DIRGELWCH

I raw iw

DDEALL

Ac i eraill iw

WATWAR

SEF

Tri aderyn yn ymddiddan yr ERYR a'r GOLOMEN, a'r GIGFRAN.

NEU ARWYDD I ANNERCH Y CYMRU.

Yn y flwyddyn 1653, *Cyn dyfod*, 666.

Argraphwyd gan J. S. *tros* Nicholas Thomas, *a* Lewis Thomas, 1714.

At y DARLLENYDD.

DYma I'ysyr llawn o rinwedd,
A wnaeth *Morgan Lloyd* o wynedd,
Nid oes ond *gwr* neu *wraig* anynad,
Nas groesawyssi hwn trwy gariad.
A phwy benag ai derbynio,
Or caiff adailiadaeth yntho.
Rhoed i Ddnw y clòd a'r gallu,
Cofied fineu 'n ei weddi. *L. T.*

Gan yr Llyfr hwn yr hwn a ddanfonwyd i anerchy Cymru er us mwy na 60 o flynyddoedd fyned mor aneledig *Ingbymru* a digwydd im Llaw inneu un o honyn mi a dibiais yn addas i anerch ef i'ch ysfyriaeth y waith hon etto gan obeithio na bydd i chwi 'n y mwynhad o hono ddibrisio Iy Llafyrys boen yn ei ddanfon ef i'ch plith.

Yr hwn wyf lainar lleiaf o'ch holl weision.

Medi'sn 22, 1714 Om ftafell yn y Mwythig dan fun y delyn Gymreig. } L. T.

Arwydd i *annerch* y *cymru* yn y flwyddyn mil a chwechant a thrir ar ddèc a deugain, *cyn dyfod*, 666.

Eryr. OBa le'r wyti (y *Gigfran* ddû) yn ehedg?

Cigfran. O *dramwyr 'r ddayar ac o amgylch'u 'r gweirgloddiau i ymlit fy mywyd.*

Eryr. Ond tydi yw 'r aderyn a ddanfonodd Noah allan o'i long na ddaeth yn ôl fyth atto drachefn?

Cigfran. *Mi fi yn wîr yw 'r aderyn hwnnw, ac mae arnaf dy ofn di bob amm yr Adar.*

Eryr. Pam na ddoisti yn ôl at yr hwn a'th ddanfonodd?

Cigfran. *Am fôd yn well genmyf fwytta cyrph y meirw on nà bod dan law Noah at feibion.*

Eryr. Di wyddoft (ô *Gigfran.*) i'g gotomen ddychwelyd yn ôl, ai deilien wyrdd yn ei phig.

Cigfran. *Beth ar hynny ? nid yw hi ond aderyn gwan ymyſg Ebediad y ffurfafen ; Rwi fy hun yn gryfach, ac yn gyfwryſach o lawer.*

Eryr. Ond yr wyti yn bwytta cig y meirwon ac yn ymborthiar y budreddi annaturiol.

Cigfran. *Felly yr wyt tithau* (O Eryr) *weithiau, er dy fôd yn falch, ac mygis yn frenin.*

Eryr. Gwîr yw hynny : Ond galwn am y golomen i wrando beth a ddywed hi am dani ei hun, ac am danom ninnau.

Cigfran. *Ni ddâw hi 'n cwmnhi ni rhag ofn, ac ni feiddia hi ddywedyd ei meddwl lle bwyfi.*

Eryr. Nage. Rhaid wrth gyngor y golomen. Gwrandawn ar bawb, a dewiſn y gorau. Pale yr wyti (o golomen ?) yn lloches y griſiau ? Gâd i ni glywed dy lais dithau

Colomen. *Os cair Cennad (ac onidê) mae Ewylys i ddangos dirgelwch y dwfr diluw a'r hên fyd a'r newydd ; da gennif ddwyn y ddeilien las, a newydd*

da

da i'r rhai a achubir. Ac mi ddylwn gael cennad i ddywedyd y gwîr ynllonydd am danaf fy hunan, ac am bôb aderyn arall.

Eryr. Dôs rhagot. Ni rwyſtra neb di: Di gei gennad i fynd ymlaen.

Colomen. *Mae gennyſi ettoldwer ynghylch yſcrythurau ac eneidiau dynion, ynghylch teyrnaſoedd a rhyfeloedd, Arch y dyſtiolaeth, a chodiad y ſeren ddydd. Haud y cyſiawnder, a dydd y farn. Diwedd y byd hwn, a dechrau'r byd arall, naturiaeth Duw, a natur dyn, nêf a nffern, a llawer o faterion eraill. Ond mae 'r gigfran yn anhywaith, ni chair ſôn am ddim dâioni o'i bodd hi.*

Eryr. Ond mae Noah wedi peri i mi 'r Eryr lonyddu 'r Gigfran a chadw heddwch ymyſg Adar: Ac fel yr ŷdym ni'r Eryrod yn gryfach na'r cigfrain, felly mae 'r da yn gryfach na'r drwg.

Colomen. *Beth a fyn yr Eryr i wybod? ac am ba'r y newydd y mae yn ei ſiadwl ymoſyn?*

Eryr. Mi fynnwn wybod genniti pa beth yw dirgelwch Arch Noah, A chan fôd y dychryn, a'r diluw, a'r rhyfel, a'r rhwyſtrau, a'r gwae, a'r gwagedd, a'r camwedd wedi parhau cyd ar y ddayar, Pa bryd y ceir diwedd?

Colomen. *Cyfrinach yw Arch Noah iw ddangos i rai, canys nid yw 'r adar drwg, nag yn deilwng, nag yn ewyllyſgar iw glywed: Ond am y ddeilien wyrdd, a'r uewydd da, fe baid y dwfr diluw pan bregether yr efengyl dragwyddol drwy 'r holl ddayar.*

Eryr. Onid yw'r pregethwyr yn i phregethu hi ymhôb plwyf yn barod ar i rhedeg, ac yn parablu, ac yn darllain yr efengyl i ni yn ein ieſyll?

Colomen. *Nag ydynt gan mwyf: Nid adwaenant Dduw, Mwy nag y mae 'r twrch dayâr yn adnabod yr haul, neu blant Eli yr hwn ai Gwnaeth.*

Eryr. Ond mae nhwy yn dywêdyd mai pregethu, 'r efengyl y maent i gyd.

Colom.

Colom. *Ie os yr un llais ſydd gan y gigfran, a'r golomen, neu os yr un fáth yw cyfarthiad cŵn a lleferydd Angelion. Ac nid un o ddefaid yr Oen nefol yw 'r hirn ni ŵyr nad blaidd yw bugail, ac nad bugail yw 'r blaidd.*

Eryr. Ond Beth (meddi di) yw'r ddeilien lâs a'r efengil dragwyddol?

Colom. *Arwydd fôd digofaint wedi myned heibio, a'r chwe mîl yn paſſio, a'r Sabbath mawr ar fynydd Ararat yn agos.*

Eryr. A geir heddwch drwy 'r bŷd, a goleuni yn lle 'r tymhestloedd, a'r tywyllwch gwyntog ymma?

Colom. *Cair dros lawer o flynyddoedd.*

Eryr. Pa fodd y profi di hynny? Onis gwnei ni bydd i bodlon i ti, mwy nag i'r gigfran, neu aderyn arall.

Colomen. *Gwrando* (Eryr) *a deall; Middywedaf y Gwir. Mewn Chwech diwrnod y gwnaed y byd, ac ar* (a) *y ſeithfed y gorphwyſwyd medd Moeſen; Ac mae un dydd gyda phreſwyli-*

(a) Gen. 2.

wr tragwyddoldeb fel mîl o flynyddoedd, (b) *a mîl o flynyddoedd fel un dydd, medd Pedr: Deall hyn medda*f (Eryr) *canys ychydig ai cenfydd nes iddo ddyfod*

Cigfran. *Crawcc. Beth à wna 'r golomon ffôl ymma yn ſiarad ni ŵyr hi beth, o'th flaen di* O Er-yr *boneddigaidd?*

Eryr. Heddwch: Hi wnaeth wa-ſanaeth i'r bŷd yn yr Arch. Rhaid i bôb aderyn arfer ei lais.

Colomen. *Nid dâ gan y gigfrân monoſi, er na wneuthum erioed niwedd iddi.*

Eryr. Feliy nid da gan y drwg y da un amſer, ond i hyntid y maent o goed i gaſtell.

Cigfran. *Ai aderyn drwg y gelwi di fi? ai hawdd yw i mi gael fyngbyfrif yn ddrwg?*

Eryr. [illegible]a'th anwyd yn uffern, ac yno [illegible] mynni drigo. Ond ni fynnit mo'th alw wrth henw dy wlâd, na'th farnu yn ôl dy waith.

Cigfran. *Ni fynnai o'm bodd mo'm galw ſelly.*

Eryr

Eryr. Gwel, ac edrych ar y golomen ymma, nid gwaeth ganthi hi pa fodd y gelwir hi, canys mwyn, ac arafaid yw.

Cigfran. *Nid colomen wyfi, ond* Cigfran. *Ac fo ordeiniwyd i bôb aderyn ei liw ai lûn, ai lais ei hun; Ac os gofynni di 'i mi Pam? Minnau a ofynnaf i tithau,* O Eryr, *Pam nad wyti cyn lleied ar dryw bàch, neu'r wenfol?*

Eryr. Ond Gwrando (Gigfran) pa newydd yr wyti yn i ddwyn ar ôl dy holl hedeg dros y gwledydd.

Cigfran. *Rwi 'n gweled mai gwych yw bôd yn gyfrwys pa le bynnag y bwyf.*

Colomen. *Nid yw dy gyfrwyfstra di ond ffolineb canys ni fedri ac ni fynni ddyfod yn ôl at Noah.*

Cigfran. *Gwêl ô* Eryr *frenin fel y mae 'r golomen o'th flaen di yn fy marnu i.*

Colomen. *Nid wyfi ond dywedyd y gwîr am danat ti, ac fe fyn y gwîr o'r diwedd ei le.*

Er-

Eryr. Ond dangos di (o aderyn dû) i'th gyfiawnhau dy hun, Pa gyfrwyſtra ſydd ynoti mwy nag mewn aderyn arall?

Cigfran. *Mi fedraf dreiſ gyda phôb gwynt, ac arogli fy mwyd o bell, a gochelyd y ſaethyddion. Ni ddeſcynnaf yn agos i néb heb fy llygad yn fy mhen. Pa opiniwn bynnag a fo gan yr uchelwyr, mi fedraf i lyngcu, am y caffwyf lonyddwch yn fy nſth.*

Eryr. Oni fedr y golomen hynny hefyd.

Cigfran. *Crawcc. Mae rhai o'r proffeſwyr newyddion ymma mor wâng-cus a minnau ac mor gyfrwys am y bŷd ar gigfran ddu af. Ond os troi'r ddalen a darllain y tu arall i'r gwîr, mae llawer o'r dynion newyddion ymma heb gandhynt brîs am y bŷd, nag am danynt ei hunain, nag am ddim am y caffont fôd gyda Noah yn yr Arch, mewn cymdeithas yn yſbryd yr ail Adda. Ac ni adwaen ni yr un o honom ni y Cigfrain o'r meddwl hwnnw.*

Colomen

Colomen. *Gwir y mae 'r gigfran yn i ddywedyd yn hyn, canys mae llawer a lliw colomennod aruynt, a nâturiaeth y gigfran ei mod ynddynt.*

Eryr. Onid gwrando di (Gigfran gyfrwys) onid oes ewyllys rhydd gênnit? Oni elli os mynni beidio a llâd, *yr ŵyn bâch*, a chymmeryd rhyw ffordd arall i fyw?

Cigfran. *Ped fai ewyllys fe fyddai allu. Ped fai 'r gwaethaf yn gallel iawn ewyllyſio bôd yn oràu, fê fynnai fôd felly: Ond mae ewyllys pawb wedi i garcharu yn ei naturiaeth ei hun.*

Eryr. Ond oni elli di ddyſod allan o'th ewyllys, a'th wadu dy hun?

Cigfran. *Nâ allaf. Trêch yw naturiaeth na dim, ac ni welaf fi fawr yn nefio yn erbyn y ffrŵd honno. Fe, nî all neb i gwrthwynebu yn hîr ond y ſawl ſydd a naturiaeth newydd gandâo.*

Eryr. Ond Beth yw 'r ewyllys i'r naturiaeth?

(*a*) *Tit.* 1. 16,

Cigfran. *Mde 'r ewyllys yn y ereadur fel y ffrwyn i'r march, neu lyw i'r lloag, neu Arglwydd mewn gwlâd. Ac os bydd yr ewyllys yn ddrwg, mae pôb pluen o'r âderyn hwnnw yn ddrwg hefyd*

Eryr. Da yr wyti yn dywedyd y reſwm, ond drwg yr wyti yn gwneuthur. Pa le y cefaiſti y ſynwyr ymma i ymreſymmu fel hyn?

Cigfran. *Ymhâ le y cawn i hi, ond yn yſcolion y deyrnas? Ond yn aderyn dû yr aethym i i'r yſcol ac yn gigfran ddû fel y gweli di y daethym i adref.*

Eryr. Wrth hynny. Ni buaſe waeth i ti aros gartref.

Cigfran. *O ni fynnaſwn i er dim aros gartref: Canys mi a ynillais gallineb i dwyllo 'r âdar, a phei rhoiti gannad* (O Eryr) *mi a'th dwyllwn di hefyd fel y ſiommodd y Phariſeaid* Pontius Pilat. *Ond cráff yw dy lygad ti, a rhaid tewi.*

Eryr. Ond a welaiſti mor colomennod yn yr yſcolion llei buoſt di.

Cigfran. *Yr oedd ymbell un. Ond ni fedrwn i ddarllain mo i hiaith nhwy, na nhwythau*

nhwythau dd'eall mo'm meddylieu innau. Oud Pam yr wyt, O Eryr *yn tarogyda 'r golomen o'm blaen i.*

Eryr. Mae Noah yn ei hoffi hi yn fwy na'th di.

Cigfran. *Er hynny Cefia mai er i'r golomen gyntaf, a'r ail ddyfod i'r Arch eilwaith, ni ddaeth y drydedd i ymorol am dano mwy.*

Eryr. Fe alle mai Anghrift oedd honno yn rhith colomen; neu fe alle fôd y bŷd yn rhydd iddo ar ôl darfod cyfryngdod a gweinidogaeth yr Arch.

Cigfran. *Ond fel y waethaf y mae nhwy i gyd hes gwyddit.*

Eryr. Nage. Onid y nhyw'r adar gwirion, hawddgar cyflym, cwynfannus, diniwed; ac mae yn y gwledydd bobl o'r fâth honno, er dy fôd ti yn crowccian yn i herbyn: Gwell i fyddai i ti aros gyda ni yn ddiniwed. Fe wyr Noah mai aderyn drwg wyti; Ac mae ei fwa ef yn eyrhaeddyd o entrych y ffurfafen, i waelod y ddaear, a'i faeth

ar y llinyn yn erbyn pôb aderyn drwg, ſydd wedi i adel ef heb ddychwelyd atto.

Cigfran. Mi ddywedais ddwy waith o'r blaen i ti, na allai newid mo'm naturiaeth mwy na'm lliw ; mae gennif lawer chwedl iw ddywedyd, bei cawn gennad, a chroeſo.

Eryr. Pam na ddywedi di dy feddwel yn hŷf, a minnau yn rhoi cennad i ti ?

Cigfran. Ond ſynhwyrol, yw 'r neb a ddywedo mewn damhegion ; A brenin wyti yr awron. Ac os dywedaf ddim yn erbyn dy feddwl di, di am anrheithi.

Eryr. Na wnaf ddim. Fe ddyle rheolwyr roi cennad i bawb i ddywedyd i meddwl : Dywaid yn hŷf, ac mi a'th wrandawaf.

Cigfran. Ond mae 'n beryglus dywedyd y gwîr yr awron : mae milwyr a chynghorwyr yn ſpio am danom, i'n dal, ac i'n difetha.

Eryr. Nage. Drwy na ddywedych ond y gwîr ſydd ynot mewn heddweh, di gei dy wrando. Cig-

Cigfran. *Na wrando ar y golomen, ni fedr hi ond rhyw duchan oferedd wedi 'r cwbl (meddaf ti) melys yw bwytta o chwant y cnawd tra barhatho. A Gwych gennif (bes gallwn) ddifa yr holl rai bâch wedi i newydd aileni, a dychrynnu y lleill am llais garw gwrol.*

Eryr. Drwg yw creulondeb y llais garw. Oni wyddoſt ti mai gwell bôdd pawb, nai anfodd? Dyſg y gwirionedd gan y colomennod, a bydd (*a*) ddiddig ynot dy hunan.

Cigfran. *Ni chlywa i well llais pregethau gan y naill na'r llall.*

Eryr. Fe fedr y golomen atteb nad oedd *St. Paul* (*b*) ond gŵr gwael yngolwg y *Corinthiaid*, ond tuedd, a dyfnder y meddwl mewn pregethwr iw 'r cwbl.

Cigfran. *Ond pwy ſydd yr awr on fel yr Apoſtolion?*

Eryr. Er hynny. Mae'n hawdd i lygad *Eryr* ganfod fôd yr un môr yn torri allan yr awron ac oedd y

(*a*) *Rhuf.* 12. 18. (*b*) 2 *Cor.* 10. 10.

ſrŷd hynny, ond nad yw'r ffynnonau ymma o ddwfr ettto yn troi yn llynniau felcynt, eiſiau calonnau iſel iw derbyn.

Cigfran. O Eryr, *na chréd mor gau brophwydi, ond coſpa nhwy mewn prŷſ.*

Eryr. Nid gau brophwydi yw y rhai ſy 'n traethu yr efengyl, ac yn byw ar ei hôl, drwg yw cenſigen, ſôn yr oedditi am dy ſir dda ar y cyrph meirwon, ôs cefaiſt, cadw os gelli. Minnau a gefais lawer o'r ſeigiau hynny. Qnd mae nhwy wedi darfod.

Cigfran. *Oni weli di gywion y colomonnod yn chedig i'r pulpud i bregethu, ai pliſg geni am ei pennau. Pa fodd y gall iſiengtid ddyſcu henaint?*

Pſal. 105. 22. *Eryr.* Fe ddywaid y golomen i ti, fôd y llange *Joſeph* (nac *Elihu* hefyd) yn fwy ei ddyſg nâ'r henafgwyr. *Job* 32. 9, 10. A hôd rhai yn ddyſcedig yn ei hiſiengid, a llawer yn ynſydion yn ei henaint. Ac nad dyſnderoedd

ffyn-

ffynnonau naturiaeth sy 'n dyfrhau (*b*) enaid dŷn, ond y cawodydd oddifry; ac na wydde *Nichodemus* ddyfcedig beth oedd yr ailenediga- (*c*) eth mwy na phlentyn cyn i eni, a llai na phlentyn bâch wedi i eni. Di weli langc bychan yn deall mwy nag anifail mawr, ac fel y bo'r dydd yn gwawrio, y mae dyn yn gweled. Canys fe welai Joan efangylwr lawr mwy ganol dydd, nag a welai Joan fedyddiwr ar y wawr am hynny y lleiaf yn nheyrnas nef oedfwy nag ef.

Cigfran: *Ond mae 'r genhedlaeth ragrithiol yma yn barnu ei henafiaid i bôd nhwy yn nhân uffern, ac ar hynny ſôn a wnânt am gariad perffaith.*

Eryr. Mi wn amcan beth y mae nhwy yn ei ddywedyd, Rwyti yn cam gymmeryd ei geiriau, uchel yw paradwys, a dwfn yw uffern, nid oes fawr ettó yn y bŷd canol ymma yn canfod yn eglur pa rai

(*b*) *Zach.* 1. 10. (*c*) *Joan* 3.

ſydd yn y ddau ſŷd eraill. Ac am ei henafiaid, gobeithio maent fôd cyniſer o honynt ac a wnaethant yn ôl yr hyn a wyddent wedi dychwelyd i locheſau 'r Arch Ond nad digon i'r (*d*) oes ymma fôd fel y nhwy. Canis fe edrychir (*e*) am lawer oddiwrth y rhai a ddeirbyniaſant lawer.

Cigfran. *Ond mae llawer o opiniwnau newyddion, ac o hereſiau diniſtriol ymyſg yr adar anyſcedig ymma.*

Eryr. Pa betheu yw rheini? Ni chredai mo (*f*) bôb chwedl; Gâd i mi weled am llygad fy hunan, ac yna mi a farnaf.

Cigfran. *Ond ſiwrach i ti gredu y Doctoriaid dyſcedig? ac os parant i ti ddial, gwna heb ruſo.*

Eryr. Nid felly. Mi welais yn amſer *Mary Elizabeth, Jago* a *Charles* olaf, ac er hynny hyd yn hyn nad oedd ond y trecha triſied, a llawer

(*d*) *Zach.* 1. 4. (*e*) *Luk.* 12 48. (*f*) *Eſay.* 11. 3. *Matth.* 15 14.

o waed gwirion a dywalltwyd i geisio yſtwytho cydwybodau y rhain. Ond mae 'n rhaid i ebill athrawiaeth fynd o flaen morthwyl rheolaeth, rhag hollti 'r pren, neu blygu 'r hoel.

Cigfran. *Gwrando dithau* (ô Eryr *tywyſogaidd.) Pam yr wyti yn gwaraſun i'r cigfrain fyned ar ôl ei meddyliau, ai cydwybodau? yr wyti yn dwyn ein llyfr gwaſanaeth oddiarnom, ac yn ein llwythо ni a threthi trymion yn ôl dy ewyllys dy hun, ac yn gwneuthur gwaith na'n bygwth, onis talwn hyd adref.*

Eryr. Am y trethi. Er na ŵyr y gigfran cyſtal ar Eryr beth ſydd iw wneuthur i fantumio arfau, a llongau i gadw heddwch, eto rhaid i ti dalu teyrnged, ac ymoſtwng i'r awdurdod ſydd arnat, ac oni bai fôd y cigfrain hyd yn hyn yn yſcymun ni bydde raid wrth filwyr, na threthi iw mantumio. Pan ddyſech di fôd yn llonydd fe yſcafnheir y trethi. Ond am lyfr dy waſanaeth mi chwedleuaf yn y fan a'r golomon, i

weled beth a ddywaid hi yn hynny.

Cigfran. *Cigfran anhappus wyfi: Roedd fy henafiaid i yn cael llonydd, a'r er rod a'r rheolwyr gynt yn cymmeryd ei hefmwythdra, ac yr awron yr wyti yn fwy dy refwin, ac yn llai dy nerth na'r tywyfogion o'r blaen.*

Eryr. Digon yw hynny o weiniaeth a chyfrwyftra; yr oedditi gynnè yn fôn am hereftiau dinift iol fydd ymhlith y colomennod Henwaun o'r hereftiau hynny, ac mi ai hyftyriaf, ac onide mi & &.

Cigfran. *Mae nhwy yn dal nad oes ond un brenin, ac yn dywedyd i fôd ef ymhôb lle, dè heb i gyn wys yn unlle. Nid adwaen i mor brenin hwnnw dc mae nhwy a'r fedr dy wrthod tithau,* O Eryr, *i fôd yn fwyddog armni, ac am hynny fynghyngor i'yw i ti mewn prŷd edrych yn dy gylch.*

Eryr. Nid rhaid i mi ofni mor colomennod gwirion, ni wna nhwy ddim ond a fynno Noah, yr hwn er ei fôd ef yn aros yngorphorol yn yr Arch, mae ei Arglwyddiaeth ef dros yr holl fŷd. Cigfran

Cigfran. *Ond mae nhwy yn dal mâe nhwy yw 'r bobl buraf. Oni chlywaisti'r golomen gynneu yn i chanmol ei hunan?*

Eryr. Mae hi yn llawer hawddgarach na'th di. Ac rwi 'n cofio i'r dynion diniwed gynt ddywedyd i bôd nhwy yn blant yr Arch, a bôd yr (*a*) hall fŷd yn gorwedd mewn drygioni a bôd ganddynt hwy sêl ddir- (*b*) gel, nad edwyn neb ond nhwy hunan.

Cigfran. *Ond nid opiniwn dŷn am dano ei hun a all ei achub heb weithredoedd da.*

Eryr. Mi wn nad yw'r golomen yn barnu mor yscuthanod, a llawer mâth arall o adar, ond am yr adar drwg, mae ei gweithredoedd ei hunain yn i barnu.

Cigfran. *Ond pâ le y mae ei gweithredoedd da nhwy, ar ôl ei holl duchan, ai trydar?*

Eryr. Oni allant wneuthur y daioni a fynnent, ni wnânt niwed i

(*a*) *Joan.* 5. 19. (*b*) *Dat.* 2. 17. neb.

neb. Ond dydi, gan na fynni wneuthur da, Di a fedri ac a fynni wneuthur drwg.

Cigfran. *Ond niwed iddynt hwy hedd i gneau ei cynydogion a difetha ei hadyd wrth i barnu i uffern, fel pâ baent oll yn gollddig.*

Eryr. Yn yr hyn y mae nhwy ar fai nid wyfi yn dadleu droſtynt; Ac ni all neb ond Noah farnu calonnau yr holl adar: Ond yr wyti yn barnu calon y golomen. i bôd hi yn ddrwg, a phawb yn gweled wrth dy liw, a'th lais. a'th weithredoedd di, dy fôd ti yn ddrwg dy hunan.

Cigfran. *Ni allai dros clywed y gerdd ymma. Attolwg gâdlonydd i mi i ehed g llei mynnwyf?*

Eryr. O aderyn cyfrwyſddrwg, Gwell gwrando na chael dy lâdd. Ond fe lâs a gafas rybudd. Mae arnai fy hun eiſiau cael fy nyſgu, Ond er na wn i fawr; Rwi yn rhwymedig i roi i ti gyngor, a thithau yn rhwym i wrando ar fy llais.

Cig-

Cigfran. *Na feia ormod arn fi. Pa warrant oedd gennit ti, os gwiw gofyn, i dorri pen y Brenin, âc i ſymmud Parliamentau wrth dy bleſer dy hun, fel na ŵyr fawr yr awron i bwy yr ymeſtwng i dalu teyrnged. Ac mi welaf fôd teyrnas heb reolwyr (fel corph heb ben) a phawb yn gwneuthur a fynno ef ei hunan.*

Eryr. Geirwon yw geiriau 'r *Gigfran.* Ond gwrando er hynny ar reſwm. Mae yſpryd rheolaeth fyth yn parhau, a'r ſawl na phlycco iddo, a ddryllir. Mae Noah yn rhoi rheolaeth i'r ſawl a fynno. Yn goſtwng y naill, ac yn codi 'r llall o'r (*a*) dommen i reoli. Nid oedd *Gideon*, a *Saul*, a *Dafydd* ond gwŷr gwael ar y cyntaf yn y bŷd. Ac o'r tu arall, mae efe yn chwythu ymmaith bennaethiaid y bŷd fel llŵch y llawr (*b*) dyrnu i'r dommen. Canys nid yw efe yn derbŷn wynebau dynion: Nid yw 'r holl ddaear ond ſtôl draed iddo. (*c*) Mae efe yn rhychwantu

(*a*) *Dan.* 4. (*b*) *Dan.* 2. 35. (*c*) *Eſey* 40

y ffurfafen, ac yn dal y môr mawr ar gledr ei law, ac yn pwyſo y myhyddoedd mewn cloriannau; as os bydd un gŵr mawr (*a*) yn rhyyſcafn mae efe yn i roddi heibio; ond mae efe yn edrych ar yr iſel, ac yn cynnal y galon dorredig.

Cigfran. *Mi welaſ y teyrnaſoedd yn berwi fel ped faent grochanau ar y tân. Ond beth a ddaw dybygi di,* O Eryr, *ar ôl hyn?*

Eryr. Ni wn i fy hun, migaf wybod gan y golomen. Ond rwi 'n tybied y ceir ettto fyd gwell nag a gaed erioed, canys yn y nef a'r ddaear newydd ſe erys cyfiawnder.

Cigfran. *Ond oni weli dy hun:n fôd y bŷd yn myned waeth waeth a chaniad perffaith yntrio?*

Eryr. Na ſonnia di am gariad perffaith (O Gigfran amherffaith) Beia arnat dy hun yn gyntaf, ac yna (*b*) mae gobaith o honot. Oni weli di fôd yr haul yn cledu 'r clai? a

(*a*) *Dan.* 5. 27. (*b*) *Rhuf.* 2. 21.

phá

pha dwymma y twynno ar y dommen brynta fydd : Mae 'r da yn mynd wellwell ymhôb oes erioed, a'r drwg yn mynnu mynd waerhwaeth.

Cigfran. *Mi welais dy fôd ti fyth yn ffafrio 'r colomennod : Oni wyddosti i bôd nhwy yn ymlafgo i deiau, ac yn gwneuthur drygioni gyda 'i gilyd ?*

Eryr. A fuoft ti erioed yn i mysg nhwy i weled beth y mae nhwy yn i wneuthur.

Cigfran. *Na fûm. Ac nid wyfi ar fedr bôd mor ffôl a myned yn agos attynt iw cyfarfodau hwynt.*

Eryr. Oni buoft. Pa ham yr wyti yn i cyhuddo ?

Cigfran. *Mi glywais lawer yn dywedyd, nad oes dim daioni iw gael wrth fôdyn ei mysg nhwy.*

Eryr. Mi wrantaf mai rhyw gigfrain eraill a ddywad y chwedl ymma i ti am danynt hwy.

Cigfran. *Beth os è ? Mi gredaf i synwyr un gigfran o flaen cant a golomennod. Ond mae nhwy yn gwadu r yscrythurau, a phôb daioni.*

Eryr. Pam y maent hwy (wrth hynny) yn i darllain mor fynych? Ond onid di dy hun fy'n gwadu'r ſcrythurau. Ac heb edrych arnynt unwaith yn y pedwar anſer ac heb i darllain o'r tu fewn chwaith, iw dangos mewn gweithred oddiallan.

Cigfran. *Ond pobl dwyllodrus ydynt hwy? nhwy a ddywedant yn dêg, ac a weddiant weddiau hirion, na thalant ddim wedi'r cwbl.*

Eryr. Ni ofynnwn i'r golomen Beth a atteb hi drosti i hun. Beth a ddywedi di wrth hyn?

Colomen. *Gwell yw na ddyweder dim wrth rai direſwm. Ond gwîr yw yr ydym ni yn ymgyfarfod yn fynych, yn dywedyd yn dêg, yn ceiſio gwneuthur daioni i bâwb, ag nyni a ewyllyſiem bei gallem wneuthur yn well. Ac os gellir profi yn bôd ni o'n bodd yn niweidio nêb,* (a) *Cymmer di* (O Eryr) *ddial arnom. Ond ni ddyle 'r gigfran gael ei hewyllys. Nid oes chwaith goel ar i gair nai llŵ hi, mwy nag ar fytheiriaid ci. Hi fedr*

(a) *Act.* 25. 11.

dyngu cant o lŵyn, am y gallo bi lyngcu eraill. Ac am y gweddiau birion, y rhai'n ſy'n pwyſo ar ei chylla bi: Mae 'n rhaid i ni barhaunes y caffom gan Neâh ein gwrando. Fe di weli dy hunan ein bôd ni yn cael agos bôb peth ar yr ydym (a) ni yn i ofyn, yr ydym nî yn curo wrth yſtlyſau yr Arch, ac yntau yn agor i ni.

Eryr. Henwa un peth a gafodd y colomennod.

Colomen. *Ni a weddiaſom ar i ni y colomennod gael y llaw uchaf yn y rhyfel, ac am lawer peth arall, ac fe ai rhoddwyd i ni.*

Cigfran. *Ai colomennod oeddychwi yn amſer y rhyfel? tybyccach i gythreuliaid o lawer.*

Colomen. *Gwîr yw fôd rhai adar afrecbus wedi tare ar ein plaid, ar rheini a wnaethant gamman drwy blundrio'r gwledydd.*

Cigfran. *Crawcc. Mi glywn ar fynghalon lâdd y golomen wenbieithus ymma*

Eryr. Digon. Mi welaf y mynnit ti ddechrau rhyfel arall o newydd

bes gellit. Digon yw hynny o ymladd, Di gefaiſt dy guro yn fynych.

Cigfran. *Gâd iddo. Mi gaf ddiwrnod etto.*

Eryr. Etto fyth? Di ſoniaiſt lawer gwaith am gael y llaw uchaf. Bydd gallo'rdiwedd. Achoſi i maieſmwythdra 'r ynfyd ai llâdd. (a) Canys ni chlyw eſmwyth fod yn eſmwyth.

Cigfran. *Eſmwyth meddi di: mi fynnwn bei gwyddit ti mor aneſmwyth ydwi etto.*

Eryr. Os byddi eſmwyth ynot dy hunan di gei bôb peth yndda. Gochel fôd fel *Cain* filain, neu fel *Balaam* ddichellgar, neu fel *Achitophel* gyfrwys, neu fel *Abſolon* aflonydd, neu fel Suddas fradwr, neu ryw anifail drwg; neu yn afreolus fel y môr. Oni phrynaiſt ti ſynwyr etto? Gochel neidio o'r badell ffrio i'r tân. Mi ddywedais o'r blaen i ti, Mai yrhwyd a weuôdd dy falais dy hun ſydd yn dy faglu.

Cigfran. *Ond pam yr ydychwi yn ſyngalw i yn* Gigfrân.

Eryr. Tra foch di 'n *Gigfran*, Rhaid yw di alw di felly.

Colomen. *Os paid y gigfran ai chreulondeb. Fe ai hoffir hi fol aderyn arall: Nid oes ynoſi na chwerwedd buſtl na málais yn ei herbyn. Ond mae yn ddrwg genwif droſti.*

Eryr. Fe allai y gellir i newid hi er hyn i gyd.

Cigfran. *Mae* Noah *wedi fyngwrthod i, ac nid gwaeth i mi beth a wnelwyf os gwrthodedig ydwyf.*

Eryr. Nid efe a'th wrthododd di. Ond dydi ai gwrthodaiſt ef, ac a (*a*) aethoſt ymmaith. Cariad ac ewyllys da yw efe, ac nid oes dywyllwch ynddo. Hawdd ganddo faddeu i'r gwaethaf, Anhawdd ganddo ddigio, a gwych ganddo hirymaros.

Cigfran. *Ond mae llawer yn dywedyd i fôd ef wedi gwrthod llawer, a dewis rhai cyn i genni.*

Eryr. Mae hyn tû hwnt i'm dyſg i: fe alle y gŵyr y golomen y dir-

(*a*) *Ezek.* 33. 11.

gelwch hwn. Beth a ddywedi di?

Colomen. Anhawdd dywedyd, ac anhawdd deall pa foddy mae 'rdyfnder hwn yn *Noah* Ond mi ddarllennaf i chwi yr A. B. C. cyntaf fel hyn. Mae ynhragwyddoldeb dri yn un, ſef ewyllys, cariad, a nerth, a'r naill yn ymgyrhaeddyd erioed a'r a'r llall, ac yn ymborthi, ac yn (a) ymgenhedlu yn i gilydd byth. Oni bai fôd pleſer cariad tragwyddol i borthi 'r ewyllys anfeidrol ni byddai neb yn gadwedig. Ac oni bai fôd cynhyrfiad yr ewyllys cyntaf yn dân lloſcadwy, ni byddai neb yn golledig. Ac oni bai fod y tri, fel hyn yn cydweithio, ni buaſai na dŷn, nag angel, nag anifail, na dim arall wedi i wneuthur. Mae rhai wedi ymeſcor erioed yn y cariad drwy yſcogiad yr ewyllys, yr hwn ſydd yn i gwaſcaru fel gwreichion allan o hono i hun, heb gaſhau neb. Ond (b) yn yr ewyllys gweithgar hwnnw

(a) *Dih.* 8. (b) 1 *Joan* 4. 8.

mae

mae 'r yſcogiad yn tewychu y peth ſydd ynddo, ac yn gadel heibio (fel pren ei ddail, neu ddŷn ei boeryn) y peth nad yw un ag ysbryd y galon. Wele, nid yw'r cigfrain yn adnabod tarawiad y tant ymma yn y delyn nefol. Ond deall di (*O Eryr*) ac fe addeall y colomennod hyn fwyfwy. Canys fel dymma wreiddyn y matter, a ffynnon pôb peth. Dymma y cynhyrfiad tragwydol ſydd yn achoſi pôb ſymmudiad ymyſg yr holl greaduriaid. Ond nid yw'r adar ar ganghennau, 'r pren yn meddwl pa fodd y mae'r gwreiddyn yn cyflawni ei naturiaeth, a nhwythau ynddi. Yr ewyllys cyntaf yw gwreiddyn pôb (*a*) un (fel y mae 'r wreichionen yn dyfod o'r garreg) ac mae efe ei hun yn ymgyrchu yn waſtad i fonwes y mâb, ac yn ymlonyddu yno yn y cariad; Ond mae llawer o'r gwreichion heb fynnu ymoeri felly, Ond yn ehedeg gyda Luciffer yn e byn y goleuni a'r tawelwch tragwyddol

(*a*) *Mat.* 3. 17.

ac yn aros yn yr yſcogiad tanllyd, heb gael eſmwythdra byth, eiſiau dyfod yw geiſio allan o'i naturiaeth ei hunain. Mae gallu yn yr ewyllys i yſgog, ond nid oes mor ewyllys gyda gallu i ddychwelyd (fel y dywad y gigfran o'r blaen ran o'r gwîr) Am hynny mae llawer yn i gwrthod ei hunain, ac yn achwyn ar *Noah*. Ac er bôd ei fownes ef yn i chwennych, mae ei monwes danllyd hwynt yn i dal yn ei teyrnas ei hunain. Ond (*O Eryr*) os cofi di ofyn ymhellach am hyn, pan fôm, ni wrthym ein hunain yn y diſtawrwydd, mi ddangoſaf yn helaethach wreiddyn pôb dirgelwch. Ond yr awron dos ymlaen i chwedleua ar gigfran.

Fryr. *Beth a ddywedi (o hên gigfran) wrth hyn i gyd?*

Cigfran. Dwſn yr awron yw rheſwm y golomen. Ac mae i'ch geiriau, chwi weithiau agos a'm gorchfyga i. Ond (myn rhwybeth) ni byddaſi un o honochi byth. Er hynny,

hynny, Rwi 'n tybied be clywai y cigfrain eraill gymmaint ac a giywais i, nhwy ddoent i fôd o'r un grefydd a chwithau.

Eryr. *Galw di arnynt i wrando arnom ni.*

Cigfran. Na wnaf (dybygwn i:) Galwed y ſawl a fynno arnynt: Galw dy hunan os mynni.

Eryr. *Wrth hynny nid wyti yn chwennych daioni i ti dy hun nag i neb arall.*

Colomen. Gad iddi (O *Eryr*) y thai a achubir a elwir. Ac dymma newydd da i rai o'r cigfrain, ſef bòl gan *Noah* gelfyddydd ryfedd i dreio cigfrain yn golomennod. Ac yn ddiammau fe ai gwna. (*a*) Ac yno ni elwir nhwy monynt yn gigfrain ymyſg adar. Mae efe yn gwneuthur y gwaethaf yn orau, ac yn gadel y (*b*) blaenaf i fôd yn olaf.

Eryr. *Ond gâd i mi chwedleua ychydig a'r gigfran. Pa newydd ſydd genti o'r tû hwnt i'r môr?*

(*a*) *Act.* 9. 1, 2, 6, 11. (*b*) *Mat.* 20. 16.

Cigfran. Mae 'r colomennod ymma yn hedeg ym mhôb teyrnas, ac arwydd drwg yw hynny na ſaif y y brenhinoedd. Mae llawer o honynt hwy yn *Holand*, a rhai yn *Frainc* ac ymbel un yn *Hiſpaen*, ac nid yw dda gennif i gweled nhwy ymhôb mann yn hedeg iw ffeneſtri. Mae nhwy hefyd mor gyflym, nad oes un gwalch yn abl iw dal nhwy.

Eryr. *Ond beth y mae 'r cigfrân eraill yn i ddywedyd yn y gwledydd hynny?*

Cigfrân. Mae 'r hen rai yn gweled fôd trô mawr ar fŷd yn agos, a'r cigfrain ifaingc yn dwndrio ac yn cymmeryd ei pleſer. Mi ſûm yn Rhufain y dydd arall, ac yno mi welwn y Pâb yn crynnu yn ei gadair, mae hi yn llawn brŷd i mi i edrych yn fynghylch.

Eryr. *A ydyw efe ymmyſg y crynwyr? Pam y mae efe yn crynnu?*

Cigfran. Mae rhyw broyhwydoliaethau yn i ddychrynnu ef. Ond mae efe yn danfon ar hŷd ac ar led

i

i geiſio cadw ei blâs i fynu, ac er hynny ſyrthio y mae : mae ganddo yn ei nŷth y cigfrain cyfrwyſaf yn y bŷd, ac mae rhai o'r tywyſogion (fel pilerau) yn ceiſio i gynnal, ond mae y rhan fwyaf yn bwdr yn y gwreiddyn, ai grefydd yn drom ar ei hyſcwyddau hwynt.

Eryr. *A oes genniti ddim newydd âm y Twrk ac am yr Iddewon ?*

Cigfran. Oes ; mae 'r Twrk yntau yn rhythu llygaid, ac mae nhwy yn ofni, mai'r Twrk ſydd yr awron a fydd yr olaf. Mewn gwledydd eraill mae afonydd a llynniau yn troi yn waed, ac mae rhyfeddodau ofnadwy yn yr wybren, fel ped fai diwedd pôb peth 'n agos. Beth a ddaw o honom ni pan loſcer y bŷd. Ond am yr Iddewon, mae nhwy yn edrych am ſerenforau, ac ar fedr codi etto ŷwchlaw'r holl frynniau, ac eiſteddynghadair y bŷd. Acrwi'n tybiedfy hun y cânt hwy godiad rhyfedd

Eryr. *Pam yr wyti yn meddwl felly ?*

Cigfran. Am y caiff yr iſaf ſôl yn

ucha-

uchaf, canys mae 'r bŷd yn troi fel olwyn certwyn.

Eryr. *A oes dim newydd o'r werddon ac o Scotland?*

Cigfran. Nag oes ond bôd ſŵn mawr yn ei myſg, a'r colomennod ar yr aden ymhôb mann etto. Ond mi ddywedais ormod o newydd iti yn barod, a ſiwrach a fuaſai i mi dewi.

Eryr. *Mae gennif ddiolch am dy newydd. Dôs rhâgot. Gwŷch yw clywed beth a ddywetto pôb aderyn.*

Cigfran. Nid oes ond hynny. Ond bôd pilerau 'r bŷd yn ſiglo, a'r tân, a'r Rhyferthwy ymhôb gwlad o amghylch (oni bai hynny mi a gawſwn help rhyw rai yn Lloegr cyn hyn.) Ond os dywedaf wrthyt gyfrinach, fe a glyw 'r golomen.

Eryr. *Mi wrantaf y gwŷr hi ſwy nâ hyn; ond á oes chwaith o ſŷd da yn dy dŷb di?*

Cigfran. Mi ddywedais o'r blaen fy meddwl, nad oes ymhôb man ond y trechaf treiſied, a'r gwannaf gwi-

gwichied. Nid fyngwaith uw ymreſymmu fel hyn, ond dangos i ti mor felldigedig yw 'r genhedlaeth ymma o golomennod ſydd yn codi ei pigau, ac rwi 'n tybied y dylit ti anhwythau gwympo allan ai gilydd a Dyna fy holl negis i. Mi ddywedwn air wrth y golomen (oni bai fôd yn ſcorn gennif) y dylai hithau edrych am ei bywyd, a fefyll ymhell oddiwrthit, ac nid wrth dy glùn di yn y modd yna. Eryr wyti, ac nid oes i'r adar mor ymgellwair a'th ewinedd llymion di.

Eryr. *Mi wn i lawer o'm henaſiaid lâdd llawer o golomennod; ond nid wyſi ar fedr neidio cyn edrych, na phigo ni wn i pwy, nag am ba beth.*

Cigfràn. Ped fawn i yma gyda'th di lawer mîs, mi fedrwn ddangos newydd bôd awr. Ond mae arnai chwant burgunnod, ac fe alle fôd rhyw rai yn lloſgi fy nyth i. Gad i mi fyned ballach.

Eryr. *Nage, nid ei di oddi yna nes dywedyd mwy o'th feddwl.*

Cig-

Cigfran. Beth a ſynni di gyd a'm fi ond hynny ?

Eryr. *Oni buoſt di y dydd arall yn Llundain yn cluſtfeinio beth a glywit ti?*

Cigfran. Do ; Mae yn Llundain bôb mâth o adar, fel mewn coed tew (pòb aderyn a'i lais) Mae yno lawer o golomennod cyflym, ac hefyd o gigfrain duon, heb ddim newid lliw arnynt, yr oeddynt yn ſôn y lloſgid Llundain ; ond er maint y ſôn, mae hi etto yn ſefyll, fel y mae pethau eraill ; llawer darogan a dwy lodd ddynion, ac er hynny nid ydym ni yn ialw yn gau brophwyd. Canys nid gau nèb a'n bodlono ni.

Eryr. *Beth a ddyſcaiſt di yn Llundain ?*

Cigfran. Yr oeddwn i wrth tôd allan yn yr heol yn clywed y dwndrwŷr yn ſiarad, ond ni ddyſcais i fawr, am nad oedd reſwm yn ei chwedlau : yr oeddynt hwy yn rhuo uwchben ei pottiau, fel ſŵn tonnau 'r môr , neu ddaiar-gŵn yn cyfarth : yr oedd trŵſt gwragedd yn ymgennio yn ei myſg

myſg, a rhyferthwy fawr o eiriau, fel llîf mewn afon, yr oedd gan bòb un ddwy glûſt, ac un tafod, a hwnnw ei hun yn dywedyd mwy nag a glywſe y ddwy glûſt, a mwy nag a weliſe y ddau llygad. A phan welais i hwynt yn ſeler dywyll ei hynfydrwydd, mi aethym heibio iddynt yn llawen ei gweled felly. Ac ni wyddent hwy mwy nag anifeiliaid. A phed fai y dynion hyn yn cerdded ar ei pedwar-aelod, a'r blew yn tyfu drwyddynt, ac heb fedru dywedyd dim mwy nag aſſyn Balaam, ſe dybygai ddynion rheſymol mai anifeiliaid direſwm ydynt, y rhai a wnaed iw dal, ac iw difetha

Eryr. *Mi wn fy hun, fôd llawer o lwynogod cyfrwys, ac o gathod gwylltion, ac o anifeiliaid peryglus rhyd y gwledydd, ac yn Llundain hefyd. Ond rwi'n gofyn i ti Beth yr oedd gwŷr doethion Llundain yn ei ddywedyd?*

Cigfran. Yr oeddent hwy yn dywedyd yn iſel. Ac er bôd gennif glûſt ſel aderyn arall ni wyddwn i beth

beth a ddywedent. Er i middeſcyn ar grîb, neu ar fargod ŷ tŷ, ni chawn i glywed fawr.

Eryr. *Ond beth yw'r ychydig a glywaiſti?*

Cigfran. Dwfn a dirgel yw cynghorion ſtâd. Nid yw 'r gwerin gwirion ymyſg yr adar yn deall monynt.

Fryr. *Ond a wyti dy hun yn ei dtall?*

Cigfran. Nag ydwyf yn iawn. Nid oes chwaith neb yn nheyrnas loegr, nag yn ninas Llundain yn ei ddeall ei hunain. Ypeth a wnelont heddyw mae rhyw ysbryd yn ei ddad-wneuthur y foru. Ni wela i ddim yn dyfod i ben yn ôl meddyliau dynion, ond mae rhyw droell arall yn troi uwchlaw Synwyr pawb. Mae 'r us yn ymgaſglu, a chorwynt diſymmwyth yn i chwalu; Mae 'r prŷf copyn yn hîr yn gweu ei rwyd, a rhyw blantos yn yſcubo 'r cwbl i lawr, a hynny mewn munud awr. Mae 'r bobl (ar a wela i) mewn odyngalch, neu fel plant yn gwneuthur tai bîch

yn

ym mîn afon, a'r lliſeiriant yn ãdiſymmwth yn codi, ac yn yſcubo 'r cwbl. Mae rhyw nerth ym myſg, dynion yr awron nadd oedd o'r blaen. Mae rhyw ysbryd rhyfedd yn gweithio, er nad yw 'r bobl yn gweled. Rwi yn dywedyd hyn wrthyt ti yn erbyn fy ewyllys, ac yn ol ſynghydwybod.

Fryr. *Pa fodd y gelli di wneuthur felly?*

Cigfran. Mae llawer yn dywedyd yn erbyn ei cydwybod, ac yn ôl ei hewyllys arhai yn llef aru yn erbyn ei hewyllys, ac yn ôl ei cydwybod, felly yr wyf finnau yr awron, er nad wyfi yn arfer hynny.

Eryr. *Pa ymryſon ſydd rhwng gydwybod a'r ewyllys?*

Cigfran. Mae 'r gydŵybod yn llefaru. Di a ddylit wneuthur fel hyn a'r ewyllys yn dywedyd mi ſynnaf wneuthur hyn accw. Onid yr ydym ni yn rhy ſynych yn dilyn ein hewyllys, ac yn gadel ein cydwybod.

Eryr

Eryr. *Ond beth (meddi di) yw'r Gydwybod.*

Cigfran. Tŷſt oddifewn, Goleuni 'r adar, Canwyll dynion, llais yn ein holrein. Gwalch Noah, Scrifennydd bun. Cynghorwr dirgel. Cyttill tragywyddol, Gwledd waſtadol i rai a phryf anfarwol mewn eraill. Ond nid da gennif chwedleua gormod am y gyd wybod ymma.

Eryr. *Pam hynny.*

Cigfran. Am nad gwiw i mi geiſio i dilyn Ped ſawn i yn dilyn fynghydwybod, mi geiſiwn fôd fel y golomen, ond ni allai aros hynny.

Eryr. *Wele. Di ddywedaiſt ddigon, a gormod yn dy erbyn dy hunan. Mi welaf fôd y brain yn myned yn erbyn ei cydwybodau ei hunain, cyſtal ac yn erbyn y colomennod.*

Cigfran. A wyti ar fedr fy rhannu i ynof fy hun, a goſod ſynghydwŷbod yn erbyn fy ewyllys?

Eryr. *Rwyti felly yn barod (meddi di) ond dywaid i mi pa 'r un ai dy gydwybod*

bod, di dy ewyllys a beru hwyaf?

Cigfran. O'ch fynghydwybod: Canys nid wyfi 'n barod yn cael mo'm hewyllys. Ac mae arnai ofn y cai lai o hono, pan goder i'm barnu.

Eryr. Fyng hyngor i, fydde i ti édrych am y peth a barhatho yn hwyaf, a gochel y peth a dderfydd. Canys'er melyſed fo ni thal ef ddim oni pheru fo ond munud awr.

Cigfran: *Bei gallwn i hynny, mae fy ewyllys yn ei erbyn.*

Eryr. Blin yw dy gyflwr; a blin wyt tithau yn dy gyflwr, ni all-fi, ond ſe all un dy he'pu. Er hynny dywaid y gwîr, nid yw hynny ddim ar fai.

Cigfran. *Bei dywedwn i yr holl wir, Gwîr yw y dywedwn i lawer yn fy erbyn fy hunan.*

Eryr. Gwyn ei fŷd ai gwnêlo, ac a blycco i ddaioni. Di wyddoſt mai gwell yw 'r wialen a blycco, na'r hon a dorro o eiſiau îrder a rhywiogrwydd. Mae cyfraith naturiaeth yn

yn dyſcu dynion i fyned ar ôl ei goleuni ei hunain. Rheſwm a chydwybod yw dau lygad dyn naturiol, a'r dyn a dynno ei lygaid ei hun allan o'i enaid fe ddyle 'r barnwr i goſpi, nid am nad yw fo yn mynd ar ôl opiniwn crefyddol y llywodraethwr, ond am i fôd ef yn mynd yn erbyn ei reſwm ei hun. Ac os gwnei di yn erbyn dy oleuni, rwyti yn dy gosbi dy hun oddifewn, ac yn peri i'r ſwyddogion oddi allan dy gosbi hefyd.

Cigfran. *Ni állai wrtho. Gwnewch a fynnoch, chwi yw'r Arglwyddi dros amſer goſodedig. Ond os daw fyth ar fy llaw i mi ai talaf i'r colomennod*

Eryr. Drwg yw hynny. Gâd i un ddial, ac na fydd fel y mae llawer dŷn; fel tarw gwyllt mewn rhwyd, neu gi cynddeiriog mewn cadwyn. Maddeu di i bawb, Canys mae *Noah* yn barod i faddeu iti os doi di yn ôl. Ond nid gwiw (medd rhai) ganu 'r bŷddar, na rhoi cyngherion i'r cyndyn. Rhaid yw

cael

cael gwialen i gefn y ffyliaid. Ond mi dybygwn y dylit ti wybod pwy a'th wnaeth'

Cigfran. Nid wyfi yn ymofyn fawr am hynny, ond mi wn i mi ddyfod allan o'r arch. Ac ymma yr wyfi yr awron, pa le bynnag y bwyf ar ôl hyn. Pwy a wŷr hynny.

Eryr Di dy· hunan a ddylit fynnu gwybod, canys hir yw byth, Gwerthfawr yw dy fywyd, fe wnaed yr Arch i'th gadw di yr fyw. Na chymmer moʻth wa[illegible]yo gan y cigfrain eraill, na'th dwyllo gan y farph gnawdol.

Cigfran. Fy nhwyllo meddi di. Os oes neb o honom yn twyllo ei gilydd: Myfi fydd yn i twyllo nhwy. Canys myfi yw un o'r rhai hynaf yn y byd. Ond gad i mi fyned o'r diweud. Pa hyd y pery y burdwn ymma.

(a) *Dih.* 26. 3.

Eryr.

Eryr. Aros ychydig. Gorau canwyll pwyll. Gorau ſynwyr athrawiaeth. Gorau cyfrwyſta i ddyn i wadde i hun. Gorau meddyg meddyg enaid. Gorau defod daioni, ac hefyd. Mae yn boſſibl i'r gwaethaf ddyſcu bôd yn orau (fel y dywedodd y golomen o'r blaen.) Onid wyti yn cofio y diharebion gynt. Ardd cyd bych. Ardd cyn ni bych. Deu-parth y gwaith yw dechrau: Ond na âd i'r nôs waethaf fôd yn ddiwaethaf, ni thawdd dled er ei aros. Na chais elw o eſceuluſdra. Na chais fynd i'r nef wrth fôd yn chwerw. Na chais fwrw coel ar dy gelwydd. Na chais ddim lle nis dylech. Gwae oferwr yn y cynhayaf. Oni heuir ni fedir, oni fedir ni fwyteir. Ceiſi d Pawb ddŵfr iw long. Ac yr awron (ô hen gigfran) onid wyti yn cofio y diharebion hyn.

Cigfran. Aros dippyn. Mi welaf mai diharebwr wyti. Mi dygaſwn ddarfod i chwi a'r colomennod anghofia diharebion y deethion, a'r hena-

henafiaid. Ond mí glywaf rai ar flaen eich tafodau. Mi henwaf finnau hen rai 'eraill. Lledled rydau waethwaeth ddeddfau. Na choll dy hen ffordd er'y newydd. Y neſaf i'r eglwys pellaf oddiwrth y baradwys. Llawer teg drwg ei ddefnydd. Angel pen ffordd, diawl pen tân. Addaw mawr a rhodd fechan, Pen punt, a lloſgwrn dimme. Da yw'r maen gyda'r efengil. Drych i bawb ei gymydog. Pòb cyffelyb a ymgais. Digrîf gan bôb aderyn ei lais. Hawdd cynneu tân yn llê tanllwyth. Ac ni chel drygtir ei egin A drwg un, drwg arall. Drwg pawb oi wybod. Mal y dyn y bydd ei lwdn. Natur yr hŵch yn y porchell. Rhydynn a dyrr. Rhy ychel a Syrth, Ewnaed aelwyd ddiffydd ynddiffaith O chaiff yr afr fynd i'r Eglwys, hi â i'r allor. Dymma rai o'r diharebion dyſcedig ſydd yn rhedeg yn fy meddwl innau.

Eryr. Ni fedri di dy hunan ddeongli dy ddiharebion. Nid yw dy galon di yn deall mor peth y mae dy dafod di yn ddywedyd. Mi fedrwn atteb i bôb dihareb ar a henwaiſt, ond mi a'th attebaf mewn hen ddiharebion eraill. Mae gwehilion i'r gwenith. Nid gwr adwydd gwellhau. Ymryſſon a'r ffôl, di a fyddi ffolach. Gwell tewi na drwg ddywedyd. Gwell pren na dyn cyhuddgar. Gwell cî da na dŷn drwg Hwyr (er hynny) y gallir dyn o'r dyniawed dû. Ond dewis ei 'r iau ai 'r fwyall. Dyſg hyd angau, ac angau i'r ſawl ni ddyſgo. Ni wyr wŷr ni ddyſg. Ni ddyſg ni wrendu, Ni wrendu ond y doeth tawedog. Camwrando a wna cam ddywedyd. A hîr y cnoir tammed chwetw, Er heddwch nag er rhyfel, gwenynen farw ni chaſgl fel, A'r mûd a ddywaid y gwir, A llawer o ddoethineb a fu gynt ymmyſg y Bruttaniaid,

Cig-

Cigfran. *Doeth y dywedaiſt. Ond beth yw'r Bruttaniaid mwy nag eraill?*

Eryr. Os drwg, gwaethaf. Os da ffyddlon. Dyma'r ynys a ddderbyniodd yr efengil gyntaf yn amſer llos fâb Coel. Ymma (medd rhai) y ganwyd Helen, a'i mab Conſtantin. Cymru medd eraill a ganfu America gyntaf. Bryttaniaid a *S*afaſant hyd angau dros y ffydd gywir. Y (*a*) nhwy y mae *Eſay* yn ei galw aſeil y ddayar (medd yr hen Iſraeliaid) ac o ynys Brydain yr â (medd llawer) allan, dân a chyfraith, a lluoedd drwy'r hollfyd.

Cigfran. *Och ffolineb yr* Eryr *yn hyn. Roedditi o'r blaen yn canlyn yn wŷeb dy ddiharebion. Ond nid oes un o'r pregethwyr newyddion yn canlyn ei Dext. Mae nhwy fel gwiweród yn neidio o'r naill gaingc i'r llall. Heb ŵr doeth yn ei myſg.*

Eryr. Am hyn. Cofia di mai mynych y pregethodd Jachawdwr y bŷd ar y ddayar, weithiau yn mhen

(*a*) *Eſay* 24. 16.

 nry-

mynydd, weithiau mewn llong, weithiau mewn tŷ, ac weithiau mewn Synagog. Ond nid ydym ni yn darllain iddo gymmeryd erioed un text o'r bibl, ond unwaith allan o *Eſay*. A thrwy na bo y rhain yn pregethu ond y gwîr, nid oes fatter am ddilyn llythyren un text. Text pregethwr yw gwirionedd. Teſtyn gŵr Duw yw 'r holl fibl. Ac mae llyfr ymhôb dyn, er na fedr fawr i ddarllain. Ond na phregethed, ac na ddyweded neb ond y peth y mae efe yn barod iw ſelio â i waed

Cigfran. Gâd iddo. Ni ſonniai ond hynny am iddynt ganlyn ei Text. Ond mae nhwy 'n dyſcu yn erbyn y gwirionedd. Ac mae un peth a ddyle beri 'th gluſtiau di ſerwino. Mae nhwy yn dywedyd yn yn hŷſ fod y Diindod yn aros, ac yn cartrefu yn ſylweddol ymhôb dyn da. Ac onid yw hyn un o'r hereſiau dinifiriol, nî wn i beth ſydd.

Eryr. *Beth a dywaid y Golomen. A wyti yn tybied fôd hyn felly.*

Col.

Col. Dymma un o'r pethau dyfnaf. Dymma gwlwm caled, a drws wedi'i gloi ai farrio oddi wrth oesoedd. Ond fel dymma'r gwîr: Mae un yscrythur lân yn dywedyd fôd y (*a*) y Tâd ynom, a'r llall fôd y mâb, (*b*) a'r drydydd fôd yr ysbryd glân ymhôb calon bûr, oleu, isel, nefol. Ac mae 'r holl yscrythurau ynghŷd yn dangos a minnau a feiddiaf ddywedyd) fôd y Drindod dragwyddol ynom ni, ac yn ein gwneuthur ni yn dragwyddol, ie hefyd oni bai fôd Duw drwy ysbrydoedd eraill ni allent barhau bŷth. Ond er i fod ef drwyddynt ni chaiff ef ganddynt mor aros ynddynt. Ond mae Trindod ddrygionus arall yn rheoli y bŷd.

Eryr: *Pa beth yw Trindod y bŷd ymma?*

Colomen. Chwant y cnawd, Chwant y llygad, a balchder y bywyd. Neu

---

(*a*) Eph. 4. 6. (*b*) 2 Cor. 13. 5. (*c*) Rhuf. 8. 9.

(a) ewyllys creulon, a dyfyrrwch brwnt, a gallu drygionus.

Eryr. *Beth a ddywaid y fran wrth hun?*

Cigfran. Gâd hyn heibio. Nid wyfi yn clywed yn iawn beth y mae hi yn i ddywedyd. Ond hyn a wn i, nad ydynt hwy i gyd ond y bobl gyfyngaf ei deall yn y bŷd. Rhyw un gainge fydd yn ei pennau, ond nid oes moi calonnau hwy yn helaeth.

Eryr. Beth er hynny? Os ydynt (b) hwy yn deall yr un peth anghenrheidiol tragwyddol, nid oes ormod matter er i bôd nhwy megis ffyliaid ynghylch y matterion a loſcir ar fyrder gyda 'r bŷd. Ond Dyſced pôb aderyn y gainge fydd iw chanu fyth yn y bŷd arall, pan fo 'r bŷd, ai gyfrwyſtra, a fŵn pôb hwfmonaeth wedi paſſio byth:

Cigfran. Mi welaf, dy fôd ti yn dioddef iddynt ddywedyd fôd y drindod ynddynt.

(a) 1 John c. 16. (b) Luk. 10. 42.

Eſ-

Eryr. *Atteb di O Golomen. Pâ fodd y mae hyn? Ai trwy ysbrydoliaeth neu ſylwedd?*

Colomen. O *Eryr* Deall, mai ſylwedd yw pôb ysbryd, ac nad yw 'r (*a*) bŷd a welir ond cyſcod o'r bŷd nis gwelir, yr hwn ſydd drwy 'r bŷd ymma; ac nid yw 'r corph ond cyſgod, ac megis march lliain yr ysbryd, neu wain i'r enaid a bery byth. (*a*) Ond mae 'r Drindod yn (*b*) aros ynom yr un fath ag y mae (*c*) 'r mŵyn aur yn y ddayar, neu ŵr yn ei dŷ, neu blentyn yn y grôth, neu dân mewn ffwrn, neu'r môr mewn ffynnon, neu fel y mae 'r enaid yn y llygad y mae 'r Drindod yn y Duwiol. Am hynny mae 'r hèn ddihareb yn cynghori, na chais ymweled a'r drindod onis ceiſi yn yr undod. A gwirioneddyw mai ymha le bynnag, ac (ymmhwy bynnag) y bo goleuni, a chariad, a

(*a*) 2 *Cor.* 4. 18. (*b*) *Col.* 1. 27. (*c*) *Hebr.* 3. 6. (*d*) *Gal.* 4. 19.

heddwch, a phurdeb aç undeb, a nerth nefol, yno y mae 'r tri yn un yn aros.

Eryr. Ni ddown at y pethau hyn etto. Chwedleuwn ychydig a'r gigfran, mi ai gwelaf hi yn aneſmwyth ac yn barod i ehedeg. Gwrando di frân, ni fynnem bei gallam dy ynnill di i ddychwelyd gyda ni i'r Arch.

Cigfran. *Beth ſydd gennych i'm hynnill?*

Eryr. Mi wn fi mai gwell gan Noah ſaddeu i un a edifarhao na difa cant. Cofia Rahab o Jericho, a Saul o Tharſus, a'r lleidr ar y groes, a'r mâb afradlon.

Cigfran. *Gobeithio 'r gorau oni bai obaith ſe â dorre 'r galon. Gobaith ni chywilyddia.*

Colemen. Y ſawl ſydd ar iawn (*a*) obaith ynddo, mae efe yn i buro (*b*) ei hun: a'r gobaith gau arall ſydd, fel anadl dŷn yn marw, yn diangc ymmaith.

(*a*) 1 Joa. 3. 3. (*b*) Job. 11. 20.

Cig-

Cigfran. O *Eryr, Dymma 'r golomen yn ceiſio rhwyſtro i mi obeithio, ac er derfydd am fy ffydd am gobaith, fe ddarfu am dânaf finnau byth.*

Eryr. Nid felly. Ond dangos y mae hi fôd gobaith rhai fel llaw wywedig, na all helpu pan fo rheittia, neu fel angor llong heb gael gafael yn y gwaelod.

Colomen. I ynnill y frân yn ôl, mi allwn roi fy mywyd drofti. Ac rwi 'n tyſtiolaethu fôd gogoniant yn yr ychelder, ac ewyllys da i ddynion. Fe fu yr Jachawdwr ar y ddaiar (*a*) yn ynnil Publicanod mewn cariad, ac yn dioddef gloes angau dros ei elynion. A glywodd neb erioed ſôn am y fâth gariad? ddarfod i un dynnu ei galon o'i fonwes, a'i lladd hi, a'i rhoi hi iw wrthwynebwŷr iw bwytta, iw cadw nhwy yn fyw? Dymma fel y gwnaeth y Goruchaf i uchub y dynion bryntaf rhag y gwae tragwyddol. Mawr

(*a*) *Luc.* 2. 14.

yw, os gall dyn dynnu ei lygad ai roi i gadw yn llaw ei gyfaill. Ond ô beth a ddywedwn i am hŷd, a lled, ac uwchder, a dyfnder cariad y nefoedd? Mae llawer yn gorchfygu cariad ei cymdogion drwy ei drygioni ei hunain. Ond mae hwn o'i ewyllys da yn taly holl ddled ei elyn a'i fywyd ei hun, ac yn i dynnu o'r carchar, ac yn i wisgo yn nillad ei fâb i hunan. Mae efe yn rhedeg ar ôl y rhai sy'n diange, oddiwrtho, ac yn cusanu y rhai sydd yn peeri yn ei wyneb, ac yn cynnal yn gynnes y rhai sydd yn ceisio neidio o'i fonwes, ac yn cyd ddwyn a'r rhai na erys wrtho. (a) Fe ddaeth o'r nefoedd uchaf i'r bedd isaf, i godi y pechadur drewllyd o'r dommen ddaiarol i'r faingc nefol. Fe gymmerodd afael ar naturiaeth dyn, ac a adawodd angelion i fyned gyda'r dwfr. *Ond mae un peth yn rhwystro 'r aderyn dû ymma i ddyfod adref er a ddyweder wrthi.*

(a) *Eph.* 4. 9.

Eryr

Eryr. Beth a all hwnnw fôd?

Colomen: (a) *Y peth gorau ar a fedd hi, Synwyr y bŷd, a doethineb y cnawd, a rheſwm náturiol yr hwn (fel ſarph dorchog) ſy 'n chwythu allan wenwyn yn wyneb y gwîr ionedd, Dyſg lygredig ſydd raid i dad ddyſgu, a'i datrod ell eyn cael cwlwm y gwîr ddiſcyblion lleidr ô'r tu fewn yw ſynwyr dyn, yn clei* (b) *drîvs pôb meddwl yn erbyn ufudd yr ysbryd glân. Dymma 'r Achitophel a'r ſuddas ſy'n bradychu dyn i ddwylaw diafol. Mae gan bôb dyn ddigon o gy-* (c) *frwyſtra iw dwyllo ei hunan. Dymma fwa Luciffer a Gêlyn Noah, Myrm rhyfeloedd. Mammaeth ofereddau, Flentyn uffern, Diana 'r bŷd. Caſtell y pechod. Mûg y pwll, Dadleuwr dros ddrygioni, a ffynnon pôb aflwydd ar anifail mawr. Cauys doethineb y byd, Rheſwm dyn, cyfrwyſtra 'r henddyn, yw 'r eilwg dirgel, bledeuyn y cnawd, Cares anghrediniaeth, a gwaed pwdr, Dymma deyrnwialen Beelzebub, Dymma*

(a) *Rhuf* 8. 7. (b) *Act.* 13. 10. (c) *Jer.* 17. 9.

gau ddrych y ddaiar, Dymma eulyn Bubel a brenhines y nefoedd, a chwedl meddwl cnawdol, neu ddwys feddylfryd y galon, Gwadwr gwirionedd, Pensaer Anghrist, Afon dyn, llyw natur, a chertwyn yn dwyn (a) dyn ar y goriwared. Dymma fambuttain pôb crefydd faſtârdaidd. Am hon yr wyſi yn ſôn cymaint, ám iddi wneuthur cymmaint o ddrwg yn y bŷd dan rith ſynwyr a dealldwriaeth. Ac nid malis ond y cyfrwyſtra diffaeth ymma ſy'n llâdd y gigfran. Hwn yw'r gwynt ſy'n troi melin yr ewyllys oddiſewn.

Eryr. Beth yr wyti yn i ddywedyd yn erbyn doethineb. Maearnaiofn *dy* fôd di *yn* amhwyllo.

Colomen: *Geirizu ſobrwydd yr wyſi yn i traethu. Nid magl i'r cyffylog yw ſynwyr y cnawd, ond i'r aderyn doethaf dŷzaroi. Y dyzion naturiol gorau a gollir. Am hynny Gocheled pawb ei ſynwyr ei hun. Ni fedr amfail boyw ebedeg, ag nid yzbrydol yw'r naturiol, er gwyched ſo yr golwg dynion. Mae llawer o bregethwyſr yn anghymmeradwy ac yn golle-*

dig. (a) *Ei hathro yw ſynwyr y cnawd. Maent yn ſcrifennu ei pregethau, ond oni bai gyfleg dynion, ni wnaent bwyth o waith, ac er hynny fel gwenidogion yr efengil y mynnent ei hanrhydeddu: Ar beb law y dyſcawdwyr deillion nid oes mewn tref na gwlâd ddyn llwyd llwm-anlly: brennog nad oes ſarph yn ei fonwes, a ſynwyr y cnawd yn ei galon.*

Eryr. Nid rhyfedd wrth hyn fôd llawer yn golledig os yw pòb dyn fel nythéd o nadroedd yn llawn o feddyliau cnawdol. Ond beth a ddywaid y fran wrth hyn?

Cigfran. *Dymma daro at y gwreiddyn. Os drŵg gyngborwr drŵg ganlynwr. Os tywyll goleuni rheſwm mae'r holl gorph yn dywyll a phôb gair ar a ddywedais i erioed yn ofer. Ond (om rhan i) rwi'n tybied fôd rheſwm ymhôb peth, ac mai rheſwm naturiol yw'r goleuni gorau: Dymma wreiddyn y pren a blannwyd yn ddwfr. Diwreiddied y golomen ef os gall.*

(a) 1 Cor. 9. 27.

Calaw'd

Colomen. Mi wn mai dymma Solomon y bŷd, ond mae ysbryd gwirion y golomen yn fwy na Solomon yn ei holl ogoniant ai ddoethineb. Ond i ddangosi ti ddoethineb ddyarol y frân. Ei ſynwyr hi yw hyn Dalied pawb ei eiddo, cippied pawb a allo. Safed pôb dŷn ar ei waelod ei hun. Na ddyweded mor gwîr mewn cariad, ond mewn creulondeb Naddringeduwchlaw rheſwm dŷnol: Canlyned y bŷd ai arfer. Maged ei naturiaeth ai gnawd ai waed, a gwaried ei amſer mewn trythyllwch. Bwyt aed ac yfed a bydded lawen. Bodloned bawb er i fwyn ei hun. Bydded ganddo ddau wyneb yn barod, ai gaton yn ddauddyblyg. Bydded gall drosto ei hunan. O nid e marw a wna. Ond dymma ffolineb y bŷd. Dymma ynſydrwydd pen agored, canys nid call y dyn ai ceiſio ei hun. Y Sawl ſydd a dau wyneb gantho, mae un o'r ddau yn gythreulig: y neb a wenhieithio ddynion ſydd wdr[illegible]olon. Hawdd yw bwytta

acyfed,a chwareu gormod,a dawnſio yn y cnawd ar ôl pibell yr ysbryd drŵg. Ysbryd y gwaed yw cwmmwl y meddwl. Arfer y bŷd yw'r porth llydan i ddeſtryw. A'rSawl na ddringo uwch ei law ei hun, ni eiſtedd fyth yn y nefoedd. *Mae 'r dyn difyr chwerthinog allan o'i gôf ei hun, ac o'r tu-fewn i gôf y ſarph. Amſer dyn yw ei gynnyſcâeth a gwae ai gwario yn ofer. Rhaid yw doſi ysbryd y cnawd, a magu bywyd ysbryd yr uchaf. Boddi a wna 'r dyn na noſia yn erbyn ffrŵd y wlâd. Y rheſwm uchaf yw'r afreſwm iſaf. Ni ſaif nêb ond un arno ei hun. Nid eiddo nêb ei hunan. Cadwed pawb ei galon at Ddduw. Adrodded pôb un ei gydwybod yn ddyeth. Caladed dyn ei reſwm ei hun. Ond dymnia i ith nad oes nemmor yn ei deall. Nag ofned nêb arall cymmaint ac ef ei hun.* Oni fedri roi taw ar erail' diſtawa dy hun. Pan ſo mwya. lŷn ynv bŷd bydded lleiaf yn dy galon. Nag ofna ddiafol, na chârr y pe.. .., na chynnwys dy hun. [illegible] ysbryd y creadur di, ond noſha ei [illegible]

y bryd y creawdr. Cyfrifi y da o'th flaen yn berl, a'th waith o'th ôl yn dom. Melys i'r cnawd yw ſiwgwr diafol, ond bwytta di y manna dirgel. Mochyn yw Luciffer yn ymdreiglo ynghnawd dyn. Y Crochan hwn yw calon fudr yn berwi ar dân uffern. Gwŷmian cnawd ynt feirch o ryfel, deſcyn oddi arnynt ac nag oeda. Perthen o ddrain yw rheſymmau dŷn, ai gwado ei hun a ddiangc o honi. Portha dy chwant ac fe a'th lâdd. Lle mae dynion mae angelion, llei mae angelion y bydd dyniôn. Y Sawl ſy'n byw ynddo ei hun ſy'n byw allan o ſonwes y tâd. Oni elli achub eraill, diangc dy hun oddiwrthit dy hun. Gwell yw adnabod y galon yn y bŷd ymma, nai bôd hi yn adnabod digofaint byth. Pa fodd y gelli fôd yn llonydd oni byddi ar y graig? Nid gwaeth beth a ddywedo ffyliaid, nid ei gair i hwy y ſaif.

Eryn. O *Galonlem. Dŷmma ddiharebion wenyddiem. Yr oeddin gynne yn*

ſôn am ynnill y frân, ond fe alle fôd hyn yn i gwylltio hi ymhellach.

Colomen. Ni ellir wrth hynny. Oni ynnill y gwîr hi, nid oes dim ai hynnill? Llawer ſy'n croeni briw pwdr, ond fe a dyr allan draghefn. Mae llyngèr ymmonweſau dynion onis lleddir, hwy a laddant.

Eryr. *Helpâ 'r frân, fel y gallo hi wybod hyn ynddi ei hun.*

Colomen. Nid wyſt yn gwtliio ar arall y peth yr wyſi yn ei ganfod. Oni bŷdd tŷſt oddi fewn nid yw rheſymau genau ond rhaffau gwellt. Er hynny mae rhywdorriad anrhaethadwy yn fynghalon i wrth feddwl am golledigaeth dyn, ac wrth edrych arno yn ddall, yn ſurd, yn fyddar, yn dlawd, yn noeth, yn glwyfus, yn glôff, yn glâf, ie yn (a) farw, och och a dyſna och yw tewi.

Eryr. *Onid oes help i'r frân er hyn ei gyd?*

(a) *Dat.* 3, 17.

Colomen

Colomen. O na wele hi y goleuni (*a*) mewn cariad! Ond mae ef etto (*b*) yn guddiedig oddiwrthi. Er hynny mae golwg i'r dall, a iechyd i'r difeddyginiaethol. Mae 'r porth cyfyng ettoeb i gau, ac mae yn bossibl myned i mewn, Dymma 'r amser. Dymma 'r dydd. Mae fe yn passio fel breuddwyd ynôs, neu saeth o'rllinyn, a phan dorrer llinyn y bywyd ni ellir moi glymmu eilwaith byth.

Eryr, *Ond beth os pechodd hi ŷ pechod na faddeuir mone yn ŷ bŷd ŷmma, nag yn ŷ bŷd a ddaw?*

Colomen. Nid oes neb yn pechu felly, ond y rhai maleisus sydd yn rhyfela yn erbyn ei goleuni ei hun, (*c*) ac yn ffieiddio daioni mewn eraill ac yn gwybod mae daioni yw, ac hefyd yn parhau fel hyn yn gyn- (*d*) ddeiriog hyd ddiwedd ei heiniœs. Am hynny Rwi 'n rhybuddio pawb, ac yn gweiddi ar bawb. Na thybygwch fôd drŵs y drugaredd

Luk. 19. 42. *b Jer.* 30. 15, 17. *c Job.* 24. 13. *Heb.* 10. 27, 29.

wedi ei gau yn eich erbyn tra fo anadl ynoch, ac ewyllys i ddychwelyd. Ond yr ydych etto yn dilyn y cnawd, yn canu carolau i gyffroi eich chwantau, yn darllain llyfrau bydron anllad, ac yn gwenwyno y gwreiddyn pûr, yn dilyn tafarnau, a thablerau, a llwon, a melldith, a gwawd, a gwatwar, yn caru chwarwyddfan diafol (fel eidionnau uffern) yn dibrifio 'r tlawd, yn byw yn hoyw, yn nhommen maſweidddra, yn gwatwar ſobrwydd, ac yn y tân dû anweledig, yngwely 'r buttain, mewn gwleddau a glothineb, mewn meddwdod, a chwerthin, mewn cydorwedd a chywylydd; mewn cenfigen anfodlonrwydd, mewn rhyfig a chyfrwyſtra, mewn gwae a gwaelod erchyll. Deffro. Cyfod. Mae etto i ti groeſo. Mae gwledd nefol yn aros am danat. Mae bara ddigon yn

nhŷ

nhŷ dy dâd. Pa ham y byddwch feirw (o blant dynion? Pa ham y collwch chwi eich eneidiau yn yr o'ch tragywyddol?

Eryr. *Yr ydym ni yn gwrando ar hyn i gyd, ac nid yw hyn ond ſŵn geiriau ynglŷſtiau llawer.*

Colomen. Sŵn yw hwn a berŷ byth, ſel twrwf taranau tragwyddol mewn llawer cydwybod ſydd yr awron yn gwrando ar y pethau hyn yn ddifyr, ai calonnau yn eſmwyth ac yn chwerthinog, ſe gyfyd hyn yn eich erbyn ddydd a ddaw. Chwi wrandawyr diofal. Rhaid oedd i mi i ddywedyd er i hyn fôd yn dŷſt yn eich erbyn. A phwy hynnag wyti fydd a'r pethau hyn gennit yn dy law, neu yn dy glûſt, Rwi yn rhoi Siars arnat i erbyn y dydd mawr ſydd yn agos, ar i ti ddangos, a dangſon y pethau hyn ar hŷd, ac ar led ymyſg y cymru a'th holl gymydogion, ac na chuddia, na chela (dan dy berigl) mo hyn oddiwrth draill.

Cigfran

Cigfran. *Ha. Nid yw hyn i gyd ond bygythion a brenddwyd y golomen. Ni a fyddwn llawen tra fôm. Ac ymmaith a'r meddiſiau ymma i ffwrdd allan o'r meddwl.*

Colomen. Nhwy a ddeuant i mewn eilwaith, er i ti wneuthur dy waethaf iw cadw allan. Nid ydis nes er anghofio 'r gwîr. Oni wrandewi di, fe a wrendu eraill, ac a edifarhant, ac fe ai cedwir hwynt, ac a'th loſgir di.

Eryr. *Gwrando (o Gigfrân) Rhaid i mi o'r diwedd dy holi di ŷn ddwŷſach. Pam na ddoi ŷn ôl at dŷ Arglwŷdd?*

Cigfran, Mi welaf dy fôd ti yn fy erbŷn i yn hollawl, ond cymmer Noah, a'i Arch rhyngoti a'r golomen. Minneu a wn p'le cai fy ſwpper, Mi glywaf ſawŷr burgunnod ar y ddaiar,

Eryr. *Fe dderfŷdd ŷ rheini o'r diwedd, ac ŷno fe dderfŷdd am dan. tithau.*

Cigfran. Nid oes fatter, Mi ai cymmeraf tra i caffwyf. Ffarwel i Noah, ac iw Arch, ac i tithau, ac i'th

i'th golomen, Ni ddoi attoch mwy-ach. Crawcc. Crawcc. Ymaith, ymaith. Ymhell-ddigon.

Eryr. Wele, mae'r gigfran wedi ehedeg mynedymaith oddiwrthym ni yn ddigon pell. Ni gawn lonydd i ymddiddan wrthym ein hunain am y pethau a ddeebreuaist. Mi welaf na ellir dywedyd pôb peth ymhôb cwmnhi, am nad yw'r pethau (*z*) dyfnion ond damhegion i'r *byd byddar*. Rwi yn gobeithio gan fôd y fran wedi ein gadel yr agori di i mi ddirgelwch dy *deurnas di*.

Colomen. *Ni feiddiaf fi ddywedyd (a) fyngeiriau fy hunan, ond oddiwrth (b) un, i ddangos y dwfn, ac ni fedri di-moi ddeall er i ddywedyd. Nid oes na dywedyd na gwrando yn iawn onis gwneir yny sbryd y Goruchaf. Arno fo rwi 'n edrych, ynddo fo rwi 'n credu, y dêngys ef i ddiscleirdeb. Am hynny dos rhagot.*

(*a*) *Mat.* 13. 35. (*b*) *Joan* 5. 30. (*c*) *Joan* 16. 14.

Eryr.

Eryr. Pam mai deilien olewydd a ddygi di yn dy bîg, ac nid deilien oddiar bren arall?

Colomen: *Yr olew nefol ar ennaint (a) tragwyddol yw fynglybwr i: Rwi (b) 'n gadel dail mawr-dderw* Bashan *(c) ar fy ôl. Canys nid y dail mwy af oddiar rai uchaf y mae* Noah *yn i hoffi.*

Eryr. Pam yr wyti yn dyfod brydnhawn yn yr hwyr, ac nid yn y borau a'th newydd gennit?

Colomen. Am mai tua diwedd y *(d)* byd y pregethir yr efengil dragwyddol, yr hon a gaddiwyd rhag *(e)* oesoedd a rhag Patrieirch a phrophwydi yn y dechreuad.

Eryr. Roedd y gigfran (di glywaist) yn cyhuddo y golomen ddiwaethaf na ddaeth hi fyth at *Noah.*

(a) Zach. 4. 12. *(b)* 1 *Joan* 2. 20, 27. *(c)* 1 *Cor.* 1. 26. *(d) Dat.* 14. 6. *(e)* 1 *Tim.* 6. 15.

C a

Colomen. Gwîr yw. Yr eglwys ddiwaethaf yw *Laodicea* A gwir hefyd yw (fel y dywedaiſt di) nad rhaid wrth bregethwŷr wedi darfod dwfr diluw digofaint. (*a*) A'r dyddiau diwaethaf vw'r dyddiau gorau (*b*) i rai, a gwaethaf i eraill. Canys ynddynt y bydd rhai gwell, a rhai gwaeth nag a fu o'i blaen hwynt erioed.

Eryr. *A wyddoſti pa fodd y bydd dydd y farn?*

Colomen. Nid diwrnod fydd o bedair awr ar hugain mwy na'r diluw (*c*) Ond fe ddaw i loſci y bŷd crîn ymma fel y darfu golchi y bŷd brwnt o'r blaen.

Eryr. *A loſgir y nêf ar ddaear yn llwdw ar y cyntaf yn nechreuad dydd y farn?*

Colomen. Na wneir mwy nag y troes y diluw y bŷd yn ddim. Canys rhaid yw bôd adfeiriad (cyn

(*a*) *Dat.* 3. (*b*) 2 *Tim.* 3. 1.
(*c*) 2 *Pet.* 3. 6, 7.

bôd

bŏd diniſtriad) pŏb beth. A rhaid i'r greadwriaeth gael Sabbaoth o orphwysdra cyſtal a dŷn, a hyn y (a) mae'r holl brophwydi er de- (b) chreuad y bŷd yn ſŏn am dano, a hyn y mae pŏb creadur yn ochneidio ar i ôl.

Eryr. *Pá arwyddion a fydd cyn dechrau dydd y farn?*

Colomen. Fe ddigwydd rhagarwyddion y dwfr diluw. Fe fydd y bŷd yn llawn bryntni cnawdol, a ffolineb naturiol, a chammau anſgorol. (c) Pawb yn erthwch dan ei faich, a llawer yn dilyn trindod y bŷd ywyll ymma.

Eryr. *Oni loſcir ar y cyntaf yr holl anifeiliaid.*

Colomen. Na wneir mwy nag yn y diluw y boddwyd. Ac yc yllig ddynion a achubir. Ie ni achubir neb i gyd am ſod cnawd iw loſgi (d) gan bawb, Pan oleuo'r dydd y cair gweled hyn yn eglurach a deall

(a) *Act.* 3. 1. (b) *Rouſ.* 8. 19, 22. (c) *Mat.* 24 37, 38, 39. (d) 1 *Cor.* 3.

yn

yn well pa fath ddiwrnod fydd dydd y farn olaf. Gwell yw ſelio y gernau na dywedyd geiriau ofer iw lloſci, neu iw llyngcu, os diſgwil am y diwrnod yn iawn, di gei i weled yn ei wawr.

Eryr. *Ond pa fodd yr âchubir y gweddillion o'r dynion?*

Colomen. Wrth i codi i'r awyr uwchlaw i'r tân (fel *Noah* i'r Arch (*a*) uwchlaw 'r dwfr) ſef wrth i hadgyfodi a'i heſcyn oddiwrth yr ysbrydoedd meirw i gyfardod a'r Arglwydd.

Eryr. *A ymladd dynion ar ôl gweled y tân cyntaf?*

Colomen. Ymladd a Duw (mewn meddwl) a wna 'r colledig byth, Buan yr anghofiwyd y diluw, ac (*b*) yn aethont i adeiladu Babel, ac i foelyſtotta ar ôl Nimrod. Ac er bôd angelion Duw yn nhŷ Lott, ſe (*c*) fynnai gwîr *Sodom* (bes gallaſent) i mochi. Da yw côf Duw yn

(*a*) 1 *Theſſ.* 4. (*b*) Gen. 11. (*c*) Gen. 19

hwn

hwn ſy'n yn cinfod, ac yn cynnwys pôb peth ar unwaith hyd y diwedd, a thu hwnt i'r diwedd. (*a*) Ond drwg yw côf dyn yr hwn mewn munyd awr ſydd wedi gwerthu (*b*) mawr waith Duw; allan o'i law ai goffadwriaeth ei hunan.

Eryr. Ond, a wyddoſt ti Pa bŷd y dechrau dydd y farn?

Colomen. Nid yw *Noâh* yn rhai cennad i wele'l yr awr a'r dydd dan y chweched ſel. (*c*) Ond o ddechreuad y bŷd hyd y diluw yr oedd mil a chwechant ac un mlynedd, ar bymtheg a deugain: felly mi a'th gynghoraf (O *Eryr*) i ddilgwil canys mae fo yn agos. Mae Sion yn eſcor heſyd yn ei mynydd, a'r droell fawr ddiwaethâf wedi dechrau troi, yn barod yn y bŷd.

Eryr. *Beth a ddaw ar ôl y tân cyntaf?*

---

a Pſal. 106. 13. *b Dat.* 20. 7, 8. *c Dat* 6. *and* 16.

Colomen. Fel ar òl y dwfr diluw yn gyntaf fe wnaed cyfammod arall (*a*) a'r holl greaduriaid, yn ail fe ro- (*b*) ed cyfraith newydd i warafun tywallt gwaed, yn drydydd fe wis- (*c*) cwyd dyn a mawrhydr[illegible], ag arglwyddiaeth i ddechrau bŷd newydd Mi ddangoſwn i ti (*O Eryr*) lawer mwy yn hyn, ond dymma ddigon i'r call dros yr awron.

Eryr. *Ond. Pam yr wyti yn dywedyd mai cyffelybiaeth o Dduw oedd* Noah.

Colomen. Un yw ef yn ymgenhedlu yn dri. Efe yn unig oedd ber- (*d*) ffaith, a'r holl fyd yn ymdroelio mewn celwydd, ac oi gariad at ei blant yn bennaf, ac at bawb, fe (*e*) haratôdd Arch i gadw cynnifer ac a ddoent iddi, a'r rhai a appwyn- (*f*) tiwyd a ddaethant i mewn, ac a gadwyd.

Eryr. *Ond er hynny Gŵr pechadurus oedd* Noah. *Pa fodd y gallei efe fôd yn arwydd o'r hwn ſydd ddibechod?*

---

a Gen. 9. *b* Heb. 2. *c* Eſai 11. 9. *d* Gen. 6. *e* Joan 3. 16. *f* Act. 13, 48.

Co-

Colomen. Fel yr oedd *Solomon* yn arwydd o'r máb. (*a*) Nid yn ei bechod yr oedd efe yn arwydd, ond yn ei berffeiddrwydd.

Eryr. *Tri yn un (meddi di) oedd ef. Ond a oes dim drwg yn dyfod oddiwrth y rheolwr cyntaf fel oddiwrth* Noah?

Colomen. Nag oes. Nid oes fel y dywedais i o'r blaen, ond cariad a goleuni ynddo. Er bôd digter ac (*b*) arglwyddiaeth gydag ef pa le bynnag y mae. (*c*) Ac y mae ef (*d*) ymmhôb man yn llenwi'r nefoedd a'r ddaear. Gochel feddwl fôd dim drwg ynddo, er i fôd efe yn hîr yn cyd-ddwyn ar drygioni fydd yn y bŷd. O *Eryr* deall hyn, Canys Dymma wreiddyn ymranniad holl ganghennau gwybodaeth a naturiaeth. Canys y naturiaeth dragwyddol yw ffynnon y naturiaeth amserol. (*e*) Di wyddoft nad yw'r gair da ynddo i hunan yn ddiwg, a ddel allan o enau un a

a Pfal. 45. *b* 1 Joan 1. 5. *c* Eiay 27i 4. *d* Job. 25. 2. *e* Rhuf. 11. 36.

meddwl da, ond er cynted y dyweder ef, mae'r glûſt ddrwg yn ei ŵyro. Felly mae ysbryd y bŷd wedi cippio a chamnu enaid dyn, er iddo ddyſod yn bûr ac yn berffaith allan o'r un daionus.

Eryr. *Oni anwyd pôb peth allan o hono ef cyſtal a dyn?*

Celowen. Na ddo. (*a*) Ond y Gair (yr hwn oedd yn y dechreuad) a barodd i'r ddaiar eſcor ar anifeiliaid, ac i'r môr ddŵyn allan byſcod, ac i naturiaeth ddwyn allan bôb peth ar a oedd yndi, ar ôl ei ryw ei hun. Ond pan aeth ef i wneuthur dyn, ni pharodd ef i ddim ar a greaſid mor eſcor. (*b*) Ond, ef ei hunan a ddywedodd, Gwnawn ddyn ar ein llûn an delwein hun. Am hynny mae enaid dyn wedi dyſod o'r anfarwoldeb, ac yn mynned i'r trâgywyddoleb.

Eryr. *Ond pa ſodd y daeth yr Adar a'r pyſcod, a'r anifeiliaid. a'r dynion i ymladd, ac i ymraſaelio ai gilydd, na*

a Gen. 1. 9. 20, 24 *b* Gen. 1. 26.

ſedr

fedr nêb gytuno yn yr un bŷd

Colomen. Yr Arglwydd *Eryr.* Nid oedd a'r y cyntaf ond un nattur yn Adda, ond hi a ymrannodd yn bedair cainge: nid oedd chwaith un-(*a*) waith ond un iaith, ond hi a dyfodd yn y ddayar yn dafodau lawer Nid oedd ond un grefydd gynt, ond hi a rwyſtrwyd, ac a aeth yn opiniwnau lawer i amryw Dduwiau, Ac am fôd Duwiau lawer mae thyfel ymmhyrth yr holl greaduriaid, Ac ni allant gytuno ai gilydd nes (*b*) iddynt gymmodi yn gyntaf a'r hwn ai gwnaeth, a dychwelyd at *Noah* i'r Arch gyntaf.

Eryr. *Ond pa beth ſw'r Arch (meddi di) yn y dirgelwch?*

Colomen. Immanuel: Yr Achubwr: Yn yr arch ymma yr oedd tair cell (ſef *Swm* pôb naturiaeth) fel y mae ysbryd, ac enaid a chorph Ymma yr oedd lletŷ i bôb creadur o bôb rhyw, canys y cyntafanedig o bôd creadur yw Cni bai iddo ym adeiliadu yn glinawd dyn

a Gen. 11. 1. *b* Eſay 11.

(*a*) a' dioddef dilaw digofaint, ni buafe un cnawd cadwedig, na dyn nag anifail yn cael ei anadl dros awr. Allan o Arch y gwirioneddd ymma y mae 'r holl adar drwg yn chedeg, fel y cwympodd yr angelion gynt i'r môr mawr, (ſef ysbryd naturiaeth) i ymborthi ar y burgunnod méirw y rhai yw eneidiau pechaduriaid truain.

Eryr. *Pa beth yw 'r drws a egorwyd yn yſtlys yr Arch?*

Colomen. Y briw ynghalon yr Oen ar y groes, o'r hwn y daeth allan ddwfr a gwaed, i lonni ac i lanhau (*b*) dyn, ac mae 'r briw hwnnw etto yn agored i'r dynion bryntaf,

Eryr. *Ond yn yr Arch yr oedd caſglfa o ymborth i gadw yn fyw bôb anifail*

Colomen. Felly ymae yn *Immanuel*, nid yn unig ymborth i bechaduriaid, ac i Seinctiau, ond hefyd i'r angelion nefol, ie mae ynddo ef ſwyd i fywyd yr holl greaduriaid,

---

a Col. 1. *b Joan* 19. 34.

Oni

Oni bai hynny ni byddai un byw: (*a*) Canys ynddo ef medd *Paul* y mae pôb peth yn cydymgynnal fel yr oedd pôb peth byw yn yr Arch.

Eryr. *Pa fodd y mae bôd yn gadwedig drwyddo ef?*

Colomen. Wrth adgyfodi gydag ef, uwchlaw tonnau chwântau a rhesymmau y cnawd.

Eryr. *Ond mae llawer yn dywedyd mai trwy fedydd y mae i ddyn fôd yn gadwedig. Ac mae llawer o sôn yr awron am y bedydd.*

Colomen. Mae bedydd adfyd (hwnnw yw erlidigaeth) mae hefyd fedydd dyfrllyd, hwnnw yw bedydd y bedyddiwr gynt, (yr hwn a basiodd fel y seren forau.) Gyd a hynny mae bedydd tanllŷd ysbryd y gwrthiau, (*b*) Ond bedydd *Christ* yw 'r un bedydd mawr, a hwnnw yw 'r dwfr nefol yn yr ailenedigaeth. Heb hwn gwae ddyn. Ar- (*c*) wydd o hwn oedd yr Arch yn

a Col. 1. 17. *b Eph.* 4. 5. *c* 1 *Pet.* 3. 11.

dwfr diluw. Ac fel yr oedd rhan o honi uwchlaw'r dwfr a rhan is i law, felly fe ddioddefodd y Meſſiah yn y cnawd, ac fe a gyfiawnhawyd yn yr ysbryd, a'i hiliogaeth ynddo. Ac fel y codwyd yr Arch uwchlaw (*a*) brynniau, a'r anifeiliaid a'r dynion colledig, felly y mae'r Seinctiau ar y ddaear yn eiſtedd ym mharadwys yn y nefolion. (*b*) Fel yr oedd y Epheſiaid ysbrydol:

Eiryr. *Ond dywaid i mi pa fodd y goſtegodd Gwynt y dwfr diluw. Canys mae gwynt fynychaf yn codi tonnau.*

Colomen. Gwaith oedd hwn yn erbyn rheſwm llawer: Ac am hynny, na roed neb le i'r meddyliau dûon, Canys pan delo ysbryd y nef i mewn, eſe a oſtega (drwy oſtwng) y dwfr diluw fydd yn dy galon di, ac yno di gei weled pennau y brynniau, a'r meddyliau tragwyddol cariadus yn ymddangos o'r tu fewn. (*c*) Gwîr yw yr gwynt lonyddu 'r dwfr, ac i'r clai a'r poeryn roi

a 1 *Pet.* 3. 18. *b Epheſ.* 2. 6. *c Gen.* 8. 1

golwg

(a) golwg i'r dall, ac i *Isaac* farw
(b) genhedlu miloedd, ac i'r Oen
(c) o'r bedd ffrwythloni drwy'r byd
(d) Mae'r Goruchaf yn galw y go-
(e) leuni allan o'r tywyllwch, yn
troi cyscod angau yn foreuddydd,
(f) yn peri a ganol nôs fôd fel ca-
nol dydd, yn diwreiddio dyn allan
o hono ei hun iw blaenau byth, yn
gwneuthur y gwenwyn ffaf yn
ymborth diogelaf, yn dwyn uwch-
der o'r dyfnder, a dyfnder i'r uwch-
der, yn cadw y colledig, ac yn colli
y rhith gadwedig. Mae efe yn
gweithio tu hwnt i feddyliau dyni-
on, ac uwchlaw doethineb angelion,
(g) Gogr yw cwrs natur yn ei law
ef, a gwych ganddo wneuthur
gwrthiau.

Eryr. O Golomen dirion. Mi welaf fôd *Noah* wedi caniadhau i ti wybod mwy na nyfi, er bôd fy llygaid i wrth Naturiaeth yn cyrhaedd hefyd, Ac am hynny y fawl (f) a fynno fod yn ficr o'i Jechy-

a Joan 9. 6. b Heb. 11. 12. c Joan. 12. 24.
d Amos 5. 8. e Esay 33. 28. f 1 Cor. 3. 18.

dwriaeth bydded fel baban bâch, allan o hono ei hun, yn barod i ddyſcu y llythrennau cyntaf. Canys y rhai y mae Duw yn i dyſgu ac yn i danfon, mae rhwy yn ehedeg dros bôb peth, ac yn deall naturiaethau. Ac am hynny yr wyfi yn gofyn i ti. A ydiw'r dwfr dros yr holl fyd? Oni weliſti na choed, na chawr, na chaſtell, na chraig ai pennau uwchlaw 'r dwfr?

Colomen. Na ddo un, ymhedair rhan y bŷd. Canys rhaid yw boddi pôb cnawd, ac nid oes dim a all (*a*) áchub dyn ond yr Arch a waeth *Noáh*, ſef yr Jeſu a'r Immanuel Duw gyda ni yn ein cnawd.

Eryr. Beth yw hynny? a ydyw efe yn ein cnawd ni?

Colomen. Ydiw, os ydym ni yn ei ysbryd ef. Oblegid mae 'r ewyllys yn y gair, a'r gair yn y nerth, a'r nerth, a'r gair a'r ewyllys nefol (fel y dywedais o'r blaen) yn aros

a Act. 4. 12.

yng-

(*a*) ynghalon pôb dyn a'r a gedwïr

Eryr. *Ond nid oes fawr yn meddwl âm hyn.*

Colomen. Ped faent yn gwybod pwy ſy'n aros ynddynt ni chae (*b*) chwant a phecod mor dyfod i mewn i blâs y galon, lle i mae 'r boneddigion nefol yn ſwpperu.

Eryr. *Ond pwy ſy'n aros yn y rhai drŵg?*

Colomen. Ysbryd anufudd-dod (Diafol a Luciffer) yu cadw llŷs agored i'r holl chwantau drŵg, a neu- (*c*) âdd gauad yn erbyn daioni ymhôb meddwl tywyll. Ac fel y mae pôb calon fudr yn grochan i'r cy- (*d*) threl ar dân uffern felly mae efe yn ofalus i gadw tânwydd dano.

Er. *Oni ŵyr y pechadur pwy ſydd yn aros yndde?*

Colomen. Na ŵyr mwy nag y mae (*e*) 'r muriau meirwon yn adnabod y trigianydd. Canys ni fyn dyn weled y carnlladron o bechodau

a Rhuf. 10. 8. *b* 1 *Cor.* 6. 19. *c Eſ.* 2. 2. *d Jac.* 3. 6. *e Pſal.* 14. 1. 3.

ſydd

(a) ſydd yn llechu ynddo, fel y gwelli di 'r genegoegion, a'r pryfed mewn pwll drewllyd.

Eryr. *Gâd hyn heibio yr awron. O ba le y daeth yr hell ddwfr i foddi yr hell ffyd?*

Coloman. Allan o dryſorau y goruchaf. Efe a rwygodd y dyfnder (b) mawr ynghalon y greadwriaeth oddi tanodd, ac a egorodd ffeneſtri element y dwfr oddiarnodd; a rhwng y ddau ddwfr yn un fe orchfygwyd pôb cnawd er dewred oedd. Ac ar ddydd y farn olaf fe (c) ddaw tân ysbrydol, a thân naturieli farnu ac i brofi'r bŷd oddiwrth (d) y Goruchaf, yr hwn ſydd ganddo yn ei dryſordŷ y tân, a'r gwres (e) a'r gwynt, a'r glaw, a'r ôd, a'r (f) rhew. Ac fel y gwnaed Corph dyn o bedwar defnydd (ſef tân awyr dwfr, a daear) felly ni all un corph (g) cnawdol ſpario yr un o'r pedwar, na byw ar awyr heb ffrwyth y ddaear, na dim yn y gwres heb ddwfr neu

a Pſal. 82. 5. b Gen. 7. 11. c 1 Cor. 3. d 2 Theſſ 1. 8. e Job. 38. 22, 25. f Pſal. 147. 17. g Eſay 33. 14

yn

yn y dwfr heb y tri eraill. Am hynny fe foddwyd pôb peth a'r yr oedd anadl y bywyd ynddo, ac fe ddygwyd ysbryd pôb cnawd nad oedd yn yr Arch dan gaethiwed y dwfr.

Eryr. *Pam y deuai y dwfr ymma i foddi dynion druain heb roi rhybudd i fôd yn dyfod fel y gallent i ochel ?*

Colomen. *Nhwy gawsant rybydd i gyd gan* Noah (*pregethwr cyfiawnder:*) (*a*) *ond roedd yr holl fŷd yn chwerthin am ei ben ef, ar bôd pôb dyrnod morthwyl yn bregeth yngolw a'r ŷ bŷd cyndyn i'r Arch.*

Eryr. Pa hŷd y parhoedd ei chwerthiniad hwynt.

Colomen. *Nes gweled o honynt ffynnonau y dyfndêr mawr wedi i torri, a ffeneſtri 'r nefoedd wedi i hagori a'r Arch wedi i chodi allan o'i cyrhaedd hwynt. Ac yna y dychryn erchill ai daliodd nhwy, fel gwewyr gwraig yn* (*b*) *eſcor, ac am na fynnent mei helpu o'r blaen, ni ellid mei helpu yr awron.*

---

a 2 Pet. 2. 5. *b* Job. 22. 16.

Eryr:

Eryr. Ond pa fôdd y gwariaſent hwy ei hamſer o'r blaen?

Colomen. *Yn bwytta, ac yn yfed, yn cyſgu, yn caru, ac yn ymbriodi.* (a) *Nid yn ei gwadu ei hunain ond yn i gwychu ei hunain, ac yn chwerthin am ben* Noah *ai dylwyth*

Eryr. Oni ellid i helpu er hyn i gyd?

Colomen. *Na ellid o'r diwedd, am* (b) *i bôd wedi gadael i'r amſer baſſio; ac mae amſer i bôb peth dan yr haul.*

Eryr. Onid oedd ei heneidieu nhwy yn gadwedig?

Colomen. *Nag oeddynt. Nhwy gollaſont yr enaid gyda 'r corph, y cleddyf gyda 'r wain. Canys mae ysbryd y gwi-* (c) *rionedd yn dywedyd mai bŷd o annuwiolion oeddynt.*

Eryr. Er hynny Caled yw 'r gair a garw i ti (Golomen wirion) farnu fôd ei heneidieu hwynt yn gôlledig?

---

a Mat. 24. 38. *b Preg.* 3. *c Gen.* 6. 11.

Col.

Colomen. *Mae ysbryd y gwirioneddd (a) yn dywedyd'r hyn-â ŵyr, a hwnnw a ſcrifennodd drwy fŷs Pedr :*

Eryr. Ond nid yw Pedr yn dywedyd i mynd nhwy i'r tân tragywyddol, na chadwyd enaid neb ond yn yr Arch.

Colomen. (*b*) *Er hynny, nid oes iechydwriaeth yn enw neb arall ond ŷn (c) enw yr un heb yr hwn ni all nêb ſefyll. Ond nag ymoſyn di gymmaint beth a ddaeth o honynt hwy, ond beth a ddaw o honot ti, mae i ti ddigon o waith dy gadw dy hunan.*

Eryr. Ond pa fôdd y ceiff un ŵybod i fôd yn yr Arch wedi i blannu yn yr achubwr, gan fod y rhan fwyaf allan o hono ?

Colomen. *Os yw'r gwîr ysbryd yn rheoli ynot, fe ddengſys i ti dy fôd yn gadwedig. Ac hebddo ef ni all nag addewid nag arwydd, nag ordinhâd, nag angel mo'th ſiccrhâu di.*

Eryr. Ond pâ fodd y ceir adnabod y gwîr ysbryd ?

---

a 2 Pet. 2, 5. *b* Act, 4. 12. *c* Joan. 21. 22.

Colomen. Wrth ei ffrwythau nefol yn y meddyliau, a'r geiriau, a'r gweithredoedd. Nid gwiw dywedyd geiriau yn y peth vmma; ond mae efe ei hunan yn ſelio gyda 'r gydwybod. (*a*) A'r ſawl ſydd yn yr Arch a wyr i fôd ynddi, ac mae 'n hawdd iddo weled arall allan o honi.

Eryr. *Ond wrth ba henw y mae Moeſen yn galw yr Arch?*

Côlomen. Wrth y gair *Tebah*, ag felly y mae Moeſen yn galw y lleſtr yr achubwyd ei fywyd ef ynddo ar dwfr pan ddaeth merch Pharaoh yw dynnu allan. (*b*) I achub *Noah* yr oedd Arch; i wared Moeſen yr oedd lleſtr; ac mae gan Dduw lawer o foddion i achub ei waredigion, ond cofia nad *Tebah*, na groeg, nag Ebrew yw gwreiddyn yr yſcrythurau.

Eryr. *Ond mae rhai yn dywedyd mai 'r Arch yw 'r Eglmys: Ac mae gwŷr duwiol dyſcedig o'r meddwl hwnnw.*

---

a Rhuf. 8. 16. *b Exod.* 2.

Colomen.

Colomen. Yr un yw 'r pen a'r corph yr un yw 'r gwreiddyn a'r canghen- (*a*) nau, yr un yw 'r gŵr a'r wraig (*b*) a'r ysbryd, a'r enaid, a'r tân yn y tanwydd, yr un yw yr hwn a ſanctteiddir a'r hwn a ſanctteiddia; (*c*) ac yr un yw Chriſt ai Eglwys, yr hon ſydd gnawd o'i gnawd, ag (*d*) ysbryd o'i ysbryd, y Sawl ſydd yn ghriſt mae efe yn y wîr Eglwys hefyd: ſe a dynnwyd Efa allan o Adda, a'r Eglwys o Ghriſt, a Chriſt o gnawd yr Eglwys, a'r Eglwys eilwaith o ysbryd Chriſt. Mae llawer yn ſôn am lawer math ar Eglwys. Canys mae yr holl fŷd yndŷ i Dduw ac uffern a lenwir hefyd; canys mae efe yn preſwylio drwy bôb peth. Nid yw eglwyſyddd (*e*) y piwyfolion ond yſcuboriau gweigion llawer eglwys blwyf ſydd fel corlan geifr a buarth gwarchaeg a defaid. Mae'r eglwyſydd eraill o ddynion fel anifeiliaid brithion, cylchfrithion, mawrfrithion, a manfrithion *Jacob*,

1 Cor. 6. 17. Eph. 5. 31, 32. Mat. 19, 6. Heb. 2. 11, Ger. 10.

Nid

Nid oes fawr etto yn ſiarad iaith bûr Iſrael, ond mae tafodiaith y (*a*) ddeubâr bobl yn cin myſg (fel y dywaid *Nehemiah*) Mae ir wefus uchaf yn Iſrael, a'r wefus iſaf o Aſhdod. Mae 'r bobl mewn Babel. Mae 'r Eglwyſydd yn gollwng defni, a'r diſtiau yn pydru, Mae rhai (yn ſiccr) fel y canhwyllbrenni aur, eraill o bres, erail o blwm, ac er hynny canhwyllbrenni ydynt oll. (*b*) Mae rhai o honynt yn frenhinefau, eraill yn ordderchwragedd, (*c*) ond nid oes ond ymbell un yn âros yn y tŷ gyda mâb Duw: ac am hynny, nid eglwys ond yr ysbrydol, nid ysbryd ond yr ail Adda nid teml i Dduw ond meddwl pûr dyn, nid teml barhaus i ddyn ond yr Hollaluog, a'r Oen, nid undeb ond undeb yr ysbryd tragywyddol nid canu, nid cymmun, nid uno, nid gweddio, nid ymaelodi mewn un Eglwys oni bydd ysbryd y pen

a Nehem. 13. 14. *b. Cân.* 6. 8. *c Gal.* 4. 30.

y

yn rheoli mewn nerth. Canys proffeſſu maent i bôd yn adnabod Duw (*a*) ac yn ei gweithredoedd yn gwadu fôd Duw wedi i caru, ac yn ei gweled, ac iw barnu. Am hynny diangc di allan o honot dy hunan, ac o'r hen balaſeu plwyfol, ac o'r hen eglwyſydd pwdr, rhag iddynt *b* gwympo arnat, ac i tithau gwympo danynt i'r bedd a'r pwll.

Eryr. *Fe barwyd pygu yr Arch, Beth yr oedd y pŷg hwnnw yn ei arwyddoccau i ni.*

Colomen: Fe ai gelwyd Copher (ond nid iw ieithoedd ond fel llais cogfrain, er bod llawer yn dotio arnynt) y pŷg yw'r heddwch, a'r cytundeb rhwng dyn a'r hwn ai gwnaeth, ſef drwy ffydd ynghyfiawnder un ar all. A'r hwn ſydd yn iawn gredu, mae efe wedi i glymmu a'i bygu i ddilyn y wîr eglwys, ac nid i adel i'r bŷd ddyfod i mewn iddo.

---

a Tit. 1. 16. *b Dat.* 18. 3, 4. *c Rhuf.* 3

Eryr.

Eryr. (a) *Di ddywedaiſt o'r blaen beth oedd y drŵs oedd ar yr Arch, ond beth hefyd yr oedd ffeneſtr yr Arch yn i arwyddocau?*

Colomen. Goleuni 'r ysbryd glân. Heb yr hwn y mae dyn fel tŷ yn llawn mŵg, heb un ffeneſtr arno i ollwng goleuni i mewn, Ac ym mŵg naturiaeth mae'r gwybed uffernolyn hedfan: Y golau ymma ſydd fel ffe- (b) neſtr o riſial. Mae'r haul o'r nef yn diſcleirio drwyddi Ond nid yw'r dall yn gweled mor ffeneſtr na goleuni'r bŷd. Ac ni all neb ganfod y Duwdod (c) ond drwy'r Tâd, na'r Tâd ond drwy 'r mab, na'r mâb ond drwy'r ysbryd, na'r yſbryd ond drwyddo ei hunan. Mae efe yn agoryd ffeneſtr yn y nef: fel y gallo dyn weled y pethau ſydd ym (d) monwes, ac ym meddwl yr oen, Mae efe hefyd yn agoryd un arall yn y galon i ddyn i weled ei ſtaffell ei (e) hun, ac i hwnnw mae'r yſcrythurau yn agored hefyd.

a *Jag.* 1. 27. b *Eſay* 54. 12. c Mat. 11 d 1 *Cor.* 2. 16. e *Luc.* 24. 32.

Eryr.

Eryr. Ond beth yr oedd y tair cell yn i ddangos?

Col. *Tair rhan dyn, ſef ysbryd, ac enaid, a chorph. Tair ſtâd yr Eglwys dan y gyfraith, dan yr efengil, ac hefyd dan y nefoedd newydd. Tair cell yn gwneuthur un Arch, (a) trindod yn undod, fel y mae dwfr, a gwaed, ac ysbryd yn yr un wŷ then. Ond mae dyn fel anifail enad yw yn i ddeall ei hunan, nag yn medru dychwel at Dduw.*

Eryr. Ond pa fôdd y gallai *Noah* gaſclu yr anifeiliaid a'r adar i'r Arch

Col. Mae'r anifail yn well na dyn fe ddaeth yr anifail i'r Arch i gadw ei fywyd, ond dyn a foddodd yn y lliuw. Er hynny Duw a heliodd yr anifeiliaid, a'r adar cadwedig i mewn drwy yſcogiad, ac well i cynhyrfu hwy a ddaethant o'i gwaith ei hun (b). a'r Sawl a dywyſo ef, a dywyſir i'r Sawl a ddyfcer gan y Tâd a ddaw at y máb. Ac mae ysbryd etto drwy y byd yn cynnull y rhai cadwedig i mewn, ac o'r diwedd yn gadel y ddaiſai cyndyn allan.

Eryr

Eryr. *Ond ŷr oedi yn yr Arch anifeiliaid aflân cŷſtal a'r rhai glân. Beth a ddywedir wrth hynny?*

Colomen. Pôb cangen (medd y winwydden) na ddygo ffrwyth (*a*) ynofia dwrii i lawr, a phôb dyn ar y ſydd yn cael ei fywyd naturioi ynghriſt, a'r na ddycco ffrwyth i Dduw drwyddo, a fwrir fel ciw dierth allan o nŷth yr Eryr, hynny yw, allan o gynhesfa bywyd tragywyddol: A hyn a wneir yn y diwedd.

Eryr. *Onid oeddyn hîr gennym am ddyfod allân o'r Arch ar ôl treio y dwfr.*

Colomen. Di wyddoſt i bôb un ddyfod allan mewn trefn, ynaill yn llonydd gyda 'r llall, pôb un gyda'i gymmar, i ddangos mai trefnusyw (*b*) ymddygiad y rhai cadwedig. Ac fel y claddwyd felly y codwyd nhwy, ſef nynni, gyda'r Arch, A phan rodder y deyrnas i'r Tâd, ni bydd anrhefnusdra, ond pawb a eiſſ

a Joan 15. 2. b 1 Cor. 14.

Eryr

iw le, ac iw waith tragywyddol yn ôl ei naturiaeth a'i weithredoedd.

Eryr. *Ond wedi'r diluw, fe a ofodwyd Enfys wyrdd felen yn y ffarfafen. Beth y mae honno yn i ysbysu i ni?*

Colomen. (*a*) Mae 'r bwa yn y cwmmwl a'i ddaupen i wared, ac nid i fynu, i ddangos nad yw'r Tâd yn ewyllysio faethu ar ddynion mwyach, ond yn gollwng ei fwa i lawr yn ei law. Mae rhan o'r enfys yn wyrddlas i ddangos ddarfod boddi 'r byd mewn dwfr, a rhan o honi yn gochfelen i ddangos y lloſcir y byd a than etto.

Eryr. *Ond pa fodd wrth hynny y mae dial wedi darfod a'r bwa a'i ddaupen tuag i wared?*

Colomen. Ewyllys y Goruchaf yw na phecho dyn yn i erbyn, ac na bo rhaid iddo yntau ddial. Ond tra parhatho pechod mewn dyn edrych a'r yr enfys (*b*) a dianged rhag y tân ſydd yn dyfod.

a Gen. 9. 13. *b Mat.* 3.

Eryr

Eryr. *Ond fe fu agos i mi âc anghofio dywedyd i ti fôd rhai yn ymofyn pa fodd y gwnaeth* Noah *yr Arch?*

Colomen. Mae llawer o feiri a'r waith, ac ychydig o'r rheini i hunain yn gadwedig, llawer fydd o filwyr, o lywodraethwyr, ac o bregethwyr fel feiri. y rhai yn y diwedd a fyddant anghymmeradwy. (*a*) Am hynny Gweithied dyn ei iechydwriaeth ei hun mewn ofn a dechryn. Ac am y peth a ddywedaift dy fôd ti a'r anghofio hyn, Mae llawer peth ynghylch yr Arch, nad wyti yn i gofyn na minnau yn i hatteb.

Eryr. *O golomen dirion, Dangos mewn ychydig eiriau beth yw dirgelwch yr Arch.*

Colomon. Yn ddiddadl Mawr yw dirgelwch yr Arch. Mawr yw cyfrinach Duwioldeb. Duw a ymddangofodd yn y cnawd, a gyfiawnhawyd yn yr ysbryd, a welwyd gan

---

a Phil. 2. 12.

angelion

(b) angelion, a bregethwyd 'r cenhedloedd, a gredwyd iddo yn y byd, a gymmerwyd i fynu mewn gogoniant, ac a ddaw eilwaith mewn anrhydedd mawr, ac am dano ef yr ydym ni yn disgwil.

Eryr. *Wele, Da yr attebaist. A chan ein bôd ni ymma gydai gilydd, mewn llonyddwch, mi âf rhagof.*

Colomen. O Eryr, Gochel gythruddo pan chwilier gwaelod dy friwfel y gwna llawer, Cares cythrah-(b) laeth yw anwybodaeth. A fo diddig fydd dyscedig.

Eryr. *Mae hyn yn digio llawer, fôd y ffoiaf yn barnu 'r dosthaf, ac yn dywedyd yn erbyn y peth ni ddeallant:*

Colomen. Gwae a alwo y goleuni yn dywyllwch. Ond mae rhai nefol yn canfod Ecclips (neu Drwnn) ar y lleuad naturiol, heb yr un ar yr haul ysbrydol. Mae'r creadur yn ymluſco ar ôl ei oleuni: Oni welidi y prenniau yn tyfu heb ymglywed a'r bywyd sydd mewn a nifeili-

a 1 *Tit.* 3. 16. b *Psal.* 25. 9.

aid? Mae'r anifeiliaid yn ſymmyd heb adnabod y rheſwm ſydd mewn Dyn. Mae dynion yn ymgoethi heb ddeall y ffydd ſydd mewn ſeinctiau ar y ddaiar. Mae nhwythau heb ddeall fawr o fywyd angelion, a'r angelion ſanctaidd ei hunain heb allel cwbl weled pa fodd y mae'r un mewn tri yn byw. Ac am hynny (feiy dywedais o'r blaen) Dôd i bôb peth ei-le ei hun, ac di elli weled yn hawdd nad yw ſynwyr naturiol yn medru nofio na hedeg i Arch *Noah*. Oni weli di y gwŷr duon dyſcedig yn ymdrabaeddu yn y cnawd, ac yn hoddi *yn* y bryd y(*a*) gwaed; a rhai o'r bobl anllythrennog yn hedeg ac yn cippio caſtell teyrnas nefoedd drwŷ drais tra fo y rhan fwyaf *yn* cippio drwy drais bethau 'r byd ymma?

Eryr. *Ond er hynny, mi welaf yr un diwedd yn digwydd i'r naill ac i'r llall, Marw y mae'r duwiol yn y diwedd, ac nid yw 'r annuwiol ond marw hefyd.*

a Ma. 11. 12.

Colomen.

Colomen. Gwîr yw fôd corph y naill yn huno ynghrift, ond mae corph y llall yn pydru gyda'i enaid, fel y mae 'r naill long yn boddi yn nhonnau 'r môr, a'r llall yn lwyfio drwyddynt, Pan fo dyn duwiol yn ymadel a'r bŷd, nid yw fo ond gadel ei wifg fel *Joſeph* yn nwylaw (*a*) gwraig *Potiphar*, honno yw 'r ddayar. Ac mae haul y cyfiawnder yn fugno gwres yr enaid hwnnw allan o'r corph ac yn gadel y cnawd (fel gloûn dû) iw oi chymyn i 'r bedd Ac fe a godir cyrph (neu natur gor-(*b*) phorol) y rhai duwiol fel y cyfyd yr haul yn ei ogoniant a'i nerth Ond am y lleill fe fydd ei cyrph moethus lwyut fel tommen i'r cythreuliaid i ymdrabaeddu ynddi yn (*c*) dragywydd.

Erſr. *Er hynny onid oes adgyfodiad i gyrph y rhai gwaethaf?*

---

a Gen. 39. *b* 1 *Cor.* 15. 43. *c Eſay* 66. 24.

Colemen. Fe gynnhyrfir gwreiddyn pôb naturiaeth unwaith etto, ond ni thâl i cyffrôad nhwy o'r bedd moi alw yn adgyfodiad. Canys er iddynt ſefyll ar y ddayar, nhwy fynnent y pryd hwnnw gael i cuddio dan y ddayar ac ynghromlechydd y creigiau. (*a*) Ni chant moi codi i'r awyr i gyfarfod yr Usdus mawr. Canys nid oedd ei heneidiau yn ei bywyd yn ymgodi i fynn, ond fel dwfr tywyll yn rhedeg ar i wared, ac yn pwyſo tu a'r dyfnder.

Eryr. *Ond pa'r yw ddyfnder yr wyti yn i feddwl? Pa beth yw'r dyfnder, a'r uwchder.*

Colomen. O *Eryr,* Os gwrandewi fel y dylit, di gei fwy O ddeall- (*b*) dwriaeth. Y dyfnder ymma yw 'r pwll diwaelod, a hwnnw yw'r ail angau, a'r angau mawr hwnnw yw 'r uffern, a'r llîd anrhaethadwy ſy'n (*c*) lloſgi pechod a phechaduriaid cyndyn fel afon o frwmſtan, Canys mae 'r pechod lleiaf yn cynhyrfu y

a Dat. 6. *b Dat.* 21. 8. *c Eſay* 30. 33

di-

digofaint mwyaf. Ac am yr uwchder, hwanw yw diwedd yr ailenedigaeth. Nid oes neb ai hedwyn ond y rhai ly'n hedeg allan o honynt ei hunain iddo, ac yn byw ynddo.

Eryr. *Ond ai diogel i ddynion hedeg yn uchel? fe alle mai pâ uchaf yr ymgodant isaf y cwympant.*

Colomen. Gwir ddigon yw os bydd escyll o gwîr naturiaeth ganddynt, Canys felly yr ehedodd Luciffer a'i lû i waelod uffern. Y balch a oftyngir, a'r isel o galon a ddercheſir. (*a*) Ond o calon ddrylliedig a gais ad- (*b*) nabod dwfn gariad Duw, hi gaiff i dyfgu, ai chynnal, ai chodi i uchelder au'r Arglwydd, ai chyfarwyddo yn ysbryd y gwîr *Noah.*

Eryr. *Ond yr wyti yn fynych yn ſôn am* Noah. *Pa beth ŷw yr ysbryd?*

Colomen. Ysbryd y Goruchaf yw 'r awel dragwyddol a'r feren forau, a goleuni 'r bŷd, ffynnon yr oesoedd, fel y teſtament, Anadl yr O-

a Luk. 14. 8. *b Pſal.* 5. 9.

en, Rheolwr angelion a bywyd dynion: a'r ysbryd hwnnuw sy'n dwyn rhai i baradwys tra fo ei cyrph hwy ar y ddayar.

Eryr. *Paradwys: Pa le mae'r ardd honno? Mi glywais sôn lawer am dani.*

Colomen. Ni all néb hedeg yno, Ond y sawl sydd yn rhedeg allan o hôno ei hunan, sef allan o'i ewyllys, ai gyfrwystra, a'i ddiweddion, a'i lwybrau ei hunan. Mae Paradwys nid ymmhell oddiwrthyt ond ymmhôb mann llei mae cariad Duw yn ymddangos. Ac mae 'r holl go lomennod cywir ynddi, yn clywed geiriau anrhaethadwy, (*b*) ymmysg myrddiwnau o angelion, ac ysbrydoedd perffaith. Ac hefy'd o'r tu arall, mae uffern a'r tân, a'r nâd, a'r tywyllwch ynghalonnau llawer tra font ymma yn rhodio ar y ddayar.

Eryr. *Ond gâd i mi ofyn i ti. Onid oes un nef, nag uffern ond sydd yn y byd ymma?*

Phil. 3. 20. *Phil.* 3. 30. Heb. 12. 22.

Co-

Colomen. Och lawer. Mae nêf dragwyddol, ac uffern fel ffŵrn a bery byth. Ond er hynny mae naill, ai nef ai uffern ymhôb dyn yn y bywyd hwn. Ond nid ywdyn yn gweled ymma pa le y mae, mwy na gŵr yn cyſcu yn ei welŷ ſydd a llenni tywyll y cnawd o'i gwmpas, a'i holl ffeneſtri wedi i cau. Ond mae'r amſer i ddeffro yn agos pan gladder neu pan loſcer y cnawd, ac yna mae pawb yn mynd iw gartref, ac yn canfod ei orweddfa.

Eryr. *Ond mae arnai ofn hyn; Pa le y byddai yn oes oeſoedd?*

Colomen. Er bôd ffelix yn crynu, (c) nid oes fawr dan y diwedd yn y mofyn am hyn. Os dilyni naturiaeth di gei loſci fyth heb fynd byth yn ulŵ. On os cei di naturiaeth arall a chalon newydd di fyddi gyda 'r colomennod (d) yn y Nawenyd.

---

a *Luk.* 17. 21. b *Jac.* 3. 6. c *Act.* 24. 25. d *Act.* 26. 12.

Eryr. *Ai sôn a wnei di wrthyf fi am galon newydd ? Parchedig oeddwn i erio[illegible], ám henafiaid hefyd (fel ŷ mae'r Achan yn dangos) Ac mae llawer a gawsant grêd â bedydd nad oes arnynt ofn uffern mwy nâ thithau:*

Colomen. Er hynny fe ddaw uffern heb i hofni. Ac nid yw Achau teuluoedd ond rhwyd a wcuodd naturiaeth yn yr hon y mae prŷf coppyn balchder yn llechu. Nid wyti res er dyfod o honot o dywysogion Cymru, onid wyti yn un o hâd Tywysog brenhinoedd y ddaear, wedi dyfeisi, nid o ewyllys gŵr, ond o'r (*a*) Hâd anllygredig: Rhaid i ti er glaned wyt oddiallan gael newid dy (*b*) naturiaeth oddifewn, neu fe a'th loſgir di yn dy Blû, a'th foneddigeiddrwydd â'th ſynwyr dy hunan. Ac am gred a bedydd dyfrllyd, nid yw (*c*) hyn fwy na gwellcyn yn y dommen, oni chei di gyda hyn yr ailenedigaeth.

---

a Ioan 1. 13. *b Iag.* 1. 18; *c Act.* 8. 13, 23.

Eryr

Eryr. *Peth na wn i oddiwrthi ynof fy hunan yw 'r ailenedigaeth, er i mi a'r glûſt glywed ſôn am dani.*

Colomen. Yr ailenedigaeth yw, dyfodiad dyn allan o'r naill fŷd i'r llall yn y bywyd ymma. Pan fo 'r (*a*) enaid yn yr ysbryd (mewn poen dan weiddi) yn torri drwy gwrs naturiaeth oddifewn, heb fynnu moi ddal yn hwy ynghrôth y meddwl dayarol, ond er gwaethaf pôb creadur yn dyfod allan o dywyllwch (*b*) i oleuni, allan o fryntni ysbrydol i burdeb, allan o gâs i gariad, allan o gaethiwed i rydd-did nefol, (*c*) allan o'r carchar i reoli, allan o helynt y bŷd i gymdeithas Seinctiau, allan o fonwes cythreuliaid i gwmnhi angelion Duw allan o ſŵn y cnawd i glywed llais Duw, allan o'r oferedd i ſobrwydd meddwl, allan o'r chwerthiniad i brudd-der paradwyſaidd, allan o'r cnawd drewllyd i'r ysbryd bywiol, ac allan o grôth naturiaeth i'r Gaerſalem nefol. Mae

a Joan 3. 3. *b Act.* 26. 18. *c Eph.* 2. 1, 2

yn yrail enedigaeth ddwy ran. Un i'r enaid, a'r ysbryd, am yr hon yr ydym ni yn sôn; a'r llall i'r corph yn y diwedd yr hon a elwir, mab (*a*) wy ſiady corph. Ac fel y mae'r corph yn y bedd heb i eni hyd yr adgyfodiad, felly y mae'r enaid yn pydru yn naturiaeth ne's iddo adgyfodi gyda Chriſt, Ac fe wna Duw i ddyn weled i fôd ef yn gorwedd yn uffern, ac yn llechu yn y ddayar, cyn iddo ddwyn y meddwl i baradwys.

Eryr. *Rwyti yn sôn yn fynych am baradwys. A wyddoſt di Pwy ſydd yno?*

Colomen. Dôd gennad i mi i sôn yn ddifyr am fyngwlad am brô ty hunan. (*b*) Rhaid i bawb sôn am ei gartref. Rwi (mewn rhan) ynddi yn bared, a'r Colommennod gyda'm ſi fel y dywedais i ti.

Eryr. *Ond Beth ped ſawn i yn dy ladd di 'r awron, i bale yr ait ti?*

Colomen. I mewn ymhellach i'm gwlad, canys ni ellir mo'm gwthio

a Rhuf. 8. b *Luk.* 6. 45.

i

i allan o'm naturiaeth, a naturiaeth nefol yw paradwys.

Eryr. *A wyddoſti beth yr wyti yn i ddywedyd?*

Colomen. Gwn, er na fedrai beri i ti ddeall

Eryr. *Onid oes arnat ti ofn marw er hyn i gyd?*

Colomen. Nagoes, mwy nag ar un ſydd wedi blino, fyud iw welŷ i orphwys. (*a*) Cennad yw angau oddi wrth fy nhâd i'm dwyn i adref allan o yſcol y bŷd hwn fel allan o garchar y cnawd.

Eryr. *Ond mae ofn marw ar draill;*

Colomen. Mae iddynt hwy achos, Canys pan ſo angau yn marchogaeth attynt hwy, (*c*) mae uffern wrth ei ſcîl ef.

Eryr. *Pam nad oes arnat titbau ofn marw?*

Colomen: Am fôd un arall wedi marw droſoſi, a hwnnw yw fy meichiau i. A digon yw naill ai iddo ef, (*c*) ai i minnau farw.

a *Phil.* 1. b *Dat.* 6. c *Heb.* 7.

Eryr,

Eryr. Oni bu efe farw dros bôb un arall cyſtal a thithau?

Colomen. Fe fu farw dros bawb, ac mae pawb yn cael lles oddiwrtho dros amſer. (*a*) Ond nid ydynt hwy yn i garu ef, ond yn ymollwng od- (*b*) diwrtho i fyw ac i farw fel *Balaam.* Ac oni bai iddo erioed ymroi a chytuno i farw, ni buaſe y bŷd ymma yn ſefyll munud awr ar ôl cwymp Adda.

Eryr. *Ond ni bu efe farw lawer blwyddyn ar ôl hynny.*

Colomen. Ond deall di (O *Eryr*) (*c*) iddo addoa bwrwiadu marw er ſylfaeniad y bŷd, a'r peth a fwriado efe, mae hynny fel ped fai wedi i wneuthur yn barod.

Eryr. *Ond a fwriadodd ef wrth farw gadw pawb?*

Colomen. Mae cariad y Tâd yn y mâb yn gwènu a'r bawb, ond mae (*d*) digofaint y Tâd, ai Arglwyddi- (*e*) aeth ofnadwy yn gadel ac yn

a Heb. 2. *b* 2 *Cor.* 5. *c Dat.* 13. 3. *d* 1 *Tim.* 2. 4. *e* 2 *Pet.* 3. 9.

gwgu

gwgu ar lawer. Felly y mae Trugaredd a chyfiawnder yn un, ac yn mynnu ei diweddion. (a) Nid yw 'r rhain yn Nuw yn ymryſon, Ond yn digoni y naill y llall, ac yn ymborthi 'n ei gilydd erioed. Fel llawenydd a thiſtwch yn yr un galon. Ewyllys calon y Tâd (ſef yr Achub-(b) bwr) yw achub y pechadur, ond mae 'r cynhyrfiad tragwyddol fel tân, neu fel chrochenydd. Dwfn yw gwreiddyn y matter ymma (fel y dangoſwyd o'r blaen) a phôbDyſcawdwr ai reſwm ganddo, mewn amryw opiniwnau, Hyn ſydd ddigon i'r call, a gormod i'r gwatwarwr. Ac am y gwan ei ddeall a'r ſychedig ei galon, diſgwilied yn ddiſtaw, mae 'r dydd yn gwawrio, a'r dyſnder yn ymagoryd i dderbyn i'r fonwes olau y rhai iſel gofalus.

Eryr. *Nid yw hyn yn bodloni dim ar feddyliau rhai?*

Colomen (a) Ni fodlonir rhai byth nag yn y byd ymma, nag yn yr

a *Pſalm* 101. b *Rhuf.* 9. c 1 *Cor.* 14. 38.

hwn

hwn a ddaw. Ond bydd di fodlon yngharîad Duw, fel y mynne efe i bawd fôd: Bwytta o bren y bywyd, er bôd llawer yn ymgipioam ffrwyth pren gwybodaeth da a drwg ynghŷd: Digon yw i ddyn wybod hŷd, a lled, ac uwchder a dyfnder cariad y Goruchaf tuag at ei enaid truan: a'r holl wybodaeth arall a dderfydd ac a ddiffydd fell canwyll pan godo y tymheſt loedd olaf.

Eryr. Ond (wrth hynny) i ba beth yr ydym ni yn ymdrîdan? Onid gwiw cael gwybodaeth nid gwiw, ſiarad nag ymofyn am dani?

Colomen. Bywyd tragwyddol yw adnabod y Tâd yn y mâb, Ond (*a*) angau yw i adnabod allan o hono, a gorthrymder ysbryd. Nid yw'r Tâd yn i ganfod ei hun allan o'r mab, ond ynddo, a'r mâb ynddo yntau, Ond fel yr oedd yr Iddewon yn edrych ar y mâb allan o'r Tâd,

---

a *Eph.* 3. 18, 19. b *Joan* 17. 3.

heb

(heb adnabod yr un o'r ddau) felly y mae llawer yn edrych am Dduw allan o'i ddiſyrrwch ai anwyl fâb, ac yn i gael yn dân lloſcadwy.

Eryr. O *Golomon. Rwyti yn rhy gyflym i mi. Ond oni fedri di fôd yn falch am hynny?*

Colomen. Ni fedrai, ac ni feiddiai fod yn falch. Canys nid fyfi am gwnaeth fy hunan.(a) A'r hwn am gwnaeth i yn wirion ymhôb peth, iddo ef y byddo 'r glôd bŷth. Nid oes gennif na llais, na lliw, na llûn na phluen o'm gwaith a'm gallu fy hun. Nag ymffroſtied nèb ynddo ei hunan ond yr hwn ſyd o hono ei hunan, yn fendigedig ymmyſg pawb ar ai hedwyn mewn cariad.

Eryr. *Ond mae (er hynny) lâwer yn hoywfeilchion, yn ymfronni, ac yn ymoſod allan orau y gallont.*

---

a *Pſal.* 100. 3. b *Jer.* 9.

Co

Colomen. Er hynny, nid yw dŷn o hono i hun ond ſwp o wenwyn ; (*a*) a thelpyn o brîdd, ac anifail brwnt cyſclyd aneallus, neu wellt (*b*), yn giâs yn gwywo, Twrr o eſ- (*c*) cyrn yn pydru, Gwâs i ddiafol yn nhommen y cnawd. Ac a ddyle hwn (dybygi di) fod yn falch? Je er bôd rhai yn Seinctiau ynghyſiawnder yr Arch, mae nhwy yn gweled nad yw ei cnawd nhwy ond blodeuyn, (*d*) ni all y Goruchaf aros llygaid a meddyliau uchel. Ac (*e*) fe a oſtyngir y brynniau fel *Dagon* a *Jezabel*. Canys llei bo balchder mae ynfydrwydd, ewyllyſgryfder, anghoſusdra, creulondeb, drwglygad, cenfigen, ymrafael, anfodlonrwydd, gwaed, cynnen, malais, ymladd, gwagfoſt, dirmyg, anair, ymgyſtadlu, acymchwyddo ymhôb drygioni.

Eryr. *Onid oes dim o'r pethâu ymma yn eich mŷſg chwi*

---

a Gen. 3. 10. *b Preg.* 3. 18. *c Eſay* 40 7. *d Pſal.* 138. 6. *e Dih.* 16. 5.

Colomen.

Colomen. Fel y mae'r afiêchyd yn (*a*) yr iachaf, neu ddraen yn y troed, neu wynt yn y cylla, neu aſc- (*b*) wrn o'i le. Mae pechod yn olrhain dŷn da, i geiſio i ddal. Ond y mae meddwl dyn drwg yn dal, ac yn goddiwedd ei bechod. Mae 'r (*c*) naill yn marwhau, a'r llall yn (*d*) magu ei anwylchwant: Mae 'r naill yn i ofni, ac yn i gaſhau fel gelyn, a'r llall yn i groeſafu i'w fe- (*e*) ddwl ſiwgwr dan ei ddannedd. Y naill ſydd yn i chwant ai natur fel fel brithyll yn y dwfr, a'r llall yn noſio allan o 'horo ei hunan am ei fywyd. Y naill fel yr hŵch a'r afr a'r llall fel y ddafad ddiniwed yn adnabod llais y bugail.

Eryr. *Sôn am y bugail yr wyti Ond mae llawer llais yn y bŷd, a ſŵn rheſymmau lâwer. Pa fodd yr adwaenoſt di lais yr ysbryd glân ymyſg y cwbl?*

Colomen. Oni wyddoſt ti y medr oen bâch adnabod llais ei fam ei hun

a Rhuf. 7. *b Gal.* 6. 1. *c Rhuf.* 8. 13. *d Pſal.* 18. 23. *e Job.* 20. 12.

ymmyſg

ymmyſg cant o ddefaid. Nid oes neb a fedr ddirnad y gwîr ysbryd (*a*)ond y ſawl ſydd ai natur ynddo, am hynny ofer yw rhoi arwyddion a geiriau iw adnabod.

Eryr. *With hynny. Rwyti yn gadel pawd iw feddwl ei hun.*

Colomen. Pan ſo'r gwir fugail yn llefaru, a dŷn yn i glywed, mae 'r galon yn lloſci oddifewn, a'r cnawd (*b*) yn crynnu, a'r meddwl yn goleuo (*c*) fel canwyll, a'r gydwybod yn ymweithio fel gwin mewn lleſtr, a'r ewyllys yn plygu i'r gwirionedd: (*d*) Ac mae 'r llais main nefol nerthol hwnnw yn codi y marw i fyw, oi fedd ei hunan, i wiſgo 'r goron, ac yn newid, yn rhyfedd yr holl fywyd i fyw fel oen Duw.

Eryr. Onid oes cnawd yn gorchfygu y gorau o honoch

Colomen. Nag oes. Y mae cnawd droſom ond nid yw fo yn gorchfygu monom. Ond fel ty Saul yn

a *Joan.* 10. b *Luc.* 24. c *Hab.* 3. 2. d *Bren.* 19.

myned

myned wannach. Canys y neb ſydd yn yr Arch a groeſhoeliaſant y cnawd ai wyniau, ai chwantau. Mae nhwy fel dynion wedi meirw i bleſſerau a chlôd a chyfoeth y bŷd, nidynt fywiog iddynt, (a) nag yndynt. Maent wedi gwywo yn ei ſynwyr, ai hewyllys ei hunain, ac yno mae 'r blodeuyn tragywyddol trwyddynt, ynddynt, iddynt.

Eryr. *Pa beth (meddi di) yw'r cnawd yr ydym ni yn ſôn am dano, gan fôd llawer heb ddeall ei geiriau ei hun?*

Colomen. Y cnawd yw pôb peth dan yr haul a'r ſydd o'r tu allan i'r dyn oddifewn. Pa beth bynnag ſydd ddarfodedig, ac nad yw dragywyddol cnawd yw. Cnawd yw ſynwyr dyn, a phleſer y bŷd. Cnawd yw chwaryddiaeth hên ac ifangc. Cnawd yw ymborth a hiliogaethdŷn.

---

a *Gal.* 5. 24. b *Gal.* 6. 14. c *Rhuf.* 8.

ymmyſg

Cnawd yw amſer a phôb peth ar a derfynir ynddo. Cnawd yw ewyllys a dirgelwch dynion. Cnawd yw gweddiau a phregethau llawer. Cnawd yw anrhydedd gŵyr mawr ac nwchder gwŷr man. Cnawd yw pôb peth ar a all dŷn naturiol i weled, ai glywed, ai gael, ai gynnwys. A gwelle yw pôb cnawd. Wele gwywo y mae. Nid yr un yw dros un munud. (*a*) Mae anadl Immanuel yn chwythu ar y blodeuyn ymma, fel ar lyſſuyn gardd, yr hwn a lychwina rhwng dy fyſſedd: fe elwir y cnwd ymma wrth henw (*b*) Henddyn, am i fôd yn gyfrwys i dwyllo, yn hawdd i gofio, yn anhawdd i adnabod, yn gynnefin a dŷn, ac fel tâd iddo. Cnawd y gelwir ef, am i fôd ef am ddyn fel dilledyn, yn anwyl iddo, yn agos (*c*) atto, yn rhan o hono, yn tyfu ynddo, ac yn pydru wrtho. Y cnawd ymma yw Gelyn Duw, Gwenwyn

---

a Eſay 40. *b Eph.* 4. 22. *c Gal.* 5.

dŷn

dŷn, lifrau uffern, Delw anifail, Anŵylyd pechadur, lloches rhagrithiwr, Rhwyd y prŷf coppyn, marſiandwr eneidieu, Cartref y colledigion, a thommen y cythreuliaid. Gwae, Gwae, Gwae, y rhai ſydd yn byw yn y cnawd; ni all y rheini na bodloni Duw, na bôd (*a*) yn gadwedig, oni ddychwelir hwynt.

Eryr. *Pwy yw y rheini fydd yn byw yn y cnawd yn ôl y cnawd?*

Colomen. Ped fawn i yn henwi 'r cwbl, mi hennwn y rhan fwyaf o holl drigolion y ddaiar, y tywyſogion beilchion, yr offeiriaid mudion, y llefarwyr myglwyd, y gwrandawyr cyſglyd, y proffwyr gweigion, yr uchelwyr trawſion, y tenantiaid ffeilſion, y rhai iſaingc nwyſus, y rhai hèn ofer goelus, yr Usdusiaid anghyſion, yr ymofinwyr partiôl; y cyfreithwyr cyfrwyſ-ddrwg, y boneddigon briwſiongar,

a Rhuf. 8. 8.

y

y tlodion rhagrithiol, y gwerin anwybodus, yr yſcolheigion chwyddedig, y milwyr anrheſymmol, y trethwyr digydwybod, y tafarnwyr anifeiliaidd, y cynlly fanwyr ſegurllyd, yr gwyr chwerwon, y gwragedd anufydd. y plant cyndyn, y maſweddwyr ſidanog, y ladron anweledig, y llofruddion maleiſius, y cynhennus direol, yr ymladdwyr gwaedwyllt, y godinebwyr anifeiliaidd, a holl addolwyr y llythyren, a'r cyffelyb i'r rhai hyn, am y rhai y dywedwyd o'er blaen, (*a*) ac yr wyſi etto yn tyſtiolaethu, nad y rhain yw etifeddion teyrnas Dduw. Mae rhain yn boddi yn y cnawd, ac heb adnabod rhodfeydd yr bryd y bywyd. Meirwon oeddynt, meirwon ydynt, a meirwon fyddant oſ, oni eilw Duw rai o honynt.

Eryr. *Beth a wna dyn i ddyfod allan o'r cnawd i'r ysbryd glan, ac allan o hono ei hun i fyw yn Nuw?*

Colomen. Mae llawer yn ymofyn

(*a*) 1 *Cor.* 6. *Gal.* 5.

ac

ac yn ymbalfalu dros amſer; ac yn cciſio unioni cangen gam ei naturiaeth ei hunain, ond mae nerth natur (*a*) fel llanw yn gorchfygu yn y diwedd. Ac yn y diwedd y mae harnu yn yr hwyr y bydd dydd y farn. Dyn o derwen a diwrnod ŷnt anhawdd i hadnabod, Ond os myn neb i wadu ei hun a dilyn yr oen yn yr ailenedigaeth, a phaihau hyd y diwedd, a bôdyn gadwedig, (*b*) Na ddiffodded mor golau ſydd yn ei gydwybod, (*c*) ond chwythed ef i olevo, a dilyned oleuni Duw, a'r ſeren forau ynddo, ac fe a gyſyd yr haul yn ddiſclair arno.

Eryr. *Pa beth yw'r ſeren forau honno?*

Colomen. Sicrwydd gwybodaeth, Gwyſtl yr ysbryd, ſiŵr lygad ffydd, ernes perffeithrwydd, ſel Jehovah, a thŷſt tri yn un, (*d*) angor yr enaid, a'r cwbl pan fo dŷn yn y goleuni yn adnabod cariad Duw atto, ynddo a thrwyddo, mewn nerth a heddwch ryfedd.

Eryr.

a *Luc.* 13. 23. 24. b *Mat.* 19. 28. c *Mat.* 24. 13. d *Col.* 2. 2. 2 *Pet.* 1.

Ervr. *Oh. Beth a wna i gael hyn ynof fy hunan ?*

Colomen. Rhaid yw curo yn galed (*a*) wrth ddrŵsDuw mewn gweddiau, fel cardottyn, ac nid tewi nes cael. Mewn ysbryd a meddwl yn y porth bôb munud, Canys y sawl ai gofynno ai caiff.

Eryr. *Ond mae llawer yn gweddio beb fôd nês. Pa brŷd y mae gweddi dŷn yn cyrhaeddyd monwes Duw ?*

Colomen. Pan fo ysbryd Duw yn ochneidio (yn ddigymmyfg) mewn dyn, Pan fych di yn ymroi iDduw, ac ewyllys i geisio ysbryd Duw fel cynnyscaeth i'r enaid ; Ac hefyd yn ymgryfhau i barhau yn daer, ac yn wangcus nes i ti i gael. O blêgid nid cnocc neu ddau fydd ddigon wrth ddrŵs Duw. Mae llawer cyfhrel nad a ollan drwy ympryd a gweddi. Ac mae 'n agos drô mawr ar dywydd. Mae taranau ysbrydol Mae daiar-grinfâu ysprydol. Mae leisiau ysbrydol, Mae cenllysg ys-

a Luc. 7. 13.

brydol,

bydol, Mae meddlt ysbrydol, Mae dreigiau ysbrydol. Ac mae 'r rhain i gŷd yn anwelediglyn ysbryd dŷn, ymwrandawed dŷn ai galo, ac fe gaiff glywed y pethau hyn yndo ei hunan, Mae llawer a fyddai wych gândyrt drafaelio yr holl fŷd drosto, ond nid advaenant y bŷd mawr helaeth yn y galon, ond mae 'r bo au wedi gwawrio i ddyn yw adnabod ei hun, canys mae 'r priodfab yn barod, ar brenin, ar barnwr, wrth y drŵs.

Eryr. *Ond mae llawer yn dywedyd er yſtalm fod y barnŵr ar ddyfod, a bid ei-fŷs ef yn cadi llicced y drŵs er ys llawer blwyddyn. Er hyny ni wela i mŏnofo ètto yn ymddanges, na dydd farn etto wedi dyfod.*

Glaſcen. Mae dydd barn wedi dechrau yn barod yn y gydwybod, ac fe ai datcuddir yn yr amlwg pan ymddangoſo y Duw mawr. Sid yw ef yn oedi dyfod fel y dywaid rhaiſydd ebi gwaſod ef, nai gydnabod yn llenwi 'r holl fyd, yn gweled pob peth, yn barnu'r teyraſoedd. yn cyflawni holl naturiaethau, yn eryddu cydwybodau, yn cyflawni prophwydoliaethau, ac yn agoryd yſcrythurau. Ac Iddewon ddiſgwil yn hîr am y Meſſiah ddaethpwyſcon mono pan ddaeth am na ddaeth ef yn y ffigûr yr oeddynt hwy yn diſgwil am dano, felly mae ſo yr awron yn barod i ddyfod iw dderbyn, ond pwy a all oros tân y toddudd a ſeban y goldyddion? Fe ddaw, ac fe gaiff pawb i weled fel y dywedais i am y Diluw or blaen.

Eryr. *Rwyti yn myned oldi wrth y Qwestiwn o ofynnais i ti.*

Colomen. Felly yr oedd Jachawdwr y bŷd pan ofynnid iddo fawr peth drwy ſynwyr y ſarph. Ac ni thâl y cnawd moi atteb, Ar ſawl ſy'n ſiarad llâwer ymyſg dynion nid yw fo yn dywed fawr o lais Duw a pharadwys. Agwell i mi dewi na dywedyd wrth un byddar rhag dywedyd geiriau ſegur. Canys rhaid rhoi (*a*) cyfrif am bôb geir diwaith.

Eryr. *Beth [wrth hynny] y ddaw o honom ni ſyld yn ſiarad rhyd y dydd am y peth cyntaf a ddêl i'n pennau?*

Colimen. Mae ysbryd dyn ſiaradus yn fárch i ddiafol heb un ffrwyn yn ei Safn: ô pa ſawl nâl yn yr wythnos o eiriau ſegurllyd y mae pawb agos yn i traethu? yr holl eiriau budron, anllad, diofn, digllon, afrywiog anneallus, enllibiaidd, rhydcion, yr holl eiriau gwatwarus, meddwaedd, gloddeſt geir, ſarrig, cyfrwyſddrwg drygionus, pan ddelo 'r rhain i gyd fel llaoedd mewn arfau i gyfarfod y pechadur Beth a ddaw oi obaith ef y dydd hwnw? Am hŷnuy gwaedda yn ſuan am yr ysbryd glân i fôd yn borth-or ar ddrws dy wefuſau, [c] Cyn i ti ddywedyd gormod.

Eryr. Ond beth os dywedais i ormod o eiriau yn barod na ſedrai gofio un o fil, [er bôd

a *Mal.* 3. 1. 2. b *Matth.* 12. 27. d *Pſal.* 120 6. d *Pſal.* 141. 3.

bôd yr angelion wedi i printio nhwy er cynted y daethant allan o'm genau?

Colomen. Selia dy enau o hyn allan ac egor dy gydwybod o flaen Daw, a glŷnyn galed wrth yr Arglwydd Iesu ar iddo sôd yn seichiau drosot ar ddydd y farn, ac na chwsg ddydd na nôs nes cael ficrwydd oddiwrtho, mae ar y dledwr ofn cael i arrestio ai ddal ai garcharu nes iddo dalu yr hatling eithaf. Pan bechodd Adda se ddywedodd wrth yr Arglwydd (Iehovah) mi a glywais dy lais di yn y gydwybod, ac a ofnais, ac a ymguddiais Dymma fynydd *Sinái* a dirgelwch y daran, Dymma gydwybod ledradaidd yn ceisio (be bai possibl) ddiangc o'r tu (*b*) cefn i Dduw allan oi olwg. Ac am sôd y goleuni cyhuddgar ymma mewn dyn, mae arno gywilydd wneuthur o flaen pawb y peth naturiol nad yw'r anifail yn rhuso i wneuthur. Canys mae disgleirdeb

a *Gen.* 3. b *Job* 21. 15.

Delw Duw ar enaid dŷn, ev na ŵyr yr enaid mo hvnny yn eglur nes torri o'r goſtrel bridd, a myned o'r meddwl allan o'r corph. Am hynny gochel di adel dim llwgr, ac euogrwydd ar dy gydwybod, na dim crawn yngwaelod y briw. Canys (a) os bydd llŵn a delwy pechod (fel bŵbach uffern) yn y gydwybod, pôb peth a'th gynhyrfa, a phob digwydd a'th dŷchrynna. Os gwnei di ddim (mewn meddwl gair neu weithred neu ymddygiad) yn erbyn dy gydwybod, mae taran yn neſha ynot yn dangos ei llef. Ac os pâr dy gydwybod i ti wneuthur y peth ar peth fydd dda (drwy eſlyn bŷs oddifewn ai ddangos i ti) os ti ai hefculuſi, ac a droi heibio, mae Scrifen ar dy fûr di yn peri i'th gymmalau di oddifewn ſiglo. Ac heb law hynny (Deallhyn O Eryr) fôd delwau ym meddwl pôb dyn, (c) a'r rheini yw lluniau pôb peth a welodd y llygad yn y byd, maent yn

ym-

a Heb. 13. 22, b Levit. 26. 36. c Pag. 4. 17.

ddangos oll megis mewn drych yn y meddwl, a'r lluniau ymma a barhant byth onis diſtrywir hwynt cyn i'r corph farw. Nid oedd ond un ffordd ar ran Duw iw difetha, ſe gymerodd ei anwyl fâb ei ddelw ei hunan ac ai tarawodd yn erbyn dy ddelwau di, ſe a dorrod ei ddelw ei hunan ac ai lladdodd ar y groes, fel y difethid eulynnod dy galon dithau drwy nerth ysbryd y groes. Ac os mynni di gael heddwch cydwybod. A heddwch a barhatho byth, Gwybydd y gwneir i ti wybod, pa fodd y bu (Chriſt ſef enneiniog Duw) farw drosott ti, a thithau ynddo yntau, ac yntau ynot tithau, A thrwy gredu hyn i gyd ynghŷd, mae'r gydwybod yn cael i hyſcubo yn lân drwy ffydd, aâ hyſcafnhau oddiwrth yr holl hên feddyliau pechodol er brynted fuont. Gwaed yr Oen ſy'n golchi 'r enaid, a'r dwfr gyd a'r gwacd. Ac yn y dwfr a'r gwaed hwnnw oddifewn mae rhinwedd, a holl nerth ysbryd y Duw

byw

byw tragwyddol, Dymma 'r ffyn-
non agored ynghrift i ti, ac ynot ti
i'w ddiodi yntau, Pob peth fydd o
DDuw, ac nid o ddyn, am hynny
difgwil di wrtho. Ac o achos dy-
fôd di yn fôn am bechod y genau,
ac am ddrygioni geiriau, Cofia byth
fôd meddyliau 'r galon yn eiriau,
Cofia byth fôd meddyliau 'r galon
yn eiriau fylwedoll ynghluftiau y
Goruchaf, A thra fo meddyliau 'r
cnawd ynot ti, mae rhwy fel by-
theuaid yn dy ganlyn di ddydd a
nôs, ac yn gwneuthur fŵn amher-
ffaith ynghluftiau 'r Barnwr. Oh i
ba le y diangi di rhagddynt ond a'l-
lan o honot dy hunan? Mae un
meddwl ofer yn drymmach na'r hol
ddayar, canys nid yw'r ddayar ond
amferol, ond mae 'r meddwl yn
dragwyddol. Ac hefyd nid yw 'r
llais oddiallan ond adlais y fŵn od'
difewn. Ac mae meddyliau pawb
agos yn rhedeg allan oddiwrth
DDuw drwy y llgaid a'r cluftiau
at bethau gweledig darfodedig, heb
fedru

fedru, nag heb gael aros i mewn i wrando ar y llais anrhathadwy yn yr ysbryd; Mae 'r gelyn wedi tynnu allan lygaid a chluſtiau pôb dyn agos at y peth a wnaed oddiwrth yr hwn ni wnaed ond oedd erioed.

Eryr. Sôn yr wyti yr awron am ryw fŷd oddiſewn, nid wi 'n deall mor pethau hyn.

Colomen. Mi ſoniais am hyn o'r blaen. Ond nid yw rhai yn deall er dywedyd deirgwaith yr un peth, am fôd y cnawd fel ſachlen ddû arſſenſtri 'r meddwl. Rwyti o ddŷn yn ghanol pôb naturiaeth er nad wyt yn gweled. Na wrando ar y meſurwŷr cnawdol, ſy'n ſôn garmod am yr un mîl ar hugain a chwechant o filldyroedd ſydd yn gwregyſu yr holl fyd, ac yn bwrw fôd tairmil o ganol gwaelod y ddaear ir wynebion, a phedwar myrddiwn oddi ymma i'r haul, a phedwar ugain oddi wrtho ef i'r wybren, ac oddi yno i'r nêf gymmaint ac i'r ddaear. Ond maa gair y ffydd yn Sŵno ynot ti. Maer' Drindod gyda'th di, Mae paradwys ac uffern drwy bôb lle, fel y dywedais i o'r blaen.

Eryr. Er a ddywettech di. Nid yw hyn yn mynd i'm pen i, nag im calon chwaith. Ar pen yw drws y galon. Pa fodd y mae i ddyn feddwl heb gamfeddwl am y pethau hyn?

Colomen. Ni all fôd ond un anfeſurol, A hwnnw am i ſôd ef yn berffaith, rhaid iddo fôd ymhôb man ar unwaith, ac yn llefaru wrth bawb yn waſtad, yn clywed, ac yn cynnal pôb peth ar unwaith, nid rhan o bono ſydd ymma, a rhan accw, canys nid oes mor rhannau ynddo. Ond mae fe i gyd, ac yn gwbl, ac yn hollawl ymhôb man ar unwaith, Am hynny y galle Moeſen chwedleua ag ef wyneb yn wyneb. Canys yr oedd yr holl Dduwdod o flaen ei lygad ef. Ond ni wêl nêb hyn ond y meddwl ŷ sbrydol. Fel na ellir gweled yr haul ond yn ei oleuni ei hunan Pwy ſydd yn gweddio? neu pwy ſydd yn pregethu? neu yn rhoi trô yn y bŷd, ac yn gweled fôd yr holl Dduwdod i gyd, ſef y Duw mawr ai holl olwg arno? ac yn deall mâi lle y mae ei gariad ef, yno i mae bywyd a pharadwys, ac lle mae ei ddig ef, y no y mae angau ac uffern.

uffern. Hwn yw 'r Duw anfeſurol bendigedig byth, yn ymlonyaddu ynddò ei hunan, ac iddo fe bo'r clod ym mhôb man yn dragywyddol. Ni ddyle ddyn ſon am eienw ef heb barch a chrynfa, canys ynddo y mae pawd yn ſon am dano. Oi ſluen ef y mae'r nefoedd yn diange, a char ei fron ef y mae'r angelion ſanctaidd yn ymguddio, Ond mai dynion fel anifeiliaid direſwn uſſernol, yn rhuo, yn anghofus yn cablu, yn camarfer y gair, yn tyngu, yn drwgfeddwl, yn mellidithio, yn rhegi eraill ai benaidiau ei hunain, heb weled fod y tân aniffoddadwy wrthynt ac ynddynt. Ac mae rhai eraill (Druain) yn edrych am Ddaw o hirbell, ac heſyd yn gweiddi am dano oddiallan, heb weled fod ffynnon a gwreiddyn yddynt yn ceiſio tarddu a thyfu drwyddynt, Canys mae ſe gyda phob dŷn er cynddrwg yw, ŷn goleuo pob dŷn ar ſydd yn dyfod i'r bŷd, ond er i fod ef drwy bawb nid yw ſe yn cael aros ond yn ymbell un. y Sawl ſydd gantho glyſt i wrando, gwrandawed.

Eryr. O Golomen. Onid wyti

yn

yn bliño bellach a ſiarad am y pethau hyn? Ni fynhwn i mo'th ſlino di chwaith.

Colomen. *Edrych di ar dy ragrith, ond dydi dy hun ſydd yn ceiſio eſcus? Nid wyti nes er bliño, nac er ragrithio, ac ymeſcuſo. Nid oes dim blinder arnaſi, Pethau nefol yw fy mywyd, Ac fe am gwnaed i o bwrpas i ddwyn tyſtiolaeth. A rhaid i bôb lleſtr waſanaethu yw ddiwedd ai ddefnydd. Nid fw 'r angelion yn bliño yn canu, ac yn canmol. Ac yr y dychwi yn gweddio. Gwneler dy ewyllys ar y ddaiar fel yn y nef.*

Eryr. *Onid oes* (*er hynny*) rai o honochwi yn ſwrthdrymion?

Colomen. Yr ewyllys ſydd barod oud y cnawd ſydd wan, Nid yw'r dyn gwan yn bliño ar ei fywyd ond ar ei glefyd, ac eiſiau bod yn gryfach, ac mae nerth newydd yn deſcyn ar y lleſcaf os diſgwiliant am dono oddivchod, y gwan a ſaif, a'r cryf a ſyrth.

Eryr. *Ond beth meddi di a wna dyn ſy'n barod i ymoliwng dan ei ſeddwl, ac*

orwedd dan ei faich yn ddigalon?

Colomen. Nhwy ddywedant, nad trom ond y ddaiar, ac er trymmed yw hi, (er ei hoed) mae Duw yn cynnal i fynu y ddaiar ai holl gyrrau ar ei air ei hunan, ac heb chwyſu na dyffygio. Edrych dithau arno. Hwn a ddichon gynnal dy galon dithau er trymmed yw. Hwn ſydd yn goſod ei fraich dan ei ŵyn. Edrych a gwèl fel y mae efe yn dwyn oddiarnat yr hen nerth, ac yn rhoi i ddynan truan nerth newydd, ac yn i lenwi ag irder newydd (fel y mae'r gwreiddyn tra barhatho, bôb blwyddyn yn danfon i'r canghennau ddail a ffrwyth newydd.) Canys yn y gwreiddyn y mae 'r bywyd. Y Tâd Abraham a obeithiodd yn erbyn rheſwn dan obaith, felly y gwnaeth Barac a Gideon a Habbacuc, ac Eſay, a llawer eraill yn ddiweddar, ac yn yr oes hon. fe fyddai rŷ hir i ti glywed y cwbl, Ond gwŷch gan bawb ſon am y peth y mae efe yn byw yndŏo, ac arno. Oni elli di ddwyn i fynn dy

ffyrdd

ffyrdd a'th feddyliau, Treiglady holl hunan ar yr Arglwydd, ſ ſatno neu tuag atto o'r lyn lleiaf, ac efe a'th gynnal di dan y maen melin. Ac os myn y Tad rhaid i ti berchi ei fab ef yn y cwppan chwerw er mwyn lladd y pechodau, Rhaid yw bod yn fodlon i orwedd yn farw y n ei fodd ef cyſtal ac i eiſtedd yn ei gadair, Mae cûr y meddwl yn byſy gwriath, y mae Duw yn i roddi i rai y mae efe yn i garu, i dynnu i lawr ei bolchder. Hiliogaeth Duw yw ysbryd dŷn, ac mae Tâd yr ysbrydoedd yn i cosbi, cwympa dan ei draed ef, ac di gei gyſſur.

Eryr. *Mi welaf fod y Golomen yn hedeg heb ſlino mewn daioni, er bod eraill fel yr hwiaid yn ſuan yn cwympo i'r pyllau. Gwyn ei bŷd y rhai ſydd heb ddyſſygio wrth hedeg uwchlaw 'r bŷd yma.*

Colomen. Oni'd wyti (O Eryr) yn un o'r rheini?

Eryr. *Nag ydwyf etto yſywaith. Nid oes ſlinder wrth ofer ſiarad, ond buan yr*

wyſt

wyſi yn blino wrth ſon am bethau nefol. Ac er hynny tra fwyſi yn dy gwmnhi di mi debygwn fodrhyw fath ar ddifyrrwch ysbrydol ya fy nwyn i ymlaen.

Colomen. Am hynny Glŷn ynghymdeithas y rhai nefol: Hawdd yw adnabod rnagrithiwr wrth ei gymdeithion. Safnau diafol yw cymdeithiôn drŵg yn llyngcu meddyliau 'r gwirion. Gelod penagored yw'r cyfrwyſddrwg, yn ſugno'r meddwl yn ddiſtaw i uffern allan o'i gof ei hun, ac allan o gariad Duw. Ond am gwmnhi da di a glywaiſt o'r blaen faint a ddywedodd y gigfran yn i erbyn. Mae yn ſicr Efrau ymyſg y gwenith, ac mae etto wlŷdd ymyſg y llyſiau, a Judas ymmyſg yr Apoſtolion, a nadroedd dwfr ymyſg y pyſcod. Ond er hynny Gwae a wrthodo dda am fod drŵg wrth ei yſtlys, a gwae a gamgymmero y naill am y llall.

Erŷr. Ond ni welaſi etto un Eglwys bûr i mi i uno gyda hi: Nid oes un yn gwneuthur daioni, nag oes un. (*ac er*

hŷnny mae un a hwnnw meddi yw Chriſt. Ond dywaid y gwir ſydd dan y llenn; Onid yw 'r Eglwyſydd newyddion ymma eynddiwg a'r eglwyſydd plwyfol gynt?

Colom. Mi ddywedais o'r blaen fôd llawer yn medru lleiſio fel colomennod ac fel cigfrain hefyd. Mae yn yr eglwyſydd lawer o adar eraill, mae 'r wyddwalch, a'r forwennol, a'r barcud, a'r gog, a'r gwalch, a'r dylluan, a'r gogfran, a'r biogen, a'r gornchwigl, a'r yſtylm, a'r crŷr, a'r rôs fran, a'r fulfrân, (a'r cyffelyb bobloedd) a's rhai hyn wrth y gyfraith addar aflan ydynt oll. Mae hefyd yſbryd y golomen yn ei myſgyn yr eglwyſydd, ond mae ysbryd y bŷd yn taflu cerrig atti.

Eryr. Ond beth a ddywedi am yr yſcuthanod a'r cyffelyb rài ſydd yn debig i i chwi eich hunain?

Colomen. Nid yw Moeſen yn i galw nhwy yn aflan, er bôd gwahaniaeth. Nid wyf finnau yn ei barnu, Ond yn dwyn ar gôf, nad ſidan yw'r carth meinaf, nid aur pôb diſclair,

clair, Nid Gilead yw Ephraim, Nid Aſhdod yw Sion, ac nid gwiw noſio a boddi wrth y lan, Nid gwell rhedeg a blino cyn diwedd. Nid nes dŷn er iddo gychwyn o'r Aipht a chael iladd yn y diffaethwch drwy anghrediniaeth. Roedd gan Iachawdur y bŷd rai ceraint yn ôl y cnawd ai gwatwarent ef, Mi ddywedais, fôl Duw wedi rhodio drwy dair Teml yn barod, ſef y Deml ynghaerſalem o waith Salomon, a honno oedd dywyll i'r ysbryd a diſclair i'r cnawd) yr ail oedd Teml corph y mab a ddiniſtriwyd, ac a gyfodwyd yn ogoneddus ysbrydol; y drydydd oedd yr eglwys wych ymri.eſenoldeb Duw gyda 'r Apoſtolion; a'r eglwys neſaf yw Caerſalem newydd, yr hon a gynnwys ynddi yr hen deſtament a'r newydd, ac eiff tu hwnt i'r ddau.

Eryr. *Ond (yn benn af peth) dangoi mi beth yw'r bedwaredd Deml, Canys mi welaf bawb agos wedi blino ar y tems lau a'r gwaſanaeth ſydd etto.*

Colomen. YDeml olaf y Duw mewn dynion yn ymddangos, a dynion yn ymddangos yn ei enw yntau, Pan fo dynion yn addoli Duw ynddo ei hunan, ac nid mewn cyfarwyddyd dynion, a Duw ei Hunan yn oll yn oll yn ddynt, aciddynt. Canys hyd yn hyn y greadwriaeth a gyſcododd y Creawdwr. Ond pan ymddangoſo y Duw mawr fe ddiflanna y creaduriaid. Mae ſo drwy bôb peth erioed, ond nid oes mo ysbrydoedd dynion ar y ddaear yn i ganfod ef etto yn oll yn oll, Odn yn chwennych y wiſg yn hytrach na'r hwn ſydd yn aros ynddi. Cyn gwneuthur y bŷd nid oedd ond Duw yn ymddangos iddo ei hunan, ac wedi difa 'r bŷd ymma ni ryfeddir neb ond Duw: Rhai a wel eî ddigofaint, ac eraill ei gariad ef byth. Y dyn na welodd Dduw mewn meddwl ysbrydol ni addolodd hwnnw mo Dduw ei hunan; Ond ysbryd y bŷd mawr yn ei le ef y mae y rhan ſwyaf yn i addoli. Mae 'r amſer yn agos na bydd

gaa

gan ddynion na goleuni, na hyfrydwch, na chywyſog, na bugail, na phorfa, na thai, na thiroedd, na meddiannau, na gorphwyſfa, na chyfoeth, na gwybodaeth, na bywyd, na dim ond Duw ei hunan, ac efe ſydd ddigon, fel y dywaid y ddihareb. Heb Dduw heb ddim Duw a digon: A'r rhai ſydd yn byw heb Dduw, ni bydd ganddynt ddim pan loſcer y bŷd ymma ond ei pechodau, a'i gwewyr tragywyddol yn ei cydwybodau ei hunain. Am hynny edryched dŷn ar ba beth y mae ſo yn goſod ei galon. Ilawer o demlau yw'r achos o lawer o ymryſonau, llawer o opiniwnau a adeiladaſont lawer o Demlau, Ond yn y diwedd ni bydd ond un deml i'r holl rai Duwiol, ac ni bydd yr uu i'r rhai anuwiol. Teml Duw yw corph ei fâb: Teml y mab yw ei ysbryd anfarfurol, (canys yn ei ysbryd ei hun y mae ſo yn byw ac nid allan.) Teml yr ysbryd glán yw plant y deyrnas, ai teml nhwythau yw Duw, yr hwn

Y

yw y cyntaf a'r diwethaf, ſef yr holl yn oll. Y ſawl a fynno fodloni Duw, arhoſed yn ei ſab, Y ſawl a fynno fodloni Duw, arhoſed yn ei fâb, Y ſawl a fynno ddilyn y mâb, rhodied yn ei yſbryd. Blin gan ddynn gael i ddiddymmu ai ddiddyfnu iw ddiddanu. Ond y ſawl ſydd ganddo gluſt i wrando, Gwrandawed.

Eryr. *Di ſoniaiſt am gluſt i wrando unwaith o'r blaen. Oenid oes gan bawb gluſt i wrando?*

Colomen. Mae ſlawes o leiſiau yn ghalon dŷn. Mae ſŵn y hŷd a'i newyddion, a'i drafferthion, a'i bleſerau, a'i ddychryniadau. Mae hefyd o'r tu fewn i ſtafell y galon ſŵm meddyliau, ac anhymerau, a llanw à thrai cnawd a gwaed. Ac fel hyn y mae'r enaid truan (fel lletty'r meddwon) yn llawn dwnndwrr oddifewn, y naill chwant yn ymgoethi a'r llall, Neu fel ffair neu farchnad fawr llei mae trŵſt a fiarad a bloddeſt yn llenwi heolydd y dref oddifewn. Dymma 'r achos na ŵyr dyn han-

ner ei feddyliau ei hun, ac nad yw
ſo yn clywed yn iawn beth y mae
ei galon ef ei hun yn i ddywedyd.

Eryr. Ond pa fôdd y mae i feddw
dyn gael llonydd?

Colomen. *Wrth fynd i mewn i'r ſtafell ádirgell, a'r ſtafell honno yw Duw ei hunan o'r tu fewn. Ond trâfyco di yn gadel i'r meddwl redeg állan drwy 'r llygaid a'r ſynhwyrau, neu yn edrych oddifewn ar luniau a delwau y peth a welaiſt neu a gofiaiſt. Mae'r meddwl fel Lot yn gadel ei dŷ i ymryſymmu ar Somiaid, nes i ysbryd Duw dy gipio di i ymddidán a Duw yn ſtafell y galon. A thra fo'r meddwl fel hyn o'r tu allan mae diafol o'r tu fewn yn rhwyſtro y meddyliau i ddychwelyd i mewn i Dduw: ac felly ma'r enaid truan yn rhodio oddicartref, yn gweled, ac yn chwennych y naill beth a'r llall oddi allan, heb weled pa fath Dduw ſydd oddifewn. Ac yr awron* (O Eryr) *Gâd i mi ofyn i ti. A wyt ti yn gofyn, ac yn dywedyd pâb peth (dybygi di) o eigion dy galon?*

Eryr. *Mae'n erbyn fy ewyllys i etto*

ddan-

gos ſy holl feddwl i neb.

Colomen. *Ond Gosod at dy galon, nad oes dim dirgel, ar na fydd amlwg, Canys mae pôb peth o flaen wyneb mawr golau Duw ai Angelion, a chêr bron miloedd meddyliau'r gydwybod. A'r byn a ſiſſier yn y glûſt a bregethir ar bennau 'r tai ynghanol y marchnadoedd. Yr byn a feddylio dŷn wrth orwedd ar ei welŷ a gyhoeddir yn y ffurfafen. Er cyntedy dyweder gair mae ſo wedi i brintio yn ŷn awyr äc mae'r angelion yn i yſdyn eſ i'r hŷd arall (yr hwn yw'r naturiath neſaf yn dy gymydogaeth.) ſe ddaw i oleuni diſclair yr holl ddirgel ddychmygion, a'r llen gynghorion, a phôb bryntni cornelydd, a difyriad cnawdol, a llofrudd a lledrad a llechiad ffalſter, a thywyllwch, a phôb gair ſegur (fel y clywaiſt di) i'r farn: Ond ni all dŷn roi cyfrif am un peth o fîl, er hynny rhaid yw rhoi cyfrif. Deall di hefyd fôd pôb peth ynddo ei hun yn eglur yn barod, nid oes end cnawd, ac ämſer a meſur daiarol yn rhwyſtro i'r naill wybod meddyliau'r llall, a phan dorrer y rhain, ſe gaiff pawb weled y ſymudiadau*

diadau ſydd oddifewn. Ac yno fe gaiff paw glôd neu gywilydd o enau Duw.

Eryr. *Ond ir bynny Mae llawer peth a ŵyr dŷn na ddyle fo moi ddywedyd, a llawer gwîr dr ŵg i ddywedyd.*

Colomen. Gwîr yw. Am hynny na ddywaid air wrth neb oni bydd iw les. Pam y troit dy dafod yn ofer mewn lleferydd yr hwn a roddwyd i ti ac nid i anifail? Ond er cyfrwyſed a fo dŷn, eofied a chanfydded fôd y bŷd ŷn gweled peth, a'r angelion lawer, a'r gydwybod fwy, a Duw yn gweled y cwbl ar unwaith.

Eryr. *Ond pa fodd y gall un ganfod y cwbl at unwaith?*

Colomen. Di weli fôd yr haul yn haul yn edrych ar yr holl wlâd ac ar bôb peth ynddi ar unwaith, mwy o lawer y cenfydd yr hwn a wnaeth y glûſt (heb gluſt? Ac oni wèl yr hwn a luniodd y llygad heb ganwyll y llygad cnawdol? Ped fai dŷn yu canfod fôd y Barwr mawr yn gweled ei holl feddyliau ai drofeŷdd ai lwybrau oddifewn ac oddifaes, ni

phecha

pheche eſe byth. Ond mae Luciffer yn cadw mwgwd y cnawd ar lygaid meddyliau Dyn, na chaiff ef ganfod mo hono ei hun nes i bôd hi yn rhŷ-hwyr.

Eryr. Ai rhŷhwyr un amſer i ddyn wellhau?

Colomen. Mae 'n rhy hwyr i lawer y foru. Am fôd Heddiw yn rhŷ gynnar ganddynt. Ar Sawl ſy'n troi, ſy'n dychwelyd weithiau heb ŵy bod iddo ei hun. Cafwyd fi (medd y Coruchaf) gan y rhai nim ceiſiaſont.

Eryr. *Beth os caledir calon dyn heddyw, onid yw yn rhŷhwyr iddo gâiſio troi y foru?*

Colomen. *Y Sawl a galedir unwâith drwyddo, ni chaiſ ef byth yn iawn ddychwelyd, nes i fôd ef yn y pwll o'r hwn ni ddaw neb allan byth.*

Eryr. Ond pa fôdd caiff dŷn adnabod dydd ei iechydwriaeth.

Colomen. Tra fo'r adar yn canu, Tra fo'r ſelin yn troi, Tra fo'r gwynt yn chwythu. Tra fo'r hayarn yn dwymyn, Tra fo'r awr hon yn parhau.

hau. Tra fo 'r meddwl yn ymgeifio, Tra fo 'r gydwybod yn rhybuddio. Cyn diffyg yr anadl, Cyn cau porth y ddinas, Cyn hedeg or enaid, Cyn torri or edef, Cyn cwympo 'r pren. Cyn caledu 'r ewyllys. Cyn ferio 'r gydwybod, Cyn diffodd y ganwyll Cyn pafio y farn, Cyn i heddyw ddarfod. Cyn i'r munud ymma fyned heibio. Dywelwch O blant Dynion. Pa hyd yr oedwch gymmeryd bywyd?

Eryr. Mae llawer yn Sôn am gael i dal ai cymmeryd ar awr dda. Onid oes awr dda i bôb yn oddiwrth y Planedau?

Colomen. Mae 'r Planedau yn rheoli y meddwl anifeiliaidd cnawdol nes iddo fynd allan or corph oddi tan yr haul. Ond mae 's dyn difrif ysbrydol uwchlaw 'r holl blanedau yn ei feddwl yn barod, er bod ei gorph ef etto fel anifail. Ir dyn cyndyn nid oes un awr dda, nag ir dyn nefol un awr ddrwg.

Eryr. Ond mae ein Henafiaid ni wedi

wedi dangos i ni yn y gwrthwyneb, ac mai da yw ymgroesi.

Colomen. Nid gwiw croesi 'r talcen, pan fo 'r ysbryd aflan yn y galon. Mae arwydd y groes ynghalon y dyn ffyddlon, yn croesi ei chwantau ac yn llâdd ei natur lygredig, ac yn newid ei feddwl dyna 'r Groes sy'n achub dyn rhag pôb drwg. Ond Deall nad iw 'r dyn sy'n ofni Duw yn ofni 'r planedau (mwy nag y mae ufudusar y saingc yn ofni y rhai fydd dano) canys mae 'r dyn duwiol yn rheoli pob peth yn yr ysbryd gyda Duw ei hun. Ond mae'r dyn arall yn ofni ei gyscod yn fwy na Duw, am nad yw fo yn gweled drwy ffydd mor Goruchaf.

Eryr. Ond Beth a ddywedi di am y Dewiniaid a'r dewiniesau? Oni wyddant hwy lawer peth dirgel?

Colomen. Os ymroi a wna rhai i ddiafol, fe ddengys iddynt yr hyn a wyr (gan ddyscu ei blant mewn malais a drŵg) Ond ni wŷr ef ei hun

mor

mo holl gospedigaeth sy ddyfod arno, Am hynny mae so yn eynnu. O'r to arall, y rhai sydd yn ymroi i Dduw a gânt i dysgu ganddo, ac ni all yr un drŵg gyffwrdd a hwynt, am ei bod mewn bŷd uchel [mewn naturiaeth arall] yn rheoli gyda 'r Oen, ac yn barod i farnu dynion ac Angelion. O gwyn ei bŷd sydd wêdi cael yr adysodiad cynta, canys ni all pyrth uffern ymbel ar rheini.

Eryr. Gwyn ei bŷd yn siccr. Ond mae arnai ofn fy mŏd i eto dan draed naturiaeth cnawd a gwaed.

Colomen. Dymma 'r amser i ti ymgodi i'r uchelderau, ac i ddianghe rhag y gelyn wrth redeg dan groes Christ. Dymma 'r dydd i dorri drwy 'r cwbl; Dymma 'r âwr i sŏd yn ddedwydd. Ac ŏ na bai pawb yn gweled ei tymmor, ac yn paratoi erbyn y nŏs a'r gayaf sydd yn dysod; Mae 'r wennol ar cyffylog yn adnabod ei hamser, a'r ŷch yn adnabod ei seddiannudd, ond mae dyn yn ffolach na'r asynnod gwyllion.

Eryr. Rhaid i ti ddanges yn helaethach pwy sydd ddedwydd, ac pha rai sydd anedwydd. Canys mae llawer math ar bobloedd a galwedigaeth au. Beth hefyd a ddywedi di am y Pysygwyr, ac am y Gwŷr o gyfraith? Di seniaist am lawer math o rai eraill o'r blaen.

Col. Mae 'r pysygwyr yn llâdd llawèr corph dyn drwy ei hanwybyddeth, neu o chwant arian [tel y mae llawer pregethwr yn llâdd enseidiau:] Ond mae'r Pysygwŷr yn helpu rhai

drwy rôdd Duw. Os cláf wyt ti, Dos yn daer at Dduw; hefyd cais gan y rhai fydd yn y ffydd ar ffafr nefol weddio drofot ti. Ac os cynghora Duw di, Dôs wedi hynny at y Pyfygwr. Ond na ddôs atto fo yn gyntaf rhag cael dy droi ymmaith yn ddiobaith. Ac am y Cyfreithwyr, Cofia mai fel ae y mae pyfygwr ffol yn llenwi 'r fonwent yn llawn o gyrph meirwon, a'r pregethwr aneallus yn llenwi 'r Eglwys ac opiniwnau gweigion, felly y mae 'r cyfreithwyr annuwiol yn llenwi 'r gymanfa ac ymryfonau trawfion. Ac fel mai gorau cyfraith cytundeb, felly gorau ffordd yw dioddef cam, a bôd yn ifel ac yn addfwyn. fe ddiddefodd Duw fwy o gam ar dy law di nag yr wyti iw ddwyn oddiar law dy gymydog.

Eryr. Ond os goddeddaf fi bôb peth, Mae dynion mor anrhefymol, Nhwy dymant fy llygaid i o'm pen o'r diwedd.

Colomen. Difgwil am gyfiawnder nid oddiwrth ddynion ond oddiwrth Dduw, ac di ai cei yn ddiammau. Mi'r amfer yn agos iawn yn yr hwn yn caiff pawb ei eiddo. Nid yw'r cam y mae eraill yn i wneuthur a'rhdi ond fel pigiad chewnnych wrth y cam a gorthrymder yr wyti yn i ofod ar wdd dy enaid dy hun. Cofia hynny cyn mynd i'r gyfraith er dim. O mor chweinllyd ac anioddefgar yw llawer? Mor barod i'r gyfraith? yr hun a ddyfg ddyn i rôdd ei gochl i'r Sáwl a ddyeco ei fantell cyn cyrhenna? Canys gwell yw dioddef y cam mwyaf, na bôd yn y gynnen leiaf, Ond bôd fel ata mûd dau law y cneifwyr, a mudan

gwirion

gwirion byddar ym mysg y cyhuddwŷr.

Ond gwae chwi 'r cyfleithwyr, mae cyfraith a'ch yssa: Gwae 'r cynbennus mewn gwlâd, Pentewynion uffern ydynt. Gwae chwi Bysygwyr llofruddiog, mae llawer o'ch wedi mynd i'r lan arall yn eich erbyn. Gwae chwi wŷr trawſon yn flyngcu cyſoeth, gwaeth i chwi yr uchelwŷr drwg ei ſiampiu, yn lluſcu y tlodion ar eich òl i ddeſtryw. Pa fodd y rhowchwi gyſrif am eich tenantiaid druain; Beth a ddaw o honochwi pan dorrer a phan loſcer pòb peth uchel? Gwae hob pren mawr a phob pren bychad ar nad yw 'n dwyn ffrwyth da. Mae'r rân wedi canyn ynghymru, Mac drwg dy fforeſt di [ô wlâd y Bruttaniaid preſennol] yn agored i'r cirias dân. Ar hefyd mae'r ſwyall ar dy wreiddyn di. Oni ddygi yr awrou ffrwyth da, ſe a'th dorrinphag hôd yn bobl. A gwae chwi 'r oferwyr, ſy'n gwario ei hamſer, ai hiechyd, ai harian, ai meddyliau megwyddol mewn oferedd. Gwae di lafurwr anwybodus. Dy boll wairh yw cloddio 'r ddaear ai thrin, i troi geanit ti. Ani hyny eyſtion ŷnt yn dy erbyn. Gwae di Ddarleawr cyfrwyſddrwg, yrhwn wyt yn chwilio llyfrau i ganfod lluniau neu feiau. Fe genfydd y Gwirioneddi dy feiau di thau ac a'th farna. Gwae di Ragrithiwr yr hwn wyt yn ofni golwg dyn. Nid wyti yn ofni pèchu yn y dirgel. Di gei dy farnu yn yr amlwg. gwae di gardottyn heiniſ ſegurllyd, na fynni weithio os llês i nêb. Llês ni cheiſi, llês a golli. gwae

di

di gydwybod gyſclyd yr hon (ſel ci mûd) wvt yn bradychu dy berchennog, mae amſer hir i ti ndo. Gwae chwi ſy'n ymgyrchu ir dyrfa (yn hoyw eich ysbrydoedd) yn bwytta ſiwgwr chwant y cnawd yngyrfa diafol, ac yn carowſio eich eneidiau. Ar fyrder ni bydd defnyn o ddwfr i ti iw gael i oeri blaen dy dafod. Gwae chwi foneddigion drwg ſy'n llyfu chwŷs y tlodion, yn peri ich tenantiaid ochneidio, ac yn torri ei heſcryn. Mae amſer eich gwaſgfa chwi yn pryſſuro heb oedi Gwae chwi offeiriaid mudion yn caru llwynóged, yn cyfarth defaid, cŵn deillion chwerwon, beilchion, diog, gwangcus chwrnllyd, cyſglyd, llydlyd, drewllyd. Fe aeh troir chwi oll allan or Eglwys. A gwae chwi ſhoil henGymru ſydd etto heb i hadnewyddu. Ond gwyn eich byd chwi ſy'n hiraethus am Dduw, chwi gewch eich llenwi ac efo ynddo iddo. Gwyn eich byd chwi rai diwyd ffyddlon parhaus, chwi a

gewch

gewch fendith ar eich gwaith. *Gwyn* ei byd y Gweddiwyr diragrith, nhwy a gant ei gwrando bôb amſer. Gwyn èi byd ai gwadant ei hunain, ni wâd Duw mo honynt. Gwyn ei bŷd a gywir hauant wenith Duw, hwy gant fwynhau cnŵd ysbrydol. Gwyn ei byd y rhai ysbrydol, canys gyda nhwy y mae cyfrinach Duw. Gwyn ei byd y gwiliadwrus, ni chaiff diafol afel arnynt. Gwyn ei byd y diſgwilwyr diſtaw, ſe ymwel yr Arglwydd Jeſu a hwynt. Gwyn ei byd y rhai a ddioddefant dros yr Oen gyda'r Oen y teyrnaſant. Gwyn èi byd y rhai a ddihunwyd ac a ddihunanwyd, Byw a wnant yn Nuw ei hunan. Gwyn ei byd a barhânt hŷd y diwedd mewn daioni, Anrhathadwy yw ei cyflog hwynt. Gwyn ei byd y lleſg goſtyngedig torredig ei calonnau, canys ynddynt hwy yr erys Duw. Gwyn ei byd y diniwed, ni all neb i niweidio. Gwyn ei byd blant bychain Duw, mawr

yw ei ofal am danynt: Gwyn fyd weiſion grymmys y Tâd, eiſteddant i wledda, ar Oen ai gwaſanaetha. Gwŷn ei byd y rhai bodlon dioddefgar, nid oes dim a all i cythruddo. Gwyn ei byd a arhoſant yn iſel nhwy a godir yn vchel, Gwyn ei byd a noſiant yn erbyn ffrŵd naturiaeth, nhwy ddônt i'r môr llei mae 'r ysbrydoedd ſanctaid. Gwyn ei byd a wnelont bob daioni ar a wypont, nhwy gânt wybod a fynnont, a nerth newydd ſel Eryrod. Gwyn ei byd a rodiant gyda Duw (ſel *Enoch*) Duw ai geilw ac ai derbyn o fyſg dynion. Gwyn ei fyd y meddwl pur llonydd, ſe edwyn hwnnw Baradwys a phren y bywyd. Gwyn ei fyd a ymprydio oddiwrth gnawdoliaeth, fegai ffwytta Manna Duw. Gwyn ei fyd a wrthodo holl bleſerau 'r cnawd, eſe a ŷf o afon Duw. Ac (mewn un gair) Gwyn ei fyd yr ailenedig. Hwnnw a anwyd i etifeddu pôb peth. Duw

fydd

fydd yn Dâd iddo, ac yntau yn blentyn anwyl i Dduw. Yr oen fydd ei oleuni yn yr Arglwydd. Ni all dim i ddrygu, ond pôb peth a gŷdweithia er lles iddo. Pan na allo ddal ei afael ar Dduw, fe ddeil Duw ei afael ar ei had ynddo ef. Fe gaiff orphwys byth ynghalon Dnw (yr hon yw ei fab) pan fo llawer eraill byth yn ffrio ar y llechau duon tanllyd, yn farw heb fyw, yn fyw heb farw yn dragwyddol. Ond ni all yr ail angau niwed i'r ailenedig, ac nid oes dafod angel a all gyfrif yr holl dryforau fydd yn ghadw yn Nuw cyn dechreuad y bŷd i'r enaid hwnnw. Ond efe ai cenfydd ac ai caiff, ai waith ef fydd i eyfrif ai mwynhau yn dragwyddol. Wele 'r awron, Dymma 'r fell dith. Wele dymma fynydd Ebal a mynydd Garizim. Dymma angau ac fel dyma fywyd. Dewis di (o ddyn) fywyd ac nid angau.

Eryr. *Dywaid i mi. Pa fodd y cymmeraf afael ar y bywyd?*

Ca-

Colomen. *Mae 'r addewid yn perthyn i ti wrth dy henw os cedwi afael ynddi. Dy enw di (wrth naturiaeth) yw, Drygddyn, Anuwiol, y pechadur ffiaidd, creulon, Carcharwr, Dall Byddar, Ir rhain wrth ei henwau yn yr y ſcrythur y mae gair yn ddewid. Fe er bod yr enaid yn wann heb allel cymeryd gafael ar y cyfammod, fe gymmer cyfammod Duw afael ar yr enaid. Canys yn enw 'r mab y Caiff y cenhedloedd ymddiried. Ac os dywedodd ef y Cai di lynnu yn y mab Beth er dywedyd or gelyn ha chai di? Nid gair y gelyn a Saif.*

Eryr. *Attolwg Dangos i mi, Beth yw'r cyfammod newydd?*

Colomen. Cytundeb rhwng Duw a fâb dros ddyn a rhwng Duw a dyn drwy waed yr Oen. Cariad yw Duw ac Ewyllys da at ddyn. Ac er darford i Ddyn i adel ef, a dewis y cythrel yn dywyſog iddo yn ysbryd y byd mawr ymma, etto fe a glywodd Duw arno gymryd i fâb (a galon anwyl) oi fonwes, ac fe a thoddodd i farw (fel gwenhithen

yn

yn y ddayar i borthi llawer. Rhodd fawr ar rhaethol yw Chriſt, a rhodd fawr yw llaw ffydd iw dderbyn, Ni all neb i phrynnu ond ſe all y tlottaf i derbyn. Llawer a ddywedir yn-ghylch y cyfammod newydd, ac am hynny ni ddywedaſi ond hyn yr awron. Mae drwy rinwedd hwn y mae'r pechadur yn eiddo Chriſt, a Chriſt yn ei eiddo yntau; mae Duw yn ymroi drwy Ghriſt i ddyn a dyn yn rhaid iddo ymroi drwy Ghriſt i Dduw. Ac felly mae pôb peth ar ſydd gan Dduw (oll yn oll) yn eiddo dyn, ac eiddo dyn pechadurus, ſeſ ei holl ewyllys ai feddyliau yn eiddo ysbryd Duw. Eiddo fi (medd y Tâd wrth Ghriſt) yw 'r eiddot ti. Ac medd yntau wrth y pechadur. Eiddo fi yw holl eiddo 'r Tâd, ac eiddo ti yw fy eiddo fi, am heiddo fi wyti o ddyn: Myfi a'th brynnais. Rhaid i mi dy gael a'th gymeryd. A rhaid i tithau gael ffydd gennifi i'm cael ac im cymryd innau. Dyma ſwm y cyfammod newydd, Er.

Eryr. *Ond beth yw'r ffydd ymma y ſonir am dani?*

Colomen. Ysbrydoliaeth ryfedd ol; nid yn unig i gredu mai'r Jeſu yw Chriſt, Ond hefyd mai'r Chriſt ymma yw anwylyd a Brenin a Bywyd dy enaid ti: a darfod i'r Jeſu farw droſſoti i fyw ynoti, ac ith ddwyn y rddi oed at Dduw i'r gwreiddyn yn y drindod nefol, or hwn yr ehedodd dyn allan drwy gwymp Adda. Pan fo 'renaid yn canfod hyn iddo ei hun, ac yn cynnwys hyn ynddo ei hun, Dyna ddyn yn credu ychydig. Dyna ganwyll yn dechrau goleuo. Ni ddiffoddir moni.

Eryr. Ond pam yr wyti mor fynych yn dywedyd mai Chriſt yw calon Duw'r Tâd?

Colomen. Am mai ef yw bywyd, a dirgelwch, a doethineb, ac anwylyd, a chyntaf a diwaethaf, a phennaf ei Dâd (fel y mae calon mewn dyn.) Ac nid oes yn ei galon ef ond ewyllys da tuag at bawb, heb ewyllyſio fôd neb yn golledig.

Er

Er hynny pan wnelo dyn ddrwg yn erbyn Duw mae fo yn barod i feddwi yn ddrwg ac yn galed am Dduw, ac nid am dano ei hun, fel ped fai'r Goruchafar y bai ac nid dyn.

Eryr. Er i ti ddywedyd mai da yw Duw, nid wyfi yn credu nad oes digter ynddo tuag attaf fi?

Colomen. *At dy gnawd y mae digter, (a gwir yw hyn) Rhaid i ti adel iddo ddifa dy gnawd, rhag ith gnawd ti ddifa dy ysbryd, Ond at dy ysbryd nid oes ond cariad. A oes dim tywyllwch yn yr haul? neu eisiau ar berffeithrwydd? A wnaeth Duw niwed i ti erioed? Ond oddiwrtho ef y cefaisti bôb daioni? Ond efe a'th achubodd di oddiwrth lawer perigl? Ond bîr y cŷd ddygodd ef a'th di, er i ti boeri dy bechod beynydd yn ei wyneb ef? Ond efe a roddes y bŷd aê bobl ai fab ai sibl o'th flaen di, a llawer rhybnâd cariadus i ti? A wyti (wedi'r cwbl) yn tybied mai meistr calid yw? Nid yw fo yn ceisio genit ti ddim ond y peth sydd dda ar dy lês dy hunan. Dywaid dithau fel y dywedodd gwraig*

Manoa.

Mancs Pebuase Duw ar fedr ein lladd ni, huase fo yn gwneuthur cymaint drosom ni. Nid amser yw hi yr awron i ddigalonni. Wele, mae dydd yn codi yn ddisclair, ar Seintiau yn gweiddi Halleluiah, ar pechaduriaid yn deffroi, ar anifeiliaid drwg yn rhedeg iw lloebesau, or blodau yn tarddu, ar haf mawr yn agos. Cyfod tithau i fynu yn galonnog, Roedd gan Dduw feddwl da attat ti pan ordeinie ef i ti gael byw yn y fath amser a hwn. Ni wyddost ti nad oes gan Dduw ddefnydd mawr mewn cariad iw wneuthur ath di yn dy genhedlaeth Gwir yw y mynnai Diafol i ti feddwl yn ddrŵg am Dduw (i fôd ef yn dy gashau di,) fel y mae fo ei hunan. Ond Cofia i Dduw gymryd gafael nid ar natur angelion ond ar natur dynion, yn Had Abraham ac nid yn hâd Luciffer. Dywaid ti yn dy galon. Drwy nerth Christ tra fyddwyf byw, mi feddylia'n dda am Dduw. Er iddo fy llâdd i mi a lynas wrth ei draed ef Ac os daw meddwl i mewn (fel pelen danllyd) oddiwrth ddiafol Tafl hi yn fuan allan eilwaith at ei thâd, ac

no nid dy eiddo di ond eiddo 'r gelyn
w'r fath feddyliau diffaith arrheini nid
w Satan ond fel Ceiliagwydd. Gwrth-
wynebu fo yn dy galon, ac fe a ddiange
ddiwrthyt. Gwm dy holl ddléd ri yn
neddwl yn dda am Dduw, ac yn ddrwg
m dy feddwl dy hunan, canys daioni
w ef, a myth drygioni wyt tithau.
Gwna hyn nes i ti garu Duw yn anwŷl
digon, ath gasau dy hunan yn anghy-
oddlon fel y dylit.

Errr. Oud yr wyfi yn ciywed
eynedd. ryw fwn ynof, Mai cy-
awn yw Duw, mai cyfyng yw'r
orth nefol, mai coll dig yw'r rhan
wyaf, mai aml yw y rhagrithwyr,
lai anaml yw addolwyr y Tâd-
mai taer yw'r gelyn, Mai diarfog
w dŷn, Mai mynych y cwympais
fy hunan, Mai digymmar yw fy
nhechod, ac mai cant i un y cai
ŷch tôd yn gadwedig.

Colomen. *Dymma 'r atteb. Wele*
ae 'r drŵs i'r bywyd yn agored etto.
da fydd ddiofal. Di elli etto fyned
i mewn i'r plás gogonedus tregyw
ddol.

ddol. Mae gwèdd addi wrth Ddu
drwy 'rholi wlad yn gwahàdd pawa
mewn er trymmed yw ei pech
dau ac er amled fu ei cwympiau
pban ddelych yn dy èwyllys i mewn a
Ddduw, fe a rydd i ti arfau i ymladd a
farph, acc'a'th wna di yn daer i dynnu
lawr wrfchoedd gardd y cythrael yno
ac yn y bfd Ac fe a ddyfg i ti addo
'r Tad ei bunan yn ei ybryd ei wirio
èdd ei bunan drwy garthu allan y rha
grith ar ffalfeddwl, Ac yna di gei fy
bod dy fod ti mewn cyflwr cadwedig
wedi myned drwy 'r porth i mewn i gy
flawnder Duw 'r bwn fydd eiddo pob u
ar fy 'n nefol (a) *gredu efengil Duw*
Canys nid o ddyn ond o Ddduw y m
iechydwriaeth.

Eryr. *Mae hyn yn gyffurus i awn o*
er hynny mae rhyw bith or tu fewn
fy llad i. Berh a wna un colledig?
ocs dim help iddo?

Colamen. Rnaid (*b*) yw dy ladd
cyn dy iachau, a'th golli cyn d
gael. Ac fel y daeth Immanuel
ywch

a *Rhuf.* 3. b *Hof.* 6. 1.

wel dyr nef i waelod uffern, felly
ſwyddef, yw codi llawer o waeled
Gwac i vwchder Gwynfryd. Mi
dwaenŵn un y daeth Diafol attoi,
an ddywedyd. Colledig wyt, yn
au a attebod. Gwir yw hynny. Ond
ebr ef) Gwir yw hyn hefyd. ddy-
od Chriſt i gadw'r colledig. Dal y
fael ar yr edef honno, fe gefiodd
Chriſt ei fywyd i nŷddu hi i gadw
y fywyd ti. Carwr y pechaduriaid
enuaf yw 'r Arglwydd Goruchaf.
Ac os coch fel ſcarlat yw dy bai
hodau, (a) efe ai gwna yn wyn
ach nar eira. Mae ei ysbryd ef mé-
is ſobr y golchyddion yn carthu
lan y llwgr dyfnaf. Ac, fel y mae
mab yn rhâd, felly mae 'r ysbryd
wnnw yn rhâd hefyd. Gofyn ae
ai cei: Hwn a elfyd yr olaf yn
yntaf, ar bryntaf yn lanaf. Hwn
gymer wiail newyddion i'th ge-
yddu di (yn dy gydwybod) allan
honot dy hunan. Ni fyn ef i ti
dyn un or baſtardiaid, ond yn yn

a. *Mar.* 2. 17. *b. Pſ.* 51, 22.

o wir hiliogath Duw; ac er mwyn
hynny mae ſe yn dy geryddu. Ac
er cynted unwaith y gwelych di
wallo uffern dy galon dy hun, ac
ywchder cariad Duw, a rhyfeddo-
dau Paradwys, a chanfod Beth wy-
ti, Beth a ſuoſt ti, a Beth a fydd
di byth, ie meddaf pan ymglywech
unwaith ac eli ac olew ſerch mwy-
naidd y Duw tragywyddol yn iachau
briwiau 'r galon ar gydwybod yn
di weiddi allan. Hallelu'ah: Moli
ant (b) Duw a leinw 'r hollfyd; pwy
ſydd debig iddo? Iddo ſo bo 'r mo-
liant. Duw a coddodd fynghalon
galed i, ac am dyſcoddi fyn ſiriol
ganu iddo gydai holl feinciau
mewn yſpryd a nerth. (b) Duw am
carodd, Duw am cofiodd, Cofiodd
cafodd caduwodd, coddodd. Haul ſy
mywyd drwy farwolaeth, ſſynnon
fy y bryc: Swn fy hiraeth; Gwreid
ddyn byd, a phen angeion. Tad
fy Arglwydd Crwr dynion. Acy
hono, drwyddo, iddo, mae pob
peth

a Pſ. 147. 3. b Pſ. 40. 2. 3.

peth : Pwy all i chwilio ? Ond pan fycb di llawenaf fel hyn ym mharadwys Duw, yno Gochel fwyaf rhag i'r Sarph genfigennus ddyfod attat a dywedyd wrthyt. Di elli yr awron fôd yn ddiofal. Mae pôb peth yndda. Gollwng i mewn dy chwantau cyfreithlon naturiol ynot i ymgymmyſgu ar deiſyfiadau nefol, ac wrth hyuny (medd y ſarph) di gei'r ddau ynghyd.

Ond dymma 'r gwir, (a) Wrth hynny di golli'r ysbryd pur ar golomen, ac yn i le fe ddaw'r gigfran i mewn, a'r llu o feddyliau duon amheus, anfodlon, cymheſtlog, ac yno Rwyti yn cwympo oddiwrth dy gariad ath briod cyntaf ac megis yn colli dy fywyd atholeuni anwyl ac yn putteinio yn dy feddwl gydag ysbryd mawr y byd hwn, yr hwn hefyd ſydd yn chwennych dy enaid tithau iw feddiant. Ni bu ddŷn anllad erioed yn chwennych morwyn brydferth, cyfnaint ac y mae ysbryd y byd hwn yn

a *Pſ.* 30. 6. 7. b *Jac.* 4. 4.

chwantu dy enaid di, Canys fe wŷr bŷwyd naturiaeth i Dduw wneuthur dy yſpryd di ar ei lun ei hun, fôd yn forwyn iddo i hun. ac na ddylit ti ymlygru gydag un creadur. Ac am hynny ôs cefaiſt ti unwaith flas ar air Duw, Gochel i golli, a mynd yn butain yn dy feddwl i chwantau diafol, ar cnawd brwnt, ar bŷd byr ymma.

Eryr. *Ond beth os cwympa dyn oddiwrth y gofal ar hiraeth ar eiriad cyntaf? A oes dim gobaith o hwnnw?*

Colom. Coded hwnnw yn fuan. Cofied mai gwell yw bôd ymmeirchiu mâb Duw nag ymdrybaeddu yn y cnawd. Gochel galedu dy gydwŷbod wrth i mynych dwymno ei hoeri. Mae dy reſwm di (ôDdyn galwedig) fel neuádd wedi i hyſcubo ai threſnu ai goleuo, Gwilia rhag i faith ysbryd *(a)* naturiaeth lygredig ddyfod i mewn eilwaith, rhag *(b)* ir diwedd fôd ynwaeth na'r dechrau; Drŵg ac erchyll yw dechreuad

(a) Luc. 11. 24. *(b)* 2 Pet. 2. 20.

chreuad pechadur wrth i eni ir byd, ond mae diwedd rhai yn waeth wrth i geni or byd. Ô Cymmer of al rhag i'th ganwyll diffodd ar y ddaiar, rhag na bo goleuni ynot i ddangos i tiá ba le yr ei di wrth farw. Ond (a) bydd ŵrol; Cynydda mewn gwybodaeth a goſtyngeiddrwydd a hyfdra gyda Duw. Dal y daioni a gefaiſt. Gâd ir hedyn mwſtard hedeg a thyfu ynot. Cadw allan y drwg, a gwaedda am help, ar Achubwr a neſha attar. Coſia weiſion Duw gynt, er amled oedd ei gwendid yr oedd ei meiſtr yn rhoi hen wau parchedig arnynt. Sef, Noah berffaith, Abraham ffyddlon, Lot gyfiawn, Job ddiodefgar, Dafydd llun calon Duw, Jonah y prophwyd a Moſes addfwyn (yr hwn pan ddigiodd ſeithwaith ſe a bechodd unwaith.) Am dynny, ymdaro di yn lew ar gelyn yn nerth yr Oen. Cymmer gleddyf llym angau Chriſt i ddarnio 'r Sarph, ac i lâdd yr hen

ddyn

a Pſ. 13. 3. 1 Cor. 16. 13.

ddyn ynot. Os cwympaiſt, Cyfod, Ac os codaiſt gochel gwympo. Nid rhaid i ti ymgadw rhag dim ond rhag y Pechod yr hwn yw gelyn Duw, a gefail diafol drwyr hon y mae ſo yn cymryd gafael ar y meddwl.

Eryr. *Adolwg Dangos i mi yn eglurach, pa beth yw pechod.*

Colomen. Pechod yw troſeddiad y gyfraith, Amnurredd y creadur, croeſineb naturiath yn erbyn Duw. Owrthwynebrwydd iw chwilio am (a) fodlonrwydd lle nid yw iw gael. Rhaid yw deall mai drwy bechod Adda y torwyd naturiaeth yn ddarnau, ac mae Duw drwy 'r darnau hyn (ſef drwy bôb perth)yn Bôd. Ar pechod yw ceiſio dedwyddwch yn y darnau hynond nid ynNuw. Mae'r dyn glwth yn chwilio am y daioni mewn bwyd, (*b*) ar meddw mewn diod, ar balch mewn dillad neu ddoniau 'r meddwl. Heſyd mae'r gwryw ar fenyw yn rybied tôd y perffeithrwydd

a *Eſay* 55. 2. *b Phil.* 3. 19.

chrwydd yn y naill y llall, nac yn mynd drwy fryntni (o flaen wyneb golau Duw) yw geisio, ond yn lle i gael yn cwympo ill dau i ffau y cythreuliaid. Canys nid mewn un creadur, nac yn yr holl greadwriaeth y mae'r tryſor ar blodeuyn Daioni. (a) Mae'r wybren ar ddoiar, ar môr yn llefaru, Nid yw ynom ni. Mae'r defnyddiau ar dyfnderau, ie ac amſer hefyd yn dywedyd. Nid yw ynom ninnau. Di elli gael y rhain heb gael Daioni, er i fôd ef yn ymguddio drwy 'r cwbl ym mhreſwyliwr tragywyddoldeb. Mae chwantau 'r meddwl fel ſaethau, Pôb un ar fy 'n mynd heibio i Dduw pechod yw: ô mor aneirif iw 'r rheini? Ac ni all dyn ond pechu tra ſo ef yn aros ynghanghennau natuſiaeth, Hynny yw yn llygadrythu ar y naill beth ar ôl y llall, heb ddychwelyd i'r undeb, yr hwn yw Duw ei hun. A chymaint o ddyn ac ſydd yn ysbryd Duw, cymaint a hyn y

ſydd

a Job 28.

ſydd heb pechu. Ac yn ſynnych mae enaid dyn yn pechu pan ſo ei yſpryd ef yn ymgadw yn bûr.

Eryr. *Roeddwn i gynne yn barod i ſſeintio, and yr awron mae ynof beth nerth (a chefn a chalon) i ymoſyn ymbellach cyn ſmadel Adolwg dangos Beth yw y rhagoriaeth rhwng yr enaid a'r yſbryd yn yr un dyn.*

Colomen. *Yſbryd dyn yw 'r eryſſon mewn, ar enâid ſydd megis llong iw ddwyn o'r naill ir llall. Yſbryd dyn yw 'r caſtell, ar enaid ſydd fal tref oi amgylch. Yr yſbryd yw cynhwyllin y meddyliau, ar enaid yw plyſcyn y rheſwm ddi allan: yr yſbryd (medd yr yſcrythur) yw 'r mer, a meddilian 'r enaid yw 'r cymalau. Yſbryd dyn yw gwreiddyn y (a) pren a rheſymau 'r enaid ſyw 'r canghennau. Mae enaid ym mhôb peth byw a ymath ar ddeall gânmenifail, Ond nid oes yſbryd anfarwol mewn dim ond mewn dynion ac angelion, Yr eneſid y mae dyn yn ei ben ſi hun yn ei penbedlu, ond Duw yw Tâd (ac nid Taid) yr yſbryd, yr e-*

a *Heb.* 4. 12.

naid

naid rheſymol yw hwylbren dyn ond yr ysbryd yw llyw y llong. Weithiau mae y bŷd dyn yn rhodio (fel Dina) allan yn rhodfeydd yr enaid, ac yno mae gwynt ysbryd y bŷd hwn yn ei gippio, Ond mae ysbryd dyn naturiol yn waſtad allan o hono ei hun fel y mab afradlon nes dychwelyd, yn cael i ddwyn yng-hertwyn y cythrael, ac yn dilyn ei chwibianiad ef yn y chawd mae'r ysbryd fel tŷ Lot ar enaid yn y chawd fel heol Sodom. Ac fel y mae rhagoriaeth rhwng anadl dyn ai feddwl felly y mae rhwng yr enaid ar ysbryd. Yr ysbryd yw nenadd yr enaid, ar enaid yw porth yr ysbryd. Dymma'r ysbryd (yn angau r corph) ſydd (a) yn eſcyn i fyny ar gadair preſwyliwr tragywyddolden, pan ſo enaid anifail yn deſcyn i lawr, canys gwaed yw. Deall hyn ha fo, wneuthur o Dduw dŷn yn uchelion pob creadur (megis cynhwyllin y bydd mawr) ſe anadlodd Duw ei enaid ei

a *Preg.* 3. 21.

hun

hun ei hnadl ynddo iddo, a hwnnw a bery byth Ei ysbryd naturiol ſydd drwy gyd gynhulliad ý ffurfafen, ai gorph or pedwar defnydd. Mae dyn Duw yn gyfrannog ar ſer mewn tegwch ar planhigion mewn tyfiant, ac ar anifail mewn ſynhwyrau cnawdol (y rhai yw'r enaid naturiol: yn gyfrannog hefyd ar Angelion mewn deall a dygnwyddol, ac a Chriſt yn y natur nefol. Na chymer di moth dwyllo gan dwyllwyr yr oes hon, ac na fydd ddierth i ti dy hun.

Di weli ynot dy hun ddau fath ar feddyliau Rhai dyfnion cuddiedig pwrpaſol dewiſedig anwyl fel aur yn y meddwl. Mae rhai eraill yn gwêu i mewn ac allan drwy'r meddwl, fel dynion mewn lletty, ond nid ydynt yn aros ynddo. Di weli hefyd fôd y naill feddwl ynot ſn gwrthod y llall; ath fod ti yn meddwl llawer peth yn erbyn dy ewyllys. Gwybydd gan hynny, Agor dy lygaid a Gwel, mai gwreiddyn yr ewyllys yw dy ysbryd, ac mai'r llall yw cyfraith dy aelodau. Mae'r enaid yn y byd ymma yn ſeſyll yn y corph, ar ysbryd yn llechu ſn

yr

yr enaid. Pawb ſy'n gweled corph dyn, a llawer ſy'n canfod yſcogiadau yr enaid, Ond ychydig yn dirnad yr ysbryd dirgelaf, ſef gwaelod y galon. Ni wel neb hwnnw ond ysbryd Duw.yr hwn ſydd yn chwilio pawb. Ymhellach; fel mai 'r corph yw cyſcod yr enaid, ar enaid yr ysbryd, felly di elli weled fel y mae dy ysbryd di yn bwrw 'r holl ym porion (yr holl feddyliau naturiol) fel gwagedd a gorthrymder yſbryd i breleb yr enaid, ar enaid yn bwrw yr ymborth corphorol i horan y corph. Mae tair nef yn gweithio ar dair rhan dyn, yr iſaf r ein cyrph (fel gwelwn bennydd) ganol ar ein heneidieu, ar uchaf r ein hysbrydoedd. Yn yr ysbryd naid a chorph yr ymddangoſodd Duw ac y pechodd dyn, ac y diodefodd Chriſt. Mae rhinweddau yn naturiol yn ei enaid, ai bechodau yn ei ysbryd, Mae rhinweddau yn ysbrypol yn ei ysbryd, ei bechodau yn unig yn ei enaid. Y

ni adwaeno ei eneid ai ysbryd ni ddeall nai feddyliau 'r dydd, nai freuddwydion y nôs. Pam y mae rhyfeloedd mewn ſeinctiau oddifewn? am fôdy dref ar caſtell vmma yn ſaethu at ei gilydd. Pam y mae ymryſonau ymyſg ffyddloniaid? am fôd enaid y naill yn ymoſod yn erbyn ysbryd yllall, canys yr un yw ei hysbryd hwynt oll yn Nuw. ond ni chytuna ei heneidiau natuiiol ai gelyd. Ac hefyd llawer dŷn ſydd yn newynu ei ysbryd wrth beſci ei enaid a rheſwm dynol. Mae t ir rhan dyn yn ymddangos fel plant a gweiſion ac anifeiliaid Job, neu yn debig i dri mâb Noah ai gwragedd. Neu fel tri phlentyn yn y ffwrn a mâb Duw yn bedwerydd. Neu fel cyntedd y deml, ar lle Sanctaidd, ar lle Sancteiddiolaf. Cofia dithau mai r tri hyn yw dy dyddyn ath etifeddiaeth di; Ac mae'r yſcrythr lan yn ſon yn helaeth ac yn fynych am enaid ac ysbryd a chorph, er nad oes fawretto yn deall hyn.

Ar

Ar rhai ſydd yn canfod ychydig ie-wyrch ni chaniadhaed iddynt moi draethu mewn iaith ddyiol, Canys dyfnder aufeidrol yw, prin y gan-wyd yr amſer yn yr hon y datcud-dir hyn. Ond diſgwil di yn oſtyn-gedig am Dduw, ac di gei weled rhyfeddodau tragywyddol ei gariad ef, a bydd ddiolchgar am ychydig oleuni.

Er. Ond mae arnai ofn ysbryd Anghriſt, rhag i mi dderbyn athra-wiaeth ac angel y tywyllwch yn rhith angel y goleuni; mae llawer dyſceidiaeth ddwfn ddierth ddyrus yr awron nad wyſi yn i deall.

Col. Hawdd i blentyn y dydd ad-nabod Anghriſt (Blaidd y nôs) fel y dywedais i o'r blaen, wrth ei lais ai *a*) liw ai ddillad a thuedd ei ſywyd. Mae (*b*) fo yn newid gwiſg yn fy-nych ac yn dyfod yn rhith goſtyn-geiddrwydd a dyſceidiath a goleuni newydd yn cymryd arno brudd-der neu lawenydd, a zel i lofgi 'r

a *Mat.* 7. 16. b 2 *Cor.* 11.

enawd ac i fyw yn ysbrydol, ac er hynny Hunan yw Swm ei holl grefydd ef, Ei ewyllys ei Hunan a wna, ai feddwl ei Hunan a fyn, ai synwyr eiHunan ai harwain. Mae 'n hawdd dy adnabod di (ô Sarph dorchog dwyllodrus) er dy fôd ti yn nyddu d' edef yn llawer meinach nag o'r blaen. Rwyti yn ymffrostio mewn rhinwedd a chrefydd ac opiniwnau gwirionedd; rwyti yn son amyscrythur ac amdurdod Duw, ond yr wyti yn byw mewn anghariad a chenfigen, mewn byfdra cnawdol (yn barnu llawer cyn clywed barn (a) Duw am danat dy hunan) yn

rhyfela, yn lladd, yn llosgi, yn lledratta dan rith Duwioldeb, yn difetha 'r defaid fel llwynoges, ac yn diangc i'th ffau, yn llechu yn dy synwyr dy hun, ac yn gwnio dail i guddio dy noethni. Wele llais y Goruchaf a'th ddychryna a, discleirdeb ei ddyfodiad a'th ddifetha. Ar fawl a addolo Dduw ei hun a ddiangc

(a) *Matth. 7. 3.*

angc thagot ti.

Eryr. Ond beth a wna un ſydd yn tybied yn ei galon nad yw ei holl grefydd ef hyd yn hyn ond oferedd cnawdol, a phennod rhagrithiwr.

Col. Dechrau o newydd, a chymmer dy gyfrif fel plentyn bach. Anghofia yr hyn ſydd or tu'n ôl er na wyddoſt nad oedd gras Duw yn yr hyn a wnaethoſt. Oblegid yr un deyrnas ſydd yn gyntaf yn yr eginin ac yno yn y dwyſen, ac yn olaf yn yd llawn yn y dwylen. Na farned neb ddydd pethau bychain rhag i fawr farn Duw gwympo arno. (a) Di fuoſt mewn cyſtudd meddwl yn yſbryd caethiwed mynydd Sinai, ac ar y bryn myglyd erchyll hwnnw yr wyti etto mewn rhan, Ond mae'r (troed arall ar fynydd Sion, Cofia fôd cariad Duw yn bwrw allan ofn fel y taflod Sara Hagar allan. Mae cariad Duw yn toddi calonnau rhai yn llawer cynt nai ddigofaint. Gochel iau y caethiwed. Ai un o'r Hagar

a 1 Joh. 4. 18.

gar ennaid a fyddi di yn dy ddiweddd? Fe ddyle fod ynot feddwl ſobr ſiriol diolchgar hyfryd gweddaidd di niwed yn waſtad. Nid wyneb-pryd ſarrig, ſûr, cymylog. Ond wyneb-pſyd angel doeth diwyd diſtaw digymyſg. Ac oni buoſt felly, Edrych a gwel. Mae 'r pren mawr yn blodeuo ynot ti ac eraill. Bydd felly o hyn allan.

Eryr. *Er hyn i gyd, mi dybygwn nad wyti weithiau yn atteb ond yn dywyll ac yn brin, a bôd llawer o'r peth a ddywedaiſt ti iw roi heibio cyn nemmor o amſer.*

Colomen, Cofia hyn (O Eryr) ſod yr holl ymddiddan ymma a fu rhyngom ni ſef llyfr corn, neu A.B.C. i bientyn; Ond mae amſer a lle i bôb peth, Ac mae yn rhaid rhoi llin ar lin a gorchymyn ar orchymyn i'r (*a*) anneallus, a dyſgu i'r Baban Griſt Groes (yr bon ni ddeallodd nemmor mewn nerth etto) Er hynny diweli pa faeth waitha wna 'r

Go

a *Eſ.* 28. 13.

Goruchaf wrth yſgogiad deilien Fe alle drwy hyn y gweithia fo lawer ynghalonnau rhai. Ond mae llawer dirgelwch iw ddangos ar fyrder nad wyfi yr awron yn fawr Sônam dano. Ac meddaf nidyw byn i gyd ond golygiad mewn drych ar frys, neu roſſyn yngwywo wrth i arogli. Nid yw llyfrau a llythrennau ond fel gwellt, Mae 'r bywyd yn yr ysbryd nid yn y llythuren. A'r ſawl ſyddysbrydol a wyr oddiwrth ba ysbryd y daeth y pethau hyn, Ac nid gwatwarwr yw Ond gochel di pwy bynnag wyt (er doethed meddant neu er duwioled) eſceuluſo dan dy berigl y peth a yſgrifennir ymma, neu ddarllain yn ddifraw, ai fwrw i gornel i rydu yn dy erbyn, heb i ddeall hyd y gwaelod; Canys mewn rhyw fannau mae dyſnion bethau Duw yn ymddangos, ac mewn eraill mae llaeth, ac megis chwaryddiaeth hefyd i'r rhai bychain. Ac weithiau rwi 'n adrodd yr un peth yn fynych droſto.

Er.

Er. Ond mae llawer o'r dyſcedigion nad oes ganddynt fawr bris (Dybygwn i) am y peehau hyn.

Col. Taw ſon o'r diwedd. Nid oes ŵr o ddyſg yn y byd, nag oes un a fedr ddarllain holl ddalennau ei galon ai feddyliau ei hun, Nid yw 'r Doctor ond anifail cyfrwys, nid yw'r yſcolhaig da (fel y g lwi di ſo) ond aderyn coeg, Oni bydd rhôdd or nefoedd ganddo. Ac os bydd, Mae ſo yn iſel ei feddwl, ac yn lleſhau pawb mewn cariad, ac yn byw yn gyfion yn ſobr ac yn dduwiol. Mae gwir ddyſg yn dyſcu dyn i fod yn y byd ymma, yn ddiniwed fel plentyn, yn fuddiol fel dafad, yn ddiofal am y bŷd (ſel un yn huno ymmonwes y creawdr,) yn effro yn erbyn pechod, yn ddiwyd yn ei orchwyl, yn ddigenfigen oddifewn, yn llawenhan yn naioni eraill, yn llonydd dan waethaf dynion, yn ddioddefgar dan ddigofaint Duw, yn ſodlon beth bynnag a ddigwyddo, yn nefol fel Chriſt ei hunan,

nan, yn hyfryd mewn trîſtwch, yn galonnog mewn cyſyngder, yn hyf fel y llew, yn ffiaidd ganddo ei hun, yn blino ar flodau natur, ac yn brefu am Baradwys. Ac lle nad yw 'r pethau hyn, nid oes ynò ddim gwir ddyſceidiaeth.

Eryr. Ond beth oni ddyſcais i yr un o'r rhain etto?

Co. Mi ddywedais o'r blaen fod Duw yn danfon ei holl blant ei hun allan oi tai ei hunain i yſcol ei fâb. Ar ſawl a ymroddo i'r mab ya ei holl ewyllys a gaiff i wneuthur yn ddyſcedig am deyrnas nef, a chlywed llais yn ſiarad oddifewn. Dymma 'r ffordd Rhodia yaddi. Cyfod medd (a) Jeremi, i ti arwyddion fforad. Go-

ſod it gârneddau uchel i th gyfarwyddo yn yr anialwch. Un gwrneáá yw Gwybodaeth, ac lle ni bo 'r garnedd honno mae 'r dynion yn cyfeiliorni. Canys heb wybodaeth ni all y galon fod yn jawn. Fe áll fod gwybodaeth heb ras (fel tânwydd heb dan) ond nid oes dan heb danwydd. Caruedd arall yw Cariad at bawb. Llei bo hwnnw mae Duw ŷno ac llei bo,

mae

a Eſ. 30. 14.

fo yn awyddus i wellhau pawb, ac yn ofalus rhag niweidio neb. Carnedd arall yw Gostyngeiddrwydd ac isder meddwl llonydd, dioddefgar, distaw; ar cyfriw a gant i dysgu gan Dduw ei hun. Cyfiawnder yw carnedd arall, a heddwch oddiwrth gyfiawnder, ac oddiwrth heddweh llawenydd mewn ysbryd glan. Ar sawl a wasanaetho Gbrist yn y pethau hyn, (a) a fodlona Duw ac fydd cymmeradwy ym mysg ei blant: Dymmarai o'r Carneddi yn y mynydd i'th arwain i Ganaan. Edrych ar y pilerau hyn ynot a Dôs ymlaen, a chofia, Nad digon i ddyn fyned i ffordd dda, oni wyr ef mai honno yw'r ffordd orau. Bydd ddistaw oddifewn, di gei ddeall pob peth oddiallan. Na symmud cbwaitb nes codi o'r cwmmwl. Hawdd yw diwy no'r ffordd fawr wrth geisio i mendio. Aros ymmhebyll Duw nes adeiladu plas Caersalem newydd. Tanbaid yw zel heb wybodaeth, ond cariad addfwyn golau sydd bysryd.

Eryr. Dywaid etto: Beth a dy-

by-

a Rhuf. 14. 17. 18. b Num. 10.

bygi di am holl opiniwnau a chrefyddau y Twrciaid, ar Papiſtiaid, a'r Proteſtaniaid, ar Lutheraniaid, ar Calviniſtiaid, ar aneirif eraill o Sects yn yr oes ymma? Mi addewais hefyd i'r Gigfran ofyn i ti cyn diwedd ynghylch y llyfr gwaſanaeth.

Col. Na ſonia am lawer o grefyddau. Hen a newydd, a phob un yn barnu ei gilydd. Nid oes un grefydd a dal ddim ond y creadur newydd. Ac nid oes ond un drws i mewnyno, a hwnnw yw'r ailenedigaeth yn enw Chriſt. ſe fuaſe dda i'r dyn nis caffo hi ſod wedi i eni yn gi reu yn pàth, neu yn rhyw beth heb ysbryd anfarwol ynddo.

Swn Diwioldeb iw, Cár Dduw a'th holl galon, a'th gymydog fel ti dy hun, Y dyn nad iw yn dilyn hyn, ni waeth o ba opiniwn y bo. Ar ſawl a dybio iddo ſedru hyn yn rhygl nid edwyn hwnnw mo wreddyn y chwerwedd ſydd yngardd ei galon ei hun. Ond i dwyllo ei hunan y mae. Mae'r opiniwnwyr yn ymrafaelio ai gilydd fel cŵn a môch, er nad fel cŵn a môch iw y rhain orau ynddynt, a thithe [O Dafyn cyfrwyſddrwg ſeguſllyd] a wchben yn chwerthin am ei pennau, wrth i gweled yn taro yn erbyn ei gllydd yn yr enri dywyll, am i hod heb na gweled na deall ailth ei gilydd. Ond ohyn allan. Gadew hymmaith yr holl ymryſſon tanbaid, anghariadus, rhyſelog, na wnaeth dda i neb eried. A thewch a sôn rhag ir cythreuliaid chwer-

chwerthin, oni fedrwchwi ymreſymu mewn cariad ag addſwyrder, a me dwl i ddyſcu llawer mewn ychydig eiriau bôb un gan ei gilyd ar cwſl gar *D*duw. Ac am ŷ llyfr Gwaſanaeth, ni thâl ef fawr sôn am dano. Mae hi yn llewn bryd iw gladdu, rhag ineb gael drwg oddiwrtho, yr hên bethau a âst heibio. Wele, fe wneir pôb peth o newydd.

Ey. O ia allaff gael gwybod. I ba le mae 'r holl eneidiau yn myned pan ymadawont â'r bywyd yma? Pan elont hwy unwaith ymaith nid ydym ni yn clŷwed dim oddiwrthynt hwy ond bynny. A aethant hwy ymhell neu yn agos neu ymha le y maent hwy?

Col. O *Eryr* angraff I ba le mae'r garwyll yn myned pan ddiffoddo hi ond iw hwyb en danllyd natturol ei hun? Neu i ba le mae 'r tân ar gwrês or hayarn poeth yn myrd allan wrth ei roi mewn dwfr? Nid drwy 'r genau y daeth yr eneidiau mewn i'r corph ar y cyntaf, Canys peth pur bywiog cyflym iw ysbryd meddwl dyn yn treiddio drwy bôb corph heb ſymmud na chynhyrfu dim. O chwi rai deillion! Ac orwch eich llygaid a gwelwch, fod ysbryd pôb un [wrth dorri o'r corph] [a] yn aros yn y naturiaeth yn yr hon y bu fo byw. O llygredig oeſd y meddyliau llygredigaeth tragwyddol iw ei lexty. Mae naturiaeth cariad neu ddigter tragwyddol yn cynnwys ei hol blant ynddi, ac yn cipio gafael [fel flam ar wer] ar bôb ysbryd yn ol ei aniad. Ond

[a] Gen. 25. 8.

ni wêl dyn moi gartref tra fo ei gnawd am dano; Mae dynio (meddaf) fel adar yn canu ar y prynhaw feddwl am y gwreiddyn ſydd yn dyne Mae'r eneidiau ſanctaidd a hunaſanc yn Nuw yn llonydd yn y golau diſtaw ymhôb man o flaen ei wyneb ef o'r tu allan i drwſt ysbryd y byd, yn diſgwil am gynhyrfiad y corph drwy gyffroad gwreiddyn naturiaeth. Ond mae 'r ysbrydoedd colledig wedi torri edef y bywyd yn nhywyllwch meddwl digloned Duw 'yn thuo ac yn ochain, Ond nid iwr byd yn i clywed Pam hynny? Am nad oes ganddynt hwy yn uffern mor llais t'fod i lefaru, na chan y rhan fwyaf o honom ni gluſtiau y ysbrydol i wrando ſef calonnau lw hyſtyrio er i bod nhwy yn yr un natur a ni. Ond mae 'r ffyddloniaid ymma yn gwybod iaith y Seinctiau yn y byd arall, ac yn canu yr un Hallelujah i Dduw gyda hwynt, nid yn gweddi arnynt am fyned at Chriſtdroſtynt, canys mae

fo ei hun yn nes attynt na feint ſiau neu angelion. Ond am y defaid ar geifr yn y goleuni ar tywyllwch, Coſia fod Gagendor fawr rhyngddynt (fel rhwng Lazarus a'r gŵth goludog) a honno iw y rhagoriaeth yn y naturiaeth dragwyddol. Fel rhwng melys a chwerw, neu rhwng da a drwg, y rhai er i bôd yn yr un lle, maent wedi i gwahanu yn ddigymod. A phan gwympo y bryd dyn o'r corph i'r tywyllwch hwnnw nid oes ganddo lygaid byth i weled y goleuni, na meddyliau byth am ddaioni. Ac o'r tu arall y rhai ſydd wedi diangc i'r Goleuni Hwnnw nid oes fyth ganddynt feddwl am y tywyllwch. Am hynny Edryched pôb dyn, ym mha un o'r ddau y mae ei feddwl ef yn byw tra fo ef yn y corph, canys i ni wŷr y colledig moi hanes ei hun.

Eryr. O *Golomen mi fyddaf mor hyſ yr awron cyn diwedd a gofyn i ti dy hanes dy hun. Sef Hanes y Golomen.*

Co-

a *Luk.* 16. 26.

Col. Mi ddywedais i ti ar y cyntaf ond ni ddeellaist. Rhaid iw torri pliscyn y ddammeg cyn cael y cynhwyllin, Er bôd yr yscrythurau sanctaidd hefyd yn llawn Damhegion. Ar y cyntaf, mi fum yn Enoch yn ymryssôn ar hen fyd, on nid oedd neb am derbyniodd ond *Noah* anwyl aî deulu. Wedi hynny mi ddaethym at *Abraham* ac yn san se dasloth ymaith ei Reswm ei hun ac am dilynodd i drwy ffydd. Mi fum yn ffenestri yr holl Batrieirch ar Prophwydi hefyd. Ag ar ôl y Prophwyd Malachi ni chefais i lawr le i ddescyn nes dysod *Joan.* Ond mi orphwysais ar Jesu Christ ai Apostolion, ac mi a eliedais drwy 'r eglwysydd hynny: Ond cyn ymadel o honynt hwy ar byd, se ddaeth Bran y nôs (sef ysbryd Anghrist) ac a gafodd gennad im herlid i. Ac yno mi a ddiengais i fon wes y Merthyron, ac yn y Tân yr oeddwn i yn i cyssuro hwynt. Ond yn ddiweddar mi ddiscynnais yn ffenestri yr eglwysydd newydd-

dion, ac weithiau ar rai oi pregethwyr, er bod llawer o fudreddi yn ei nythoedd. Ac yr awron, Mae'n weddus bod yn bryſſur, Canys fe ofynnir, Pwy iw y rhain (a) ſydd fel cymlau ac fel colomennod yn ehedeg iw ffeneſtri?

Eryr. Ond pa fath rai y mynit ti i'th ddynion di fod?

Col. Nid fel y genhedlaeth ſydd yn melldithio 'r Tâd, ac heb fendithio ei mam, neu yn lan yn ei golwg ei hun ac yn amherffaith yngholwg Duw. Nid fel y genhedlaeth ſydd uchel ei llygaid ai danned yn gleddyfau, ai cilddannedd yn gyllill, i ddifa 'r tlodion oddiar y ddaear. Ond mi fynnaf im dyſcyblion i fod fel y (b) morgrug yn darparu ei llyniaeth cyn bod yn rhyhwyr, ac fel cwnningod yn adeiladu ar y graig, ac fel locuſtiaid yn cytuno i ymdrech ynghyd, ac fel y pryf coppyn gwael yn dal ei gafel ar air y bywyd, fel y gallont felly aros ymhlâs y bremin

a *Iſay* 60. 8. b *Dih.* 30. 24, 25.

nin nefol. Ar rhai hyn a wneir mor ddiddig na all dim i cyffroi, mor iſel na all dim i balchio, mor hyfryd na all dim i triſthau, mor ſobr na all dim i ffoli, mor ddiflin na all dim i halogi, mor rhagorol na all neb fynd tu hwnt iddynt, mor ddwys na all dim gloddio danynt, mor ſylfaenedig na ellir i ſiglo, mor blantaidd na ellir i cyfrwyſo, mor agored na ellir i cau, mor weddaidd na chaiff neb gamair ganddynt, mor iſel na ddichon un gwynt moi hyſcwŷd, mor nchel na all un meddwl naturiol moi cyrhaedd, mor gyfrwys ar ſeirph, ac mor wirion ar colomennod. Ac ymhellach, mae rhai o honynt a allant ddywedyd (drwy ras) i bôd nhwy ŷn marw i'r byd yma, ac er hynny ŷn byw byth, yn llai na dim ŷnddynt ei hunain ac yn fwŷ nar hyd yn ei gwreiddyn, Ar y dibin beynŷdd, ac er hynny yn feſyll, heb

bod dim ynddynt ei hunain ac yn deall pôb peth yn nuw, yn llawn triftwch, ond yn mwynhau canwyll llawenydd digymmar, yn ymdaflu mewn tonnau, ond yn ſicr wrth yr angor, yn gwrando ar hawb heb greda un dyn, ond yn chwilio pôb peth, yn edrych ar y canghennau, ond yn byw yn y gwreiddyn, yn rhodio yn heol y byd yn yr enaid, ond yn ymgadw ymhlas Duw yn yr yſbryd. yn llafurio yn waſtadol, ac er hynny yn gorphwys yn ddiſtaw ar y ddayar, ac er hynny yn dyſtion i'r gwir, yn llawn o feddyliau ac megis heb feddwl am ddim, yn cael cas gan bob cnawd a chariad gan gan bob ysbryd da, yn ymdrech ar holl gythreuliaid ac yn ymgaredigo ac angelion Duw yn clywed mwy o lais y byd nag a garant, a llai o leferydd y Tad nag a fynnent, yn chwilio gwaelod erefydd ac yn ymddangos ar yr wyneb yn ddiragrith mewn daioni, yn ymbriodi a Doethineb Duw ond etto heb i mwynhau

yn

yn hóllhawl. Ac er amled ei pechodau, yn dyner ei cyfwybodau, yn waeth nar gwaethaf yn ei golwg ei hunain, ac yn gyſtal ar gorau ymmantell yr Oen, ac yn debig i'r gwynt anolrheinadwy, ydynt yr hyn ydynt drwy ffafr y Goruchaf. O bŷdd un o honynt.

Lryr. *Mae 'r rhain wedi myned ymhell. Ond dangos i mi Pa beth y mae'r gwan yn ei myſg yn ei ddywedyd.*

Col. Mae gweiniaid yn ſicr ymmyſg ffydnlonaid fel i mae wŷn ymyſg defaid, a thoſturus iw gwrando ar freſiad y gwan yn llefaru ac yn traethu. Wrth natyriaeth marw oeddwn, a phan welais i hynny mi a geiſiais fyw, ond nis gallwn nes i bob peth ynof ac om hamgylch farw i mi, Ac yno y collodd y creadur ei afael arnaf, ar munud hwnnw y ceſais afael ar y creawdr, neu yn hytrach efe a ymaflodd ynof fi. Or blaen mi a glywais bregethau ond nid oeddwn i yn gwrando, mi ddywedais weddiau ond mud oedd fyn-

ghalon,

ghalon. Mi Sacramentais ond ni welais gorph yr Arglwydd. Mi ymddiddenais ac a ddywedais lawer peth nid om calon mewn gwirionedd, nes i'r rhoffyn darddu ynof. *Ac wedi 'r holl gynnwrf rhaid oedd diweddy or diwedd cyn dechrau, a marw cyn i'r wenhithen dyfu drwy fy naiar i. Fe fywhaodd y pechod ac am lladdo di, Roedd Duw wedi digio ac yn gwgu ynghadair fyngbydwybod, a diafol yn gwenu ac yn chwerthin am fymben i, ac yn gweiddi or tu fewn. Ho Ho myfi piau 'r adderyn. Mae fo 'n ſiwr yn y fagl. Mae ei fèddwl ef mewn tair o gadwyni heyrn, yn ffaſt yn ei ewyllys ei hunan, ac yn ysbrŷd ŷ bŷd mawr, ac ŷn nigofaint ŷ brenin mawr gŷdam fi. Mi ofnais befŷd na ellid bŷth dorri mor tair câdwŷn hynnŷ i'm gollwng i ŷn rhŷdd. Heb law hŷn befŷd fe ddaeth Bŷtheiaid Satan ar fŷ ol i dan olrhain: Gwatwarwŷr ŷ wlad am gwawdiaſont. A phan welodd ŷr Heliwr nad oedd gennif fatter beth a ddŷwede'r bŷd ai fŷtheiaid, fe gŷnhŷrfodd blant ŷ deŷrnas, a rhai (megis)*

gis) o blant y Brenim im ceryddu im digalonni, im rhwyſt ro, ac im hoeri. Pan ballodd hyn befyd, ſe ddeffrôdd y gelyn holl wreiddiau uffern o'r tu fewn i mi fy hunan, i fod yn ddiglŵn, yn aflan, yn greulon, yn benwyllt, ac yn llawn o wreichion drwg, yn fydol, yn ſarrig, yn ſuddo, yn oferfeddwl, ac yno 'r oedd yn flin gennif fyw ac yn ofnus gennif farw, ám nad oedd hechod yn y dyn gwaethaf ur a welwn, nad oedd ef yn ceiſio codi i ben i fynu yn fynghalon i. Roedd y nef wedi ymadel, ac uffern yn neſhau, Angelion Duw yn ymddieithro, a delwau onifeiliaidd yn ymddangos. Roeddwn i yn gweled fy mod i wedi ewympo ymyſg lladron ysbrydol anbrugarog rhwng Caerſalem a Jericho, ac yn ceiſio gweiddi am help ond yn methu gweddia. Nes i'r Samaritan hendigedig, ſef yr Achubwr nefol, ddyfod attaf am codi i fynu. A hyn oll yr wyf yn i ddywêdyd er dy fwyn di, fel os doi dithau byth i'r gwaſgfeydd ymma am y pechod, na ſmollwng mewn anobaith a thriſt-

thriſtwch bydol, ac nag ymgura fel dafad yn y mieri, ond diſgwil yn llonydd wrth fin y ffordd. Fe ddaw 'r prynwr heibio, ac a th ollwng di yn rhydd ac onide, os derfydd am danat, Darfydded am danat yn eifreichiau ef wrth ddiſgwil wrth ei air ai addewid ef. Ond os dilyni hyn byw fyddi, yn ysbryd y nerth, ar cariad, ar pwyll. Roedd yn fyngalon i yſgrifennu attat i th rybuddio mewn cariad perffaith, Ond fe ddaeth y Sarph attaſ, ac a geiſiodd attal ý pin ymma: Hi a boerodd ei chelwydd tuag attaf wrth fiſſial fel hyn. Hunnan ſy 'n dy oſod ar waith. Rwyti yn ſcrifennu yn rhy dywyll, ni fedr neb mo'th ddeall nes i'th niwl di godi ac nid wyt ti yn dy ddeall dy hunan, Gad yn llonydd, Mae digon o wybodaeth gan ddynion, bei gwnaent ar ei hel. Mae gormod o lſſrau yn barod yn byd. Dy holl wobr fydd cael dy adelfel tylluan yn y diffaethwch, fel peliean, ie fel burtyn neu un o'r philoſophyddion gweigion yn ymofyn am oleuni naturiaeth i adnabod ý Duwdod yngbreaduriaeth

aeth y byd. A welaiſt ti yr Arglwydd erioed? neu a glywaiſt ti Dduw ei hunan? Dos i ryw dwll ac ymguddia. Mae dydd Duw wedi goleuo. Gorau i ti dewi, a gadel ymmaith ſcrifennu. Gad bawb yn llonydd a'th gydwybod dy hun yn eſmwyth. Bydd lawen. Bwytta dy fwyd a chalon iach. Rhodia a chymmer dy bleſer fel y gweli di bawb agos yn gwneuthur, ac yna fe eſtynnir dy ddydiau di ar y ddaiar. Wele llyma ſel y chwedleuodd y ddraig gyfrwys am fi, llyma fel y ceiſiodd hi fynhwyllo i. llyma fel y gwnaeth hi ei gwaethof i rwyſtro'r meddwl, i ſelio fyngenau ac i attal fyllaw. A phe i cawſe y Sarph i meddwl ni chawſwn i nag yſgrifennu hyn na chithau nai ddarllain nai wrando. Ond fe ddaeth y Golomen ac am helpodd, ac am cynnorthwyodd gan ddywedyd. Dos ymlaen. Rhaid i bob gwas arfer ei dalent (er a ddywetto dynion) ac onide Gwae 'r gwas. Nid Hunan ſydd ymma yn

dy

gymmell, ond gwir ſerch at Dduw
a chariad ffyddlon (yn nefaf) a
cymru: Nid wyti nag eraill nes e
gwario o b. not dy amſer byr mewn
anghrediniaeth a diffrwythdra. Ac
fe gaiff rhai ganfod dealldwriaeth
allan o'r niwl ar ty wyllwch. Ie er
nad yw dy gnawd di yn deall beth
y mae 'r ysbryd glân ynor yr i yſ-
grifennu, Mae rhan ysbrydol ai cen-
fydd. Nid oes chwaith fawr lyfrau
cymreig ynghymru er pan loſcwyd
papurau y Bruttaniad gynt. Ac (medd
Duw) fy mhobl i ynghymru a ddi-
fethir a eiſiau gwybodaeth. Ac am
danat ti dy hun, nid gwaeth pa am-
harch a gaffech yn y cnawd. Di hae-
ddaiſt i Dduw dy wrthod, ath adel
mewn anialwch tragywyddol, Ond
ni ad Duw byth mo honot. Ac er nad
Duw yw naturiath, etto ni wnaeth
ef mor byd ymma yn ofer ond fe ai
goſoddod fel drych i weled ei gyſcod
ef ynddo (Dydi hefyd) ebr y Golo-
men) a welaiſt Dduw ei hunan, drw
ffydd, ac a glywaiſt ei lais ef ei hu
nan

nan drwy 'r ysbryd ſydd yn lleſaru wrth ddynion. Ac er bôd rhan o'th amgylch mor anheilwng ar gwaethaf, Mae er hynny y dyn oddifewn heb pechu, a chantho law ymmhôb daioni, yn ceiſiô lles i bawb. Ac wrthyt ti (ô Hâd anllygredig a llin yn mygu) yr wyſ yn dywedyd eilwaith, Cyfod, a Dos ymlaen yn oſtyngedig, yn ofalus, yn ddioed. ac yn ddiolchgar. fel hyn y darfu i'r golomen atteb holl reſymau'r ſarph, a da troi y rhâff a nyddaſe hi yn y meddwl. Wele (o Eryr) Dymma ran o lais un o'r rhai lleſcaf om dilynwyr i Dymma rychydig o lawer.

Eryr. *Beth befyd?*

Col. Mae un ymmellach yn lleſaru fel hyn. Byr yw fy helynt i o'r dechrau i'r diwedd. fy enioes, ſydd fel afon chwyrn y rhedeg i'r mor. ſe am ganwyd ymmyſg creigiau, ſe am magwyd mewn opiniwnau, ſe am maglwyd dros amſeau, ſe am rhyddhawyd mewn amcymmeradwy[illegible]m carwyd cyn

dechrau amſer, a minnau byth a gaf garu yr hwn am carodd, ai lawn hoffi pan ſo amſer wedi terſynu. Canys yr wyf dan gariad Duw er ſy môd dan gerydd pawb, Gwael yn y tir, llwyd gan mor, llawn o broſedigaethau, ond llawen mewn gobaith gogoniant nefol. Yn y cyfamſer yn rhodio mewn maes ysbrydol ymyſg defaid, ac yn rhybuddio'r geifr na thorrant ei gyddfau. A gymmero rybudd cynnmered. fynhaſg i yw bôd yn ddiniwed ymmyſg dynion. Ac oni allai les i bawb, gochelyd gwneuthur afles i neb: A cheiſio byw allan o Hunan yn yr ysbryd glan, a'r Ghriſt, i Dduw, yn pl yr yſcrythurau, etto dan ordinhadau. uwchlaw'r byd, iſlaw'r groes, yn erbyn pechod, ac ar dy lucteiddrwydd, ymmonwes craig yr oeſocdd, yn blino ar gwrs naturiaeth, yn brefu am y ffynnon nefol, ac yn gweddio ar i Dduw roddi heddwch nefol, a llawnder gwirioneedd i'r Cymry tirion, iw porthi a gwybo

dac

daeth ac a deall ysbrydol, ac iw llenwi a holl lawnder Duw, ac ar i minnau gael cyfran o'r rhandir nefol ymmysg y rhai cywir mewn Duwioldeb, ac ar i'r amser frysio pan na bo rhyfel yn unlle ond ymmhyrth Satan ai angelion (a hynny a welaf.) Jabez a weddiodd, a Duw ai gwrandawodd. fe ofynnodd bedwar peth ac ai cafodd. Disgwil yr wyf finnau ar y Duw dinewidiad yr hwn a ddichon wneuthur mwy nag a allwn i ofyn nai feddwl Iddo ef y bo'r clôd ar mawredd ar doethineb ar dielch ar deyrnas ar cariad ar cwbl yn dragywyddol.

Eryr. *Mae 'r amser yn dy lifo fel pellen ynmaith, Rhodded y Gotomen un gair o gyngor etto ir Eryr cyn ymadel.*

Col. Deall a dilynyr hyn a glywaist yn barod. Calyn y llusern a roddwyd i ti. Gochel wyau'r neidr ar gigfran yn dy resymau dy Hunan Na reoled ysbryd y creadur ynot, Canys ysawl a ymlenwo ar creadur sydd wag synchaf o'r Creawdr. Na

N chais

chais fôd yn llawn meddyliau. Gwell yw un meddwl difrif nefol mewn diwrnod, na phum cant o rai difclair naturiol. Mynn ddifa dy Arglwydd Bechod oddifewn, ar lleill a ymroant. Ac wrth hyn y cai di adnobod y pechod hwnnw fe rcolodd yn dy henafiaid. Mae dy feddyliau dithau nôs a borau yn hedeg atto (fel brain uwchben bur gyn) Pechod yw am yr hwn y mae dy gydwybod yn dy gyhuddo, a'th elynion yn dy gywilyddio. a'th wis gyfeillion yn dy rybuddio. Gochel hwnnw (yn anad un) beth bynnag yw. Cofia ymmhôb cwmnhi dy fôd ti ar dy daith tuar bŷd bythol, ac yftyria gwymp yr Adda cyntaf a chodiad yr Ail. Cwympaiſt yn ddiammau gyda'r cyntaf: Cyfod heb ammaugyda'r ail hefyd. Na dderbyn un athrawiaethcyn eichanfod Na wrthod un gair cyn i holi, ac na chwda oddiwrthyt mor gwirioned a dderbyniaiſt unwaith. Na choelia mo ſŵn y wlâd, ond gwrando beth a ddywaid Duw wrth dy enaid anfar-

wol di. Onid oes ynot waelod pôb gwybodaeth a rhinwedd, ni elli di wneuthur y pethau hyn. Ond os oes llydd ysbrydol ddifigl yn dy feddyliau, nid fel tonn y môr, neu ewyn y dwfr, neu bren diwraidd, mewn tymhestl, neu long heb angor, neu ûs anwadal, llydd anaml mewn geiriau, ac aml mewn gweithredoedd nefol gorcheſtol. Ac wrth ddywedyd, Cofia, Mai mewn llawer o eiriau nid oes ball ar [illegible]rechod, ac er hynny na fydd fudan [canys gwefusau 'r cyfiawn a borthant lawer.) Wrth geisio deirbyn mwy o'r ysbryd bryd da, gochel rhag yr un drwg ruthro i mewn yn ei fantell ef, Mae rhai lloerig a rhai dieflig, ar gelyn yn marchogaeth ar ſug ac ar humorsti cyffin nhwy, Mudion a byddariaid yn malu ewyn, yn llygadrynnu ac yn ſynnu 'r gwirion, Mae eraill fel y Bedyddiwr yn dyfod heb na bwyta nag yfed ac meddant wele rhaei ganddo, Ond rhaid i ti [illegible] yr ysbrydoedd, Ac lleibo (nyd-

daf)

daſ) oleuni a phurdeb a chariad a goſtyngeiddrwydd yno y mae Duw ei Hunan yn aros, Gochel y ſtyrdd Pabaidd hefyd, nid am nad oes ddyſceidiaeth yn ei myſg, ond am ni-i creulon fuont wrth bawb eraill, am hynny tywelltir phiolau dialedd ar y genhedlaeth honno. Na ddotia wrth feddwl am lawer o opiniwnau tra fych di dy hun yn gwneuthur llawer peth yn erbyn dy gydŵybod Gwna (O Eryr) dy orau i rwyſtro pôb Drŵg, ac i rwyddo pôb Da yn y wlâd oddiſewn ac oddiallan. Na chwſg ond hynny yn nhommen y cnawd (o ſwyddog.) Pryn dy amſer. Na âd ir ſyrthni, ar ymborthi diofn, ar balchder, ar oferedd tyngcu dy einioes di ath deulu. Canys y peth a baſſio unwaith ni elli moi alw yn ôl. Gorchymyn heddwch a threſn dda (od oes awdurdod genit yn y wlad) o usdus, Na âd i'th gymydogion fyw fel anifeiliaid direſwm, Cosbabaw- ar a weithredo ddrwg yn erbyn ei gydwybod ſ.l y dy-

dywedaiſt di dy hun o'r blaen. Nid digon dywedyd heb wneuthur. Ac os cais neb gelu ei oleuni, y mae ſymmà ag ef yn oſn Duw, Dymma'r damnedigaeth fod dynion yn caru 'r tywyllwch yn fwy nar goleuni yndduat, ac yn meddu felly yn yr oedd ir lladdfa, Caffed pôb drwgweithred genit y goſp a haedde, Na ddygar bywyd dyn am anifail Bydd dadmaeth i ddaicni ymmyſg Pawb, ac nid fel Nimrod yn llada ac yn llyngcu y cwbl ei hunan, Na chais chwaith yſtwytho cydwybod neb ith epiniwn di drwy rym, ond drwy reſwm a chadw heddwch i bôb un i ddywedyd ei feddwl, os heddychlon yw. Mae opiniwnau 'r cyndyn mor aml ai dyddiau ac mor anwadal ai llygaid. Mae llawer o groes ffyrdd yn llawn lladron byd yn bynmbedair congl y ddaiar. Os troi di oddiar y ffordd di a gwympi i'w dwylaw nhwy. Am hynny Gochel meddaf, fel dymma 'r dyddiau diwaethaf dyrryſaf peryclaf. Dy waith di yw dy wadu dy hun, Derchafu mâb Duw, Caru pôb dyn ofnu pob pechod, ymnytbu yn Nuw yn unig. Diſgwil yn ar ofaidd am ei bleſer

ef

ef, ỳmeſtyn ỳmlaen at ỳ parlau tragywyddol, Cadw gỳnhwylliaṅ deallduriaeth ỳ ſeinctiau or blaen. Gochel ſiûwch o [illegible] yny pen heb nerth yn ỳ galon a phurdeb yn [illegible]wyd. Ac edrych am ddydd y farn tob mynud, a chais beddwch, a chăr wirinnedd, a gair Dduw'r dangnheddyf ar goleuni á fydd gyduth di ac ynot ti Ond enis gwnei yn ôl fyngbyngor i ond gwrthod o honot wrando ar fy llais. Wele ſcerbwd drewllyd a fyddi di yn y wlad, a chaiebarwr aneſmwyth yn y pwll diwaelod heb gael byth newid dybig. Ond (o Eryr adiini g) mi debrygwn dy fôd ti yn addfed i ddaioni, Am hynny fy nyweuniad yw ar i tithaṅ kefyd ebedeg dros dair ſir ar ddeg Cymru, a dywedyd wrthynt ymmhob tref a phentref, ymmhob llan a thyeſlan, ymmhob cymydogaeth a theulu, wrth bob un o gangbennâu eadda, Hen ac ifangc Edifarhewch Mae teyrnas y Brenin mawr yn agos Na chwedleuwch oferedd y naill ai gymydog mwy Ymrowch i ddiſgwil am ỳmddangoſiad y Duw mawr ar holl galon mewn kwrtiad newhol i dỳchwelyd atto yn ei ellu

allan ei hun. Cedwch y gwir Sabbaoth oddifewn a oddiallan, A Duw y Drugaredd a ddiſgleirio arnochwi or uchelder

Eryr. O Golomen. Mi wrandewais arnat yn ddiſtaw, fel y dyle 'r mwyaf ar y lleiaf. Ac mae ſy meddwl i yn ddiolchgar am y cwbl, Ac am dy holl gynghorion caredig Mi a roddaf i ti thau air cyn ymadel. Cadw ar yr aden yn waſtad. Canys mi wn fôd llawer aderyn dû mewn cenſigen yn chwennych cael gafel arnat. Pe bai yn rhaid mi ddywedwn. Gochel ddilicyn i lawr i garu r ddayaren. Gochel hedeg allan o olwg yr Arch. Ond mae un yn dy ddyſcu di, nid rhaid i mi moſth gynghori di ymhellach.

Colomen, Nid ydys etto ond tridar ſe gair llais arall ar ôl y chwe diwrnod. Na edrycheb neb am ſynwyr yn ol dyſceidiaeth y byd oddiwrth Golomen wirion. Nid wyſi yn meddwl drwg i neb, Am hyny na ddigied neb (nag ymflined neb i go tyllau yn y llyfran hwn.) Swm

yr

yr hyn a ddywedais yw Dirgelwch yr Ailenedigaeth yn y dwfr ar tân ysbrydol. Dymma ddigon (meddaf) i'r doeth, a dymma ormod i'r cyfrwys.

Eryr. Mae gennif lawer o Gwéſtiwnau caledion eraill iw gofyn, Ond ni ai gadawn nhwy dan Glôn es cael yr Agoriad ar odfaneſaf os rhoddir hi i ni) Melys fydd gan rai ddarllain ein hymddyddanion ni, ond chwerw fydd iddynt i carcharu [illegible] ddywedodd *Solomon.* Y gwatwarwr a gais ſynwyr ac ni chaiff, onid hawdd yw i'r deallus ddeall. Y pechadur a ddibriſia yr hyn ni ddeall, ac awnaiff yn erbyn yr hyn a wŷr. Nid yw es er cael hyn iw dŷ oni bydd oddifewn. Ond mae'r geiriau a ddywedaiſt ti wrthyf fi ſel mel yn fyngenau i, beth bynnag a ddel yn neſaf. Ni a adawn hynny i ddyfod, &c. yn y cyfamſer ni a gydehedwn yngylch yr Arch yr hon a achubodd weddillion dynion. Gorau i'r plen-

tyn fôd gydai rieni ac i ddyn fod gyda Duw; Diſgwiliwn wrtho. Gwnaed a fynno. Ond Gwrando Accw. Mi glywaf adar eraill yn ymrefymu. Ai gorau i ni fyned i wrando arnynt?

Colomen. Gwraudawed pawb ar y llais cywir, Ond na reded ar ôl cyſcodau. A Gwnaw dithau O Eryr, yr hyn ſydd ynot fel y dylit i wneuthur. *Amen.* Ac felly ffarwel.

DIWEDD

ANY Perſon may be well ſerved with all Sorts of Books, Paper, Pencils, and any thing elſe, at as cheap Rates as in London; and alſo have any Book Printed in any Language with New Letters, lately come from Holland, Enquire of John Rogers, Bookſeller in Shrewsbury.

Arts and Sciences Profeſſed, and taught by Thomas Baſnet *in the late Mr.* Cleaton's *School, in* Mardal, *in* Shrewsbury, *viz.*

WRiting in all hands, according to the Exacteſt Copies: Arithmetick, Vulgar, Decimal, Logarithmetical, Inſtrumental, Geometrical, and Algebraical: Alſo Trigonometry both Plain and Spherical, with their Applications in Menſuration of Superficies, and Solids; Book-keeping, Gauging, Gunnery, Aſtronomy, Dialling, Navigation, &c. Plain, Mercator, Great-Circle, Middle-Latitude, and Parallel Sailing; Conick Sections, Uſe of the Globes, Sector,

---

Y Llyfr hwnn werthir newn Amryw fanmo yn Gymru yn. Erwedig gan Lewis Thomas, a Siwy Llangtannog a Nicholas Thomas a Siwy Kennaerth. Pris 9 Ceiniog.

Sold by Mr. David Thomas of Pembroke-ſhire [illegible] from you may be furniſhed with all ſorts of Books, both Old en New, at reaſonable Rates.